

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

RIGORÓZNÍ PRÁCE

SPORNÉ METODY PROVĚŘOVÁNÍ PRAVDIVOSTI VÝPOVĚDI

Konzultant: *Prof. JUDr. Jan Musil, CSc.*

Zpracovatel: *Mgr. Barbora Pešková*

Červen 2008

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro tuto svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Mgr. Barbora Pešková

V Praze dne 15. 06. 2008

Tímto **DĚKUJI** zejména panu prof. JUDr. Janu Musilovi, konzultantovi mé rigorózní práce, za jeho odborné rady a připomínky k obsahu i formě této práce, za jeho laskavost, trpělivost a inspiraci.

OBSAH

I.	ÚVOD.....	str. 6
II.	FYZIODETEKČNÍ VYŠETŘENÍ.....	str. 7
1.	<u>Historický vývoj odhalování lži.....</u>	str.7
1.1.	Předvědecké období.....	str. 7
1.2.	Vědecké období.....	str. 9
1.3.	Vývoj fyziodetekčních metod v České, resp. Československé republice.....	str. 11
1.4.	Vývoj metody hlasové analýzy.....	str. 13
2.	<u>Podstata fyziodetekčních metod.....</u>	str. 15
2.1.	Obecně o emocích.....	str. 15
2.2.	Pojem a cíl fyziodetekčních metod.....	str. 17
2.3.	Pojem a podstata hlasové analýzy.....	str. 18
3.	<u>Polygrafické testy.....</u>	str. 21
3.1.	Sestavování testových otázek.....	str. 21
3.2.	Jednotlivé testy a jejich ukázky.....	str. 23
4.	<u>Fyziodetekční vyšetření.....</u>	str. 29
4.1.	Zásady.....	str. 29
4.2.	Účastníci.....	str. 29
4.3.	Technické podmínky a přístrojová technika.....	str. 30
4.4.	Kontraindikace.....	str. 31
4.4.1.	Limitující okolnosti ve vztahu ke konkrétní osobě.....	str. 32
4.4.2.	Limitující okolnosti ve vztahu ke konkrétnímu případu.....	str. 34
4.5.	Průběh fyziodetekčního vyšetření.....	str. 34
4.5.1.	Příprava.....	str. 35
4.5.2.	Vlastní vyšetření.....	str. 36
4.5.3.	Vyhodnocení výsledků.....	str. 38
4.5.4.	Formulování závěrů.....	str. 38
5.	<u>Vědomé ovlivňování fyziologických reakcí.....</u>	str. 40
6.	<u>Využití fyziodetekčního vyšetření.....</u>	str. 41
6.1.	Možnosti využití v kriminalistice.....	str. 41
6.1.1.	Využití pro operativněpátrací činnost.....	str. 41
6.1.2.	Další možnosti využití.....	str. 44
6.1.3.	Námitky proti používání fyziodetekčních metod.....	str. 45
6.2.	Využití mimo oblast trestního práva.....	str. 47
7.	<u>Postavení metody fyziodetekčního vyšetření v právním systému ČR.....</u>	str. 49
8.	<u>Postavení metody fyziodetekčního vyšetření v zahraničních právních systémech.....</u>	str. 55
8.1.	Slovensko.....	str. 55

8.2.	USA.....	str. 58
8.3.	Polsko.....	str. 64
8.4.	Německo.....	str. 66
III.	VYŠETŘOVACÍ HYPNÓZA.....	str. 71
1.	<u>Historie a podstata hypnózy</u>	str. 71
2.	<u>Užití hypnózy</u>	str. 72
3.	<u>Vyšetřovací hypnóza</u>	str. 74
3.1.	Pojem a podstata.....	str. 74
3.2.	Užití vyšetřovací hypnózy.....	str. 74
3.3.	Názory veřejnosti.....	str. 79
IV.	NARKOANALÝZA.....	str. 80
1.	<u>Historie a podstata metody</u>	str. 80
2.	<u>Látky používané při narkoanalýze</u>	str. 81
2.1.	Psychofarmaka.....	str. 81
2.2.	Anestetika.....	str. 86
2.3.	Analgetika.....	str. 87
2.4.	Alkohol.....	str. 88
2.5.	Konopné látky.....	str. 90
3.	<u>Aplikace narkoanalýzy a názory odborníků na ni</u>	str. 91
V.	ÚVAHY O VYUŽITÍ DALŠÍCH METOD.....	str. 93
VI.	ZÁVĚR.....	str. 97
VII.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	str. 99
VIII.	SEZNAM POUŽITÉ OBRAZOVÉ DOKUMENTACE.....	str. 102
IX.	PŘÍLOHY.....	str. 103

I. ÚVOD

Základem této mé rigorózní práce se stala má práce diplomová, nazvaná Polygraf – jedna ze sporných metod prověřování pravdivosti výpovědi. Má diplomová práce pojednávala toliko pouze o polygrafu, resp. fyziodefekčním vyšetření, jako jedné z metod napomáhajících ve vyhledávání a objasňování trestných činů. Jak naznačoval již podtitul diplomové práce „jedna ze sporných metod prověřování pravdivosti výpovědi“, existují tedy i další metody, mimo metodu fyziodefekčního vyšetření, které by mohly přispět k objasnění trestné činnosti, avšak v diplomové práci nebylo pro jejich bližší představení dostatek prostoru. Tento prostor se naskýtá právě zde v práci rigorózní, která kromě již zmíněné metody polygrafické zahrnuje také vyšetřovací hypnózu a narkoanalýzu. Čtvrtou, avšak zcela specifickou metodou je metoda prověřování pravdivosti výpovědi využívající psychotronická oznámení, která jsou motivována shodným cílem - přispět k objasnění trestného činu. O charakteru a přínosech těchto oznámeních je blíže pojednáno v závěrečné kapitole této práce.

Základem této práce je tedy má práce diplomová, která je s menšími úpravami a rozšířeními obsahem Kapitola II. nazvané Fyziodefekční vyšetření. Tato poměrně obsáhlá a podrobná kapitola je rozdělena do osmi podkapitol, které dávají představu o historii metody, principu fungování, průběhu vlastního vyšetření a jejím využití v české i zahraniční kriminalistické praxi. Tato kapitola byla podstatně rozšířena zejména v částech, které pojednávají o postavení této metody jako důkazu v trestním řízení, a to doplněním o judikáty obecných soudů i soudu ústavního o této metodě, a dále pak v podkapitolách zabývajících se komparací postavení fyziodefekčního vyšetření v právním systému České republiky s postavením této metody v Německu, USA a Slovensku. Kapitola III. s názvem Vyšetřovací hypnóza a Kapitola IV. zvaná Narkoanalýza, obě děleny do třech podkapitol, jsou postaveny na stejných principech jako kapitola předchozí. Dávají čtenáři obecný pohled na historii, vývoj, podstatu a aplikaci této metody. Podstatným rozdílem oproti předchozí metodě je skutečnost, že obě tyto metody jsou zamýšleny pouze v hypotetické rovině, byly – li v České republice aplikovány, tak pouze na experimentální úrovni, jejich použití v kriminalistické praxi je v současné době vyloučené, jejich užití není přípustné ani jako operativně-pátrací prostředek a o důkazní hodnotě takto získaných informací nelze tedy uvažovat. Poslední, pátou kapitolou je kapitola nazvaná Úvahy o využití dalších metod, která pojednává o různých psychotronických a jasnovideckých oznámeních, jak tato mohou či nemohou pomoci při vyšetřování trestné činnosti, kdy k takovýmto oznámením ze strany psychotroniců a jasnovidců dochází a jak je s nimi ze strany orgánů činných v trestním řízení naloženo.

Tato práce je výsledkem sběru a kompilace autorce dostupných poznatků o uvedených metodách prověřování pravdivosti výpovědi, s cílem analyzovat tyto informace s ohledem na využití těchto metod pro potřeby kriminalistiky, popsat princip jejich fungování a zhodnotit výhody a rizika jejich aplikace. Dále dostupné poznatky a informace shrnout v jeden celek, neboť jsou tyto dostupné pouze roztržštěně v odborných časopisech a jiném tisku (dosud chybí ucelená monografie i o nejvýznamnější této metodě – fyziodefekčním vyšetření) a přinést tak čtenáři pokud možno ucelený pohled na tuto problematiku. To vše s myšlenkou, že ochrana společnosti před narůstající kriminalitou je sice nutná a žádaná, avšak nikoli za cenu porušování základních lidských práv podezřelého, resp. obviněného, k čemuž by mohlo aplikací některých níže podrobněji popsaných metod docházet.

II. FYZIODETEKČNÍ VYŠETŘENÍ

1. Historický vývoj odhalování lži

1.1. Předvědecké období

Spojitost mezi lhaním, psychologickými změnami a fyziologickými reakcemi na úrovni periferie organismu byla známa a popisována již před mnoha sty lety.

Mezi nejstarší patří zprávy ze staré Číny, kde byla podezřelému do úst vložena rýže. V případě, že zůstala i po určité době suchá, považoval se podezřelý za viníka. Základem této jednoduché metody detekce lži byl poznatek, že v okamžiku silného strachu se v ústech přerušuje tvorba slin. Sucho v ústech mohlo ovšem znamenat nejen strach z trestu a provinění, ale též strach ze samotné procedury. Používání této metody dokládá Kohout touto ukázkou z knihy H. J. Eysencka z r. 1971.¹

„Z vraždy náčelníka kmene bylo podezříváno pět členů kmene. Před tváří celého kmene pronesl čaroděj řeč, ve které oslavoval zásluhy zabitého a odsoudil vraha. Zmínil se rovněž o kouzlech, s jejichž pomocí vraha odhalí. Nasypal na pět misek suchou rýži a řekl, že nevinné osoby, ji budou moci sníst bez obtíží, ale viník nepolkne ani pár zrněk, protože s takovým vyvrhelem nechťejí ani rostliny mít nic společného. Začaroval rýži a po rituálním tanci podal misky s rýží podezřelým. Čtyři z podezřelých začali zvolna jíst, pátý zbledl, stěží se držel na nohou, zoufale pohyboval čelistmi ve snaze polknout alespoň několik zrněk rýže. Pro všechny shromážděné byla jeho vina naprosto jasná. Při odvádění z prostranství se k činu přiznal.“

Tento starý příběh má svůj racionální základ. Už tehdy bylo známo, že při prožívání strachu či úzkosti se snižuje činnost slinných žláz, což ovšem nemusí být vždy příznakem lži. Sucho v ústech máme např. i před důležitou zkouškou či nepříjemným rozhovorem.

Die Widackeho můžeme najít zmínku o používání různých metod k odlišování pravdy a lži např. i v instrukci pro vyšetřování travičů z roku kolem 900 př. n. l. ve starohinduistických védách. Traviče bylo možno poznat podle toho, jak se chová při výslechu:²

„Neodpovídá na otázky, ale dává vyhýbavé odpovědi, hovoří nesmysly, tře velkým palcem u nohy zem, chvěje se. Jeho tvář bledne, konečky prstů si hladí vlasy a za jakoukoli cenu se snaží opustit dům, v němž je vyslýchán.“

Starí Řekové ke zjišťování pravdy a lži využívali poznatek o tom, že mluví-li člověk lež, zrychluje se frekvence srdeční činnosti. Tato metoda byla využívána také k odhalování nevěry manželek prominentních občanů. Metoda byla velmi jednoduchá. Speciálně trénovaný člověk přiložil prst k tepně testované osoby, přičemž jí byly kladeny otázky se jmény mužů, kteří připadali v úvahu jako její milenci. Když bylo vysloveno jméno skutečného milence, tak v důsledku silného emocionálního napětí podezřelý se jí prudce změnila jak tepová frekvence, tak i intenzita pulsace. Na základě těchto fyziologických reakcí se usuzovalo o jejím milenci.³

¹⁾ Kohout, J.: Co je to fyziodetekce?. Kriminologický sborník, 1990, 8-9;

²⁾ Miškovská, L.: Polygraf: Kriminologické, psychologické a právní použití. Doktorská disertace, Praha: Právnická fakulta UK, 2000;

³⁾ Štraus, J.: Dějiny československé kriminalistiky. Praha: POLICE HISTORY, 2006;

Krutý způsob odhalování lži používali údajně ve starověké Spartě při výběru chlapců do speciálních škol. Chlapce postavili na skálu nad srázem a zeptali se ho, zda se bojí. Chlapci odpovídali vždy záporně, ovšem ten který se bál, tedy ten, který nemluvil pravdu, zbledl. Podle barvy obličeje se pak usuzovalo, že lže. Taková reakce vypovídala podle Sparťanů o tom, že takový chlapec, blednoucí ze strachu, nemůže být dobrým bojovníkem, a tak ho tedy shodili ze skály.¹

Ve starém Římě používali podobnou metodu při výběru tělesných strážů k nejvyšším hodnostářům. Uchazeči pokládali provokativní otázky. Pokud se při nich červenal, byl vybrán. Vycházelo se z toho, že pokud se člověk červená při provokativních otázkách, je to člověk čestný a nebude se účastnit spiknutí proti svému pánovi.¹

V některých afrických kmenech využívali k odhalení viníka šamana. Šaman tancoval kolem podezřelých, očichával je a podle intenzity zápachu jejich potu určoval, kdo z podezřelých je vinen. Již tehdy bylo známo, že jednou z fyziologických reakcí na stresovou situaci je nadměrné pocení.¹

Existovala i zkušenost s využíváním třesu či trémy při určování účasti podezřelého na spáchání trestného činu. Podezřelým se dávalo při výslechu do ruky křehké ptačí vejce. Komu toto vejce při vyslýchání prasklo, byl považován za účastníka na tomto trestném činu.¹

Zajímavou zmínku o používání metod založených na odezvě emocionálních procesů na periférii lidského těla nacházíme v díle Naučení korunnnímu princí, aneb čtyři rozpravy od Nizámí Arúziho, který žil na konci 11. stol. v Samarkandu. Pojednává zde o vyléčení nemocného mladíka lékařem Abú Alím:²

„Přisedl k němu, změřil mu puls, požádal o moč, prozkoumal ji a pak řekl: Potřeboval bych muže, který zná všechny ulice, všechny čtvrti Gurgánu. Přivedli toho člověka a řekl – ten je to. Abú Alí položil palec na puls pacienta a onomu muži poručil: Jmenuj po řadě všechny čtvrti Guránu. Ten začal jmenovat, a když vyslovil jméno jedné čtvrti, puls nemocného se podivně zrychlil. Pak požádali Abú Alí, aby přivedli někoho, kdo zná všechny uličky této čtvrti, a rovněž mu poručil, aby po řadě jmenoval všechny uličky. A opět při názvu jedné uličky projevilo se v pulsu nemocného nápadné zrychlení. Abú Alí řekl: A nyní bych potřeboval někoho, kdo zná jména majitelů domů v této ulici. Přivedli ho, začal jmenovat a při jednom jméně nastal opět úkaz k zrychlení pulzu. Pak požádal o člověka, který znal všechny obyvatele tohoto domu. Našli ho a on začal jmenovat jména. Když došlo na jméno, při němž se nápadné zrychlení tepu opakovalo, prohlásil lékař: Skončil jsem. Pak se obrátil k důvěrníkům Qábusovým: Ten chlapec je zamilován do dívky toho a toho jména, ta bydlí v tom a tom domě, té a té ulici, té a té čtvrti Gurgánu.“

Také zde je možné najít racionální jádro, které má základ v běžných fyziologických reakcích organismu na vnější podněty.

Ve středověkém Španělsku se zkoušela pravdomluvnost pomocí svčeného chleba a sýra, který byl podáván v době soudu podezřelým osobám. Vycházelo se z toho, že je-li osoba vina, nebude schopna sousto polknout. Spolehlivost této metody byla zvyšována tím, že nástroje používané při těchto zkouškách, byly přechovávány ve významných kláštrech, odkud byly procesím před soudem vynášeny a před zkouškou se konala ještě mše.²

¹) Musil, J. a kol.: Kriminálnístka – vybrané problémy teorie a metodologie. 1. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 2001;

²) Kohout, J.: Co je to fyziodetekce?. Kriminálnístický sborník, 1990, 8-9;

1.2. Vědecké období

Pod názvem „*polygraf*“ se dle Lothara Tenta¹ rozumí zařízení, resp. přístroj, který současně registruje kromě času nejméně dvě proměnné. Označení polygraf pochází z latinského slova polys = početný a grafo = psát.

Polygraf, resp. metoda fyziodefekčního vyšetření, je založena na výsledcích zkoumání získaných studiem emocionálních procesů v druhé polovině 19. stol. Nejprve se k odhalování lži používaly přístroje původně využívané pouze v medicíně. První pokusy o snímání a registraci emočních změn za účelem odhalování příznaků lži pomocí přístrojů, byly prováděny ve svých počátcích jen na základě jednoho psychofyziologického ukazatele.

První přístroj na odhalování příznaků lži použil roku 1895 italský psychiatr a kriminolog Cesare Lombroso. Byl nazván **hydrosphygmometr** a zaznamenával u člověka změnu krevního tlaku. Změny v průběhu dýchání se staly objektem zkoumání Itala V. Benussiho, který roku 1914 použil přístroje nazvaného **pneumograf** k zaznamenávání změn objemu hrudníku nebo břicha vyšetřované osoby. Tento přístroj snímal frekvenci a hloubku dýchání. Italský fyziolog A. Mosso se zaměřil na sledování změn krevního tlaku a tepové frekvence. Prokázal, že tyto hodnoty se mění v závislosti na změnách emocionálního stavu sledované osoby. Přístroj, který k tomuto měření používal, se nazýval **pletysmograf**. Další výzkumy, kterým se věnovali např. R. S. Woodworth či H. Schlosberg, se zabývaly vodivostí lidské kůže, neboť při emočním napětí dochází také ke změnám v elektrické vodivosti kůže. Tento projev se v odborné literatuře nazývá psychogalvanický reflex. K měření psychogalvanického reflexu byl využíván přístroj zvaný **psychogalvanometr**.

První polygraf používaný výlučně pro kriminalistické účely sestrojil J. A. Larson roku 1921, v té době ještě student medicíny a důstojník policie v Berkley (Kalifornie). Nazval jej **lie – detector**. Larsonův přístroj byl dvoukanálový, registroval frekvenci tepu, změny krevního tlaku a průběh dýchání. Tento první polygraf byl používán s úspěchem při vyšetřování osob podezřelých z podvodů. Roku 1926 byl Larsonův „detektor lži“ zdokonalen jeho spolupracovníkem L. Keelerem z Kriminologické laboratoře Northwesternské university v Chicagu. Keeler zavedl kanál k registraci kožního odporu a přístroj nazval **polygraf**. Kromě toho Keeler zkonstruoval polygraf, který byl přenosný, umístěn do ručního přenosného kufříku. Polygraf byl po krátké době po úspěšných experimentálních testech zaveden do výsledkové praxe americké policie. Dalším, kdo se zabýval zdokonalováním a novým experimentům na poli fyziodefekčního vyšetření, byl J. E. Reid, Keelerův kolega v Kriminologické laboratoři v Chicagu. Reid vyrobil roku 1945 dle něj pojmenovaný polygraf, který obsahoval dodatečnou jednotku ke kontrole nepozorovatelných svalových pohybů předloktí, stehů a nohou.

V procesu rozvoje polygrafických systémů byly učiněny pokusy využít při fyziodefekčním vyšetření pro odhalení lži dobu uplynulou od položení otázky do reakce na ni. Aktivně se touto myšlenkou zabýval Rus A. R. Lurija. Dalším dříve velmi rozšířeným polygrafem byl Darrowův polygraf. Byl modifikací cardio – pneumopsychografu od Larsona, tento však již obsahoval i jednotku pro měření kožněgalvanického reflexu. Kromě výše uvedených modelů polygrafů byl sestrojen velký počet více či méně podobných přístrojů, ať už deskových či kufříkových, ty však zaostávaly jak v rozšířenosti, tak v praktickém použití. Jednotlivosti lze nalézt např. u Trovilla, Lemarca, Leea, Leonarda či Arthera, který např. kromě tepu, krevního tlaku, kožněgalvanického reflexu a změn dechu v oblasti břicha a hrudníku, registroval i kožní teplotní změny.

¹⁾ Undeutsch, U.: Forensische Psychologie. Köln: Verlag für Psychologie Dr. C. J. Hoegrefe in Göttingen, 1967;

V současnosti se vyrábějí jak vícekanálové přístroje, čítající až 30 kanálů, tak přístroje menších rozměrů registrujících jen základních fyziologické reakce. Domnívám se, že přístroje s větším počtem kanálů jsou méně praktické a neefektivní, a to z několika hledisek. Některé fyziologické reakce by pak byly registrovány duplicitně. Vyhodnocení záznamu reakcí, pořízeného takovým přístrojem, by bylo časově náročnější. Také obsluha vícekanálových přístrojů by byla komplikovanější a celková doba vyšetření by se mohla prodloužit i o několik desítek minut. Použití vícekanálových přístrojů, tím mám na mysli přístroje s více jak deseti kanály, tak s sebou přináší rizika zdlouhavosti, nepraktičnosti a neefektivnosti fyziologického vyšetření, ač by se mohlo na první pohled zdát, že čím více fyziologických reakcí je zaznamenáváno, resp. čím více kanály přístroj disponuje, tím spolehlivější a objektivnější výsledek toto vyšetření přinese.

V současné praxi se tedy nejčastěji používá čtyřkanálový polygraf – dva kanály jsou určeny pro registraci průběhu dýchání (dva pneumografy), jeden registruje kožněgalavnické změny a jeden frekvenci tepu a krevního tlaku. Tak je tomu i na českém fyziologickém pracovišti v Kriminalistickém ústavu Praha.

Obr. č. 1:

Snímek z roku 1915 zvěčnil vězně u psychologického testu s použitím primitivního detektoru lži. Strážce má pro jistotu zbraň.

Název detektor (odhalovač) Keeler kritizoval, protože vzbuzuje dojem jednoduchosti odhalování lži. Keeler tvrdil, že „neexistuje taková věc, jako odhalovač lži, existuje pouze přístroj zaznamenávající tělesné změny a nezasluhuje si název odhalovač lži, stejně jako stetoskop či teploměr, přístroj na měření krevního tlaku

nebo mikroskop, nemohou být označovány jako odhalovač té či oné choroby.“ V každém konkrétním případě musí na základě údajů získaných registrací a zápisem sledovaných hodnot diagnózu stanovit odborník. Proti názvu odhalovač lži byly vznášeny námitky také proto, že pomocí polygrafu lze nejen odhalit lež, ale také, a to především, potvrzovat pravdomluvnost.¹ Podobný názor na používání názvu „detektor lži“ měli také Woodworth a Schlosberg.² Ti podotýkají, že polygraf není „detektorem lži“, jako mikroskop není detektorem mikrobu, v obou případech přístroj poskytuje jen klíč, který expert musí interpretovat, interpretace vyžaduje osobitý výcvik a zkušenost.

Současné s vývojem a zdokonalováním přístrojů k odhalování lži docházelo i k různým změnám a variacím názvů těchto přístrojů jako např. *detektor lži*, *detektor pravdy*, *lie-detector* (z angličtiny), *Lügendetektor* (z němčiny). V polské odborné veřejnosti lze např. nalézt zastánce převzatého termínu polygraf, ale i specifického polského názvu *wariograf*.³

1.3. Vývoj fyziodetekčních metod v České, resp. Československé republice

Pojem detektor lži se v československém tisku začal poprvé objevovat v 50. letech 20. stol., ovšem zájem o možnosti jeho využití v kriminalistické praxi byl výraznější až v letech 60. Tehdy tuto problematiku začala sledovat z vlastní iniciativy skupinka pracovníků Ústavu kriminalistiky Právnické fakulty UK v Praze. Při společném zasedání vědecké rady Ústavu kriminalistiky PF UK a zástupců tehdejšího Kriminalistického ústavu Federální kriminální ústředny dne 10. 09. 1969 byl schválen projekt základního výzkumu možností využití polygrafického vyšetřování v kriminalistice. Výzkumný projekt „Problematika využití fyziodetekčních metod“ byl rozvržen na dobu 10 let. Tým složený z odborníků z různých vědních disciplín – z oblastí práva, filozofie, etiky, kriminalistiky, medicíny a z dalších oblastí – byl veden doc. MUDr. Miroslavem Dufkem, Csc. Vlastní výzkum, kterému předcházelo shromažďování a studium vědecké zahraniční literatury, byl rozdělen do několika fází, ve kterých se postupně zvyšovala náročnost ověřovaných předpokladů.

V první fázi bylo postupně provedeno 8 sérií pokusů. V první sérii byl prováděn číslicový test, ve kterém měly jednotlivé osoby za úkol zvolit si číslo z nabídnuté řady čísel. Úkolem experimentátora bylo pomocí pokládaných otázek a fyziologických reakcí snímaných z povrchu těla tázaného určit, které číslo si respondent zvolil. V druhé sérii bylo úkolem tázaného zvolit si a podrobně prohlédnout jeden ze šesti předložených předmětů (zapalovač, tužka, cigarety apod.), zapamatovat si jeho podrobnosti a snažit se je před experimentátorem utajit. Ten měl za úkol zjistit, který předmět si respondent vybral. Cílem třetí série bylo pomocí polygrafu určit mezi deseti různými jmény jméno osoby, ke které má tázaný nějaký citový vztah. Seznam deseti jmen vybrala s respondentem třetí, neúčastněná osoba. Čtvrtá série byla variací předchozí série, byla však ověřována jiná metoda tvorby a řazení otázek. Cílem páté série bylo určit jedno z 20 míst v předem určené místnosti, kam respondent bez vědomí experimentátora schoval zbraň. Šestá série byla opět variantou předešlé série. Respondentovi byla k uschování zapůjčena zbraň z kriminalistických sbírek, kterou byl spáchán závažný trestný čin. Vycházelo se z předpokladu, že taková situace u respondenta vyvolá vyšší emocionální reakci.

¹⁾ Kohout, J.: Co je to fyziodetekce?. Kriminalistický sborník, 1990, 8 – 9;

²⁾ Matlášek, J., Soukup, J., Bárta, B.: Výslech a psychologie. Praha: Orbis, 1966;

³⁾ Musil, J. a kol.: Kriminalistika – vybrané problémy teorie a metodologie. 1. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 2001;

Místo úkrytu si osoba vybrala sama z nabízených možností. V sedmé sérii se mělo zjistit, zda tázaný zná některou z osob na předkládaných snímcích. Fotografie byly voleny tak, aby respondent znal pouze jednu osobu a jeho úkolem bylo tuto skutečnost zatajit. Tato série byla prováděna ve dvou verzích. V první měl respondent sledovat předkládané snímky a odpovídat na dotazy a ve druhé měl fotografie pouze sledovat. Cílem závěrečné osmé série bylo zjistit slovo, které si tázaný vybral z deseti nabídnutých slov, a které bez přítomnosti examinátora, sám napsal. Výsledky této první fáze experimentů blíže popsal a okomentoval vedoucí výzkumného týmu MUDr. Dufek.

V **dalších fázích** výzkumu bylo polygrafu využito již u reálných případů, ve většině případů se jednalo o závažnou násilnou trestnou činnost. Případy z praxe byly vytipovány studenty dálkového studia Právnické fakulty UK. Po posouzení vhodnosti použití metody polygrafického testování se přistoupilo k experimentu. U každé testované osoby byla samozřejmě dodržena základní podmínka provedení polygrafického vyšetření, a to dobrovolný souhlas osoby s testováním, potvrzený písemným prohlášením. Výsledky nebyly po vyhodnocení sděleny policistům, kteří se případem zabývali, byly však srovnány s výsledky probíhajícího objasňování věci a posléze i s výsledky zjištěnými policejním vyšetřováním shrnutými do návrhu na podání obžaloby. Došlo tedy k ověření, že výsledky získané polygrafickým vyšetřením odpovídají skutečným zjištěným policií v rámci objasňování věci. Vzhledem k výsledkům tohoto experimentu bylo doporučeno zavést tuto metodu do běžné policejní praxe.

Výsledky tohoto výzkumného týmu byly publikovány v odborném tisku počátkem 70. let. V té době byly také navázány úzké pracovní vztahy s obdobným pracovištěm Polské univerzity v Katovicích, jejíž přední specialista na problematiku polygrafického vyšetření doc. Jan Widacki, absolvoval v Ústavu kriminalistiky několik dlouhodobých stáží a podílel se též na splnění výše zmíněného úkolu.

Výzkumný úkol týmu MUDr. Dufka byl splněn již v roce 1977 a jeho výsledky byly shrnuty v závěrečné zprávě, čítající 700 stran, s názvem „Možnosti využití polygrafických metod v kriminalistice“. Tato zpráva obsahuje též výsledky předchozích polygrafických experimentů probíhajících od r. 1966 do r. 1969.

Uvedená zpráva se stala podkladem pro jednání ohledně vybudování specializovaného policejního pracoviště pro sféru fyziodekčního vyšetření. O vybudování pracoviště fyziodekce bylo rozhodnuto náměstkem MV ČSSR dne 09. 08. 1978. První koncepční návrhy neuspěly, schválen byl až projekt vrcholového republikového pracoviště v roce 1980, kde se měly současně využívat jak polygrafické, tak fonoskopické metody. Pracoviště mělo spadat pod Kriminalistický ústav Veřejné bezpečnosti Federální správy Veřejné bezpečnosti v Praze. V souvislosti s postupným naplňováním cílů projektu se pracoviště přesunulo z Ústavu kriminalistiky Právnické fakulty UK do tehdejšího I. Odboru Kriminalistického ústavu VB. Od počátku roku 1981 se začalo provádět testování konkrétních případů. Do této doby spadá také vytvoření termínu „**fyziodekční vyšetření**“, který v sobě zahrnuje užití metod polygrafického testování a hlasové analýzy.

Současně bylo vytvořeno pracoviště fyziodekce i v rámci tehdejší správy Sboru národní bezpečnosti hl. m. Prahy a Středočeského kraje, které bylo spádovým pracovištěm pro potřeby svých útvarů. Dne 01. 11. 1984 byla dále zřízena 7. laboratoř Kriminalistického ústavu, která se zabývala fyziodekci a fonoskopií. Dne 10. 12. 1984 bylo pracoviště fyziodekce Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského

kraje zrušeno, jeho technické vybavení bylo převedeno do Kriminálního ústavu Praha. Tak se stal **Kriminální ústav Praha**, se sídlem v Bartolomějské ulici, jediným pracovištěm provádějícím fyziologické vyšetření pro potřeby policejní praxe v tehdejší Československu. Stejně tak je tomu i v současnosti.

V současné době činnost pracoviště fyziologické zajišťuje tříčlenný tým, dvě osoby provádějí polygrafické testování, jedna osoba obsluhuje hlasový analyzátor. Toto jediné republikové pracoviště je v současnosti plně vytíženo. V průměru je zde ročně testováno 35 – 40 osob, přičemž průměrná doba přípravy jednoho vyšetření je 3 – 5 dnů. Poptávka po fyziologickém vyšetření je v současné době vyšší než realizační možnosti jednoho pracovního týmu. Ideálním stavem pro pokrytí poptávky po fyziologickém vyšetření v ČR by bylo tedy vytvoření druhého pracovního týmu provádějícího fyziologické vyšetření.

Pracovníci fyziologického pracoviště mají k dispozici kromě deskového přístroje k polygrafickému testování zn. STOELTING, který se nachází přímo na pracovišti v Bartolomějské ulici, také kufříkový, přenosný polygraf, který ve výjimečných případech, cca 1 - 2x ročně, využívají k výjezdu do terénu v případech, kdy policejní útvar není schopen zajistit převoz osoby, u které je požadováno fyziologické vyšetření, do Prahy.¹

1.4. Vývoj metody hlasové analýzy

Současně s polygrafickým testováním se provádí i tzv. metoda hlasové analýzy. Jak již bylo uvedeno, obě metody se v české odborné terminologii souhrnně nazývají fyziologické vyšetření.

Lidský hlas jako ukazatel emocionálních změn se stal předmětem zájmu teprve v 70. letech 20. stol. V polovině 70. let byly v USA vyrobeny přístroje k registrování emocionálních hlasových změn. Tyto přístroje však byly vyrobeny pro komerční použití a doporučovány pro různá vstupní vyšetření, v rámci konkurzů na rozličná pracovní místa či při zkoumání důvěryhodnosti pracovníků. Firma „Detector – Countrintelligence and Security Inc.“ ze Springfieldu ve Virginii vyrobila přístroj „**Psychological Stress Evaluator**“ (PSE) a firma „Law Enforcement Assoc. Inc.“ z Balleville v New Jersey vyvinula přístroj „**Mark II – Voice Analyzator**“. O využití těchto přístrojů pro kriminalistické účely se uvažovalo jen okrajově.

Přístroj PSE odhaluje a graficky registruje specifika spojená se stresem, jak se promítají v lidském hlase. Zakládá se na registrovatelné frekvenci hlasu v pásmu neslyšitelné frekvenční modulace FM (frequency modulations), jejíž síla a forma mají odlišnou proporcii podle stupně psychického stresu vypovídající osoby.

Přístroj **Mark II – Voice Analyzer** je založen na stejném principu jako PSE, navíc má přídatné zařízení, které rozsah emocionální reakce mluvícího udává číselně. Udává poměry reakcí a tím zjednodušuje interpretaci záznamu hlasu.

Technika vyšetření pomocí těchto přístrojů je v podstatě shodná s polygrafickým vyšetřením. Jedná se o soubor testů, resp. testových otázek, které jsou vypracovány podle zásad platných pro vyšetření polygrafem. Je zde využíván podobný systém otázek, na které vyšetřovaná osoba odpovídá ANO – NE a před vlastním vyšetřením je prováděn předtestový rozhovor. Na rozdíl od polygrafického vyšetření nemusí testovaná osoba přístroj vidět. Analyzován může být též magnetofonový záznam z vyšetření pořízený bez použití přístroje.

¹⁾ dle osobního sdělení JUDr. Dohnalové;

Je nepochybné, že emocionální změny, jak se promítají do organismu, jsou registrovatelné při analýze hlasu. Sporné je, zda jsou změny takto zaznamenané spolehlivějším ukazatelem emocionálních změn ve srovnání s ukazateli, které jsou zachycovány při polygrafickém vyšetření. Jako nejvýhodnější se jeví kombinace obou těchto metod vyšetřování emocionálních změn. Takto jsou kombinovány obě metody v kriminalistické praxi ČR. Metoda hlasové analýzy je používána souběžně s polygrafickým testováním v rámci vyšetření fyziodetekčního. Hlasový záznam, resp. jeho vyhodnocení, tak tedy slouží jako další zdroj informací o emocionálním stavu vyšetřované osoby, který zvyšuje stupeň spolehlivosti výsledků polygrafického vyšetření.

Podstata fyziologických metod

2-

2-1. Obecně o emocích

Podstatou fyziologických metod je zjišťování, registrace a vyhodnocování fyziologických změn na povrchu lidského organismu, které byly vyvolány určitými emocemi. Emoce se projevují ve třech rovinách – jako uvědomovaná, pociťovaná nálada (radost, strach, vztek atd.), jako pozorovatelné chování (výraz tváře, očí, držení těla, smích, pláč apod.) a jako fyziologické procesy, které probíhají autonomně, nezávisle na vůli prožívající osoby (změny tepové frekvence, krevního tlaku, dýchání, pocení atd.). Mají tedy stránku prožitkovou, behaviorální a fyziologickou. Právě fyziologické změny jsou předmětem fyziologických metod, neboť je možno snímat je a registrovat přístrojovou technikou.

Základ nervového systému člověka tvoří centrální nervová soustava, která ovládá tělesné a smyslové funkce. Tyto funkce se uskutečňují jak za vědomé pozornosti, tak i bez možnosti jejich vědomé regulace. Autonomní nervová soustava, která je součástí centrální nervové soustavy, ovládá ty funkce, které nemohou být vědomě řízeny (např. činnost ledvin, jater plic apod.). Autonomní nervová soustava tvoří dvě vzájemně se doplňující, protikladné větve – nervový systém sympatický a parasympatický. Oba systémy se týkají těch funkcí, jejichž základem je autoregulace. Sympaticus reaguje na vnější podněty a parasympaticus má za úkol uvádět tyto výchytky opět do původního stavu, který odpovídá běžným potřebám organismu. Ve většině případů je sympaticus dominantní v podmínkách silné emoce, napětí nebo výrazné potřeby organismu člověka. Parasympaticus je v autonomní soustavě dominantní v podmínkách klidu a relaxace. Výjimku z tohoto tvoří svalové chvění mikrotremor. Toto chvění je běžným průvodním jevem kteréhokoli vůlí ovládaného svalu. Je řízeno a ovládáno centrální nervovou soustavou, i když je vůlí neovlivnitelné. Protože je autonomní nervová soustava ve stresové situaci dominantní, je toto chvění ve stresové situaci potlačeno, případně zcela odstraněno. Potlačení tohoto chvění trvá po celou dobu trvání stresové situace a obnovuje se opět po odstranění příčin stresu.

Na podněty zvenku reaguje lidský organismus specifickými reakcemi, které se projevují určitými fyziologickými změnami. Tyto změny, charakteristické pro dominantní reakci sympatického nervového systému, se projevují zvýšenou aktivitou tzv. ergotropního systému. Jde zejména o zrychlení dechu, zrychlení tepové frekvence, zvýšení arteriálního krevního tlaku, rozšíření zorniček, ztlumení zažívacího traktu, zblednutí či zčervenání obličeje, zvýšení metabolismu, zvýšení počtu červených krvinek, zvýšení srážlivosti krve, zvýšení hladiny krevního cukru a zvýšení sekrece potu. Tímto způsobem reaguje organismus na jakékoli ohrožení.¹

Emoční projevy na periférii organismu jsou tedy zprostředkovány autonomním nervovým systémem. Podstatné je, že tyto procesy nelze volním úsilím ovlivnit a proto mohou sloužit jako objektivní projevy emocí, i když se je člověk snaží potlačit.

Formou ohrožení člověka je i vnější podnět ve formě otázky, kterou se cítí člověk být ohrožen a reaguje na ni tak, že odpovídá lživě. V daném případě je to konkrétní obava, která je vyvolána strachem z odhalení nepravdivé odpovědi a v této souvislosti hrozících následků.²

1) Kohout, J.: Co je to fyziologická metoda? Kriminologický sborník, 1990, 8-9;

2) Musil, J. a kol.: Kriminallitika – vybrané problémy teorie a metodologie. 1. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 2001;

Strach jako psychický jev vyvolává ve svém důsledku u vyšetřované osoby specifické změny v určitých fyziologických funkcích. Tyto změny jsou pak základními vstupními hodnotami, které používá metoda fyziodetekčního vyšetření i metoda hlasové analýzy.

V průběhu rozvoje přístrojové techniky byly experimentálně registrovány následující fyziologické hodnoty:¹⁾

- psychogalvanický (kožněgalvanický) reflex – při emočním napětí dochází ke změnám v elektrické vodivosti kůže, tyto změny kožního odporu je možno zachytit galvanometrem, patří mezi nejčastěji sledované fyziologické reakce s nejspolehlivější vypovídací hodnotou;
- dechová křivka – zaznamenává se křivka dechu a výdechu, hodnotí se nejen frekvence dýchání, ale také tvar křivky a vztahy mezi vdechovou a výdechovou fází, lze ovlivnit sice pravidelnost dýchání, ale poměry mezi jednotlivými fázemi dechové činnosti lze ovlivnit jen těžko;
- krevní tlak a srdeční puls – změny v oběhovém ústrojí citlivě reagují na emoční výkyvy, snímány jsou tepové vlny, tj. hodnoty systolického a diastolického tlaku a jejich frekvence;
- pletysmografie – zjišťuje a registruje průsvit cév akrálních částí těla, na prstech rukou, event. na nose a uších, jde o významný ukazatel reaktibility organismu;
- elektromyografie – svalstvo lidského těla vykazuje v různých stavech určité napětí, které je udržováno nervovými impulsy, svalové napětí se obvykle zvyšuje při emočním vzrušení, zejm. při nepříjemných emocích;
- elektroencefalografie – emoce ovlivňují také elektrickou aktivitu mozku;
- zorníčková odpověď – silné emoce mají vliv na velikost a průměr zornice oka, měření je ovšem technicky velice náročné;
- sekrece slin – sleduje se vylučování slin, jejich množství a složení;
- chemické složení krve – sleduje se zejména obsah adrenalinu a noradrenalinu;
- tremometrie – sleduje svalový třes, úroveň tremoru je závislá na celkovém zdravotním stavu, na požití léků, návykových látek, stupni únavy a také stupni emočního napětí;
- mrkání očních víček – frekvence mrkání a jeho změny jsou také závislé na emočním napětí, je však vůlí snadno ovlivnitelné, proto jeho využitelnost je malá;
- gastrointestinální aktivita – sledování změn činnosti žaludku a střev, zůstává v oblasti experimentálních podmínek;
- teplota kůže – změna teploty kůže je ovlivňována jejím prokrvením, které souvisí se změnou průsvitu cév, experimentálně se měřila také teplota v dutině ústní;
- sledování mimiky – pozorovatel musí mít dostatek odborných znalostí a zkušeností, řada mimických projevů se dá snadno volně ovlivnit.

¹⁾ Kohout, J.: Co je to fyziodetekce?. Kriminologický sborník, 1990, 8-9;

V polygrafické praxi se dnes používá snímání a registrace těchto čtyř základních fyziologických hodnot:

- psychogalvanický reflex
- dechová frekvence
- krevní tlak
- tepová frekvence

2.2. Pojem a cíl fyziodefekčních metod

Jak již bylo uvedeno výše, fyziodefekční vyšetření v sobě zahrnuje dvě metody snímání a registrování psychofyziologických změn, které nastávají u vyšetřované osoby při lži, jako emoční odpověď na určitý podnět, zde ve formě testových otázek. Jsou to metoda polygrafického vyšetření a metoda analýzy hlasu, které se v české fyziodefekční praxi provádějí současně.

Polygrafické vyšetření dovoluje odhalit příznaky nepravdivých odpovědí vyšetřované osoby. Pod pojmem nepravdivá odpověď se rozumí lež či zatajování údajů osobě známých. Přístroj skládající se ze čtyř snímačů registruje emoční změny, které jsou vyvolány při položení a reakci na testové otázky, které v souboru zahrnují jednu či více z takzvaných kritických otázek. Vyhodnocení těchto změn v porovnání s položenými otázkami a též v souvislosti se situací, v jaké se vyšetřovaný momentálně nachází, ukáže, zda se vyšetřovaná osoba po položení kritické otázky aktivuje, tedy zda se její reakce odchýlí od normálu. Tuto abnormální reakci vyšetřovaného lze za jistých okolností interpretovat jako příznak lživé, resp. nepravdivé odpovědi.

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, v běžné polygrafické praxi se dnes používá snímání a registrace čtyř základních fyziologických hodnot – psychogalvanického reflexu, dechové frekvence (hrudní a brániční dech), krevního tlaku, tepové frekvence.

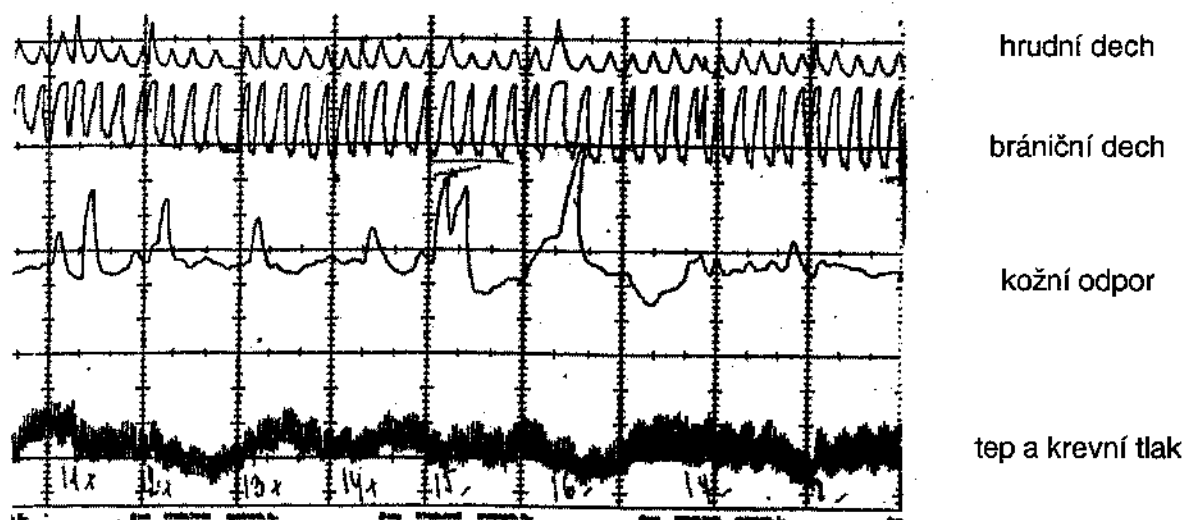
Psychogalvanický reflex se projevuje změnou elektrického odporu kůže v závislosti na vnějších podnětech, které působí na vyšetřovanou osobu. Přímou úměrou tomu, jaké množství potu naše kůže vylučuje, klesá či stoupá kožní odpor. Snímače psychogalvanometru jsou při vyšetřování přiloženy na dva nesuslední prsty (prsteník a ukazovák levé ruky) v podobě suchých elektrod. Registrace změn kožněgalvanického odporu patří k nejspolehlivějším ukazatelům symptomů lži.

Ke snímání změn v **činnosti dechu** (průměrná dechová frekvence je asi 16 dechů za minutu) se používá pneumografická metoda. Dvě pryžové hadice jsou spojeny s pneumografem, jedna hadice je upevněna v oblasti horních plicních laloků a druhá v oblasti bránice, což má původ v rozdílnosti mužského a ženského dýchání. Tato metoda umožňuje sledovat změny ve frekvenci dýchání, tj. počet jednotlivých ukončených dechů v čase, hloubku fází vdechu a výdechu, proporcionální změny ve srovnání mezi hloubkou vdechu a výdechu a dále přestávky v činnosti dýchací a poruchy dechové činnosti, tzv. blokování dechu. Na grafu dechového záznamu se projevuje nadechnutí vzestupnou křivkou a vydechnutí je zaznamenáno klesající křivkou. Délka horizontály při nádechu a výdechu udává trvání jednoho dechu. Výška amplitud udává poměrně názorně, zda jde o hluboké či mělké dýchání.

Tepová frekvence a krevní tlak se snímají současně, snímač tohoto kanálu je přikládán na palec opačné ruky, než jsou přikládány snímače pro měření psychogalvanického reflexu.

Paralelně s polygrafickou metodou se používá metoda analýzy hlasu, hlas je tedy celkem pátou fyziologickou hodnotou snímanou při fyziologickém vyšetření. Změny v hlase nejsou snímány přímo polygrafem, ale jak již bylo uvedeno hlasovým analyzátozem. Odpovědi vyšetřované osoby jsou zaznamenávány na magnetofonový pásek a tato nahrávka je hlasovým analyzátozem zpracována do grafické podoby. Tato metoda odhaluje výskyt příznaků stresu v hlase vyšetřovaného. Současné použití obou metod zvyšuje spolehlivost získaných výsledků fyziologického vyšetření.

Cílem fyziologického vyšetření je především ověření pravdivosti výpovědi vyšetřované osoby, odhalení její účasti na spáchání trestného činu, určení její role, stanovení taktiky vyšetřování, nalezení věcných důkazů, nástrojů použitých při páchání trestné činnosti, předmětů pocházejících z trestné činnosti či eliminace nezúčastněných osob z okruhu podezřelých.

Obr. č. 2
Záznam polygrafu

2.3. Pojem a podstata metody analýzy hlasu

Orgány řeči jsou ovládány centry jak v kůře mozkové, tak i v nižších oblastech nervové soustavy. Výkonnými orgány jsou pak hrtan, hlasivky a dutina ústní. Oscilace hlasového svalstva je ve stresových situacích řízena prostřednictvím centrálního nervového systému, zatímco většina doposud sledovaných ukazatelů stresu je řízena prostřednictvím systému autonomního. Tvoření zvuku probíhá při výdechu, mechanismus řeči proto souvisí s mechanismem dýchání. Emocionální změny spojené s jevy jako je např. změna napětí svalů řečového ústrojí, změna teploty a vlhkosti dutiny ústní, změna v rytmu dýchání, mají vliv na znění hlasu. Analýza změn hlasu je založena na měřitelných veličinách, jakými jsou zde výška a zabarvení hlasu. Výška je závislá na frekvenci kmitání hlasivek, intenzita na

amplitudě kmitání. Zabarvení je podmíněno vyššími harmonickými tóny, které se vrství na frekvenci základního tónu.

I z každodenní zkušenosti je zřejmé, že hlas je dobrým indikátorem emocí. Hlasová analýza navíc umožňuje rozlišit pozitivní a negativní emoce. Přesnost tohoto rozlišení vzrůstá úměrně s růstem intenzity stresu vyšetřované osoby.

Metoda hlasové analýzy se provádí bezkontaktně, na tělo vyslychané osoby není připevněn žádný snímač, je registrován pouze hlas vyšetřované osoby ve formě odpovědí na pokládané otázky. Sledovány jsou změny vyskytující se v hlase vyšetřovaného vlivem emočního napětí. Hlasový analyzátor zachycuje pro člověka neslyšitelné tóny v lidském hlase, které se objevují tehdy, když vyšetřovaný reaguje na otázky, které jsou pro něj stresující.¹

Obr. č. 3
Grafický záznam hlasu

Metodu hlasové analýzy je možné použít společně s polygrafickým vyšetřením nebo samostatně. Samostatně se tato metoda využívá, když není z taktických důvodů vhodné použít metodu polygrafického testování. Další výhodou této metody při samostatném použití je menší časová náročnost. Jednotlivé otázky jsou pokládány prakticky rychlostí běžné řeči, zatímco při polygrafickém vyšetření je třeba mezi odpovědí a položením další otázky ponechat určitý časový odstup. Tento interval je určen dle individuální reaktivity vyšetřované osoby a to k tomu, aby se snímané fyziologické hodnoty, u nichž došlo k vychýlení, vrátily do výchozího stavu. Při využití metody hlasové analýzy je možno položit osobě větší množství otázek zapracovaných do konkrétních sérií. Nevýhodou této metody je ovšem to, že je snímána pouze jedna fyziologická hodnota, tím se snižuje i množství informací, které je možno využít při hodnocení a formulování závěrů.

¹⁾ Widacký, J.: Několik poznámek o zkoumání vlivu emocí na změny hlasu jako metody „zjišťování pravdy“, Československá kriminalistika. 1978, 2;

Samostatnou formu hlasové analýzy je vhodné použít při selektivně zaměřeném ověřování pravdivosti výpovědi. Jedná se o případy, kdy je třeba z většího počtu podezřelých osob eliminovat ty, jejichž odpovědi na pokládané kritické otázky neobsahují znaky nepravdivé odpovědi. Na základě vyhodnocení záznamu hlasu lze provést u vymezeného úzkého okruhu osob komplexní fyziodekční vyšetření k získání výsledků s vyšším stupněm spolehlivosti. Metoda hlasové analýzy je vhodná i k orientačnímu vyšetření ke zjištění okruhu tzv. kritických problémů vyšetřované osoby (tj. takových, které osoba vzhledem k vyšetřovanému případu zatajuje) a těm se potom věnuje pozornost při provádění polygrafického vyšetření, kdy se kombinují obě metody.¹

¹) Kohout, J.: Fyziodekční vyšetření a policejní praxe. Kriminologický sborník, 1992, 12;

3. Polygrafické testy

3.1. Sestavování testových otázek

Test v polygrafickém vyšetření představuje soubor otázek, které by měly být formulovány tak, aby na ně bylo možno odpovídat pouze ANO – NE. Bylo vypracováno několik metodik pro sestavování testových otázek, každý test však musí být sestaven s ohledem na konkrétní případ a na konkrétní vyšetřovanou osobu.¹

Otázky, které jsou obsahem testu, by měly být jednoznačné, přesně formulované, srozumitelné, krátké, pokládané hlasem stejné intenzity a intonace. Měly by být konstruovány s ohledem na inteligenci tázaného, tak aby nevyvolávaly emoční reakce, které jsou nechtěné. Je nutno též dávat pozor na sémantické spojitosti a fonetické příbuznosti slov používaných v dotazech. Základem pro sestavování testových otázek jsou zejména fakta známá z ohledání místa činu, z pitevního protokolu, ze zprávy o ohledání mrtvého nebo z jiných pramenů, jde tedy o skutečnosti známé osobě, která se na vyšetřovaném činu nějak podílela. Prověřovaná fakta by neměla být známa osobě, která na vyšetřované události není zainteresována. Dle zásad týkajících se okruhu a formulace otázek, které jsou pokládány testované osobě, by neměly být otázky konstruovány tak, aby zasahovaly do intimního života, náboženského a politického přesvědčení vyšetřovaného, pokud některá z těchto oblastí přímo nesouvisí s vyšetřovanou trestnou činností. Ovšem i v takovém případě má testovaná osoba právo na položenou otázku neodpovídat. Dále je při tvorbě otázek důležité zvážit, zda z nich vyšetřovaná osoba nemůže vyvodit závěry či získat informace, které by další vyšetřování mohly ovlivnit nežádoucím způsobem.

Otázky je třeba vhodně zvolit, formulovat a správně zařadit do otázkových sérií. Správně zvolenými a formulovanými otázkami a jejich odpovídajícím zařazením do otázkových sérií je možno zjistit, zda vyšetřovaná osoba tyto skutečnosti zná, zda na kladené dotazy odpovídá nepravdivě či zda je tají. Použitím vhodné série otázek je možno i typovat určité skutečnosti, které nejsou dosud známy a dále podle typů lze zaměřit další činnosti (viz. Test vrcholového napětí). Jednotlivé otázkové série jsou složeny v průměru z 10 – 15 otázek. Z toho 3 až 5 otázek bývá kritických. Požadovaná doba jednoho testu je v rozmezí 3 – 5 minut. Program fyziodetekčního vyšetření obsahuje v průměru 15 otázkových sérií. Počet otázkových sérií souvisí s rozsahem informací, které jsou ohledně případu k dispozici. První dvě otázky bývají voleny tak, aby neměly pro vyšetřovaného zvláštní obsahový význam s ohledem na adaptační reakci vyšetřovaného. Základním požadavkem všech otázkových sérií je to, aby byly formulovány jednoznačně. Zpracované otázkové série jsou shrnuty do Programu fyziodetekčního vyšetření. Před vlastním úkonem je ještě nutné ověřit, zda v průběhu vyšetřování nedošlo ke změnám, které by se mohly v otázkách projevit a jsou eventuelně provedeny poslední korekce.

Při konzultacích s odborníky jsem se však nesetkala s tím, že by oni testové otázky striktně dělili a pojmenovávali. Většinou vycházejí pouze z dělení otázek na kritické, tedy na otázky, na které se předpokládá reakce vyšetřované osoby odchylná od normálu, a irelevantní. V některých případech se dokonce omezují na označení otázek za kritické a ostatní.

¹⁾ Musil, J. a kol.: Kriminallistika – vybrané problémy teorie a metodologie. 1. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 2001;

Dělení otázek dle obsahového kriteriá, jak je uvedené zde, vychází z teorie zabývající se tvorbou modelových testů pro fyziologické vyšetření. Otázky se dají dále modifikovat v závislosti na konkrétním případě.¹

- Kritická otázka (Související, Relevantní) – se přímo týká konkrétní trestné činnosti, vyšetřované osoby nebo okolností, za kterých se vyšetřovaná osoba mohla trestné činnosti dopustit. Projevili-li se při odpovědi na tuto otázku stresové reakce, pak slouží tato výchylka jako srovnávací hodnota k ostatním záznamům odpovědí. Je – li tato reakce na otázku vyšší než u ostatních otázek, je zde reálný předpoklad, že odpověď tázaného byla nepravdivá. Od toho se pak odvíjí další testové otázky. Pokud však je reakce na tuto otázku menší než u jiného druhu otázek, je možno předpokládat, že vyšetřovaný odpověděl pravdivě. Úkolem kritické otázky je zjistit, zda se vyšetřovaný podílel na předmětném skutku, zda zná závažné skutečnosti týkající se věci, byl přítomen při události, zda ví, kdo byl přítomen na místě, zda konkrétně podezírá nějakou osobu, zda ví, kde se nacházejí věci mající souvislost s vyšetřovanou událostí atd. Konstrukce otázky musí být srozumitelná a pochopitelná pro vyšetřovaného, nesmí být použito neobvyklých, neznámých výrazů. To vše by se mohlo negativně odrazit ve výsledných reakcích vyšetřovaného. Dalším pravidlem pro konstruování tohoto druhu otázek je přesnost a konkrétnost týkající se dat, doby, množství, místa způsobu. Ve vzorových testech je předem určeno, kolik kritických otázek obsahují jednotlivé otázkové série. Jestliže je obsaženo větší množství tohoto typu otázek, hrozí nebezpečí útlumové reakce.
- Irelevantní otázka (Nesouvisející) – se týká věcí nepodstatných, avšak takových, na které je správná odpověď známa, účelem je zjistit normální reakce vyšetřované osoby pro srovnání s reakcí na otázku relevantní a snížení emočního napětí.
- Kontrolní otázka – slouží k ověření reakce vyšetřovaného, obsahuje skutečnosti jejichž pravdivost je možno bezpečně ověřit, obsahem této otázky tedy bývá buď známá lež nebo velmi pravděpodobná lež. Otázka se přímo vztahuje ke zjišťované skutečnosti, koresponduje s okruhem a druhem skutku, pro který je vyšetřovaná osoba testována. Pro osoby, které nemají s vyšetřovanou událostí nic do činění, plní tyto otázky stimulační funkci, pro osoby vinné je naopak položení takového dotazu relevantní, i když se přímo netýká zjišťovaného skutku. Reakce na kontrolní otázky je hlavním srovnávacím materiálem pro srovnání s reakcemi na otázky relevantní. Kontrolní otázka může mít např. takovouto podobu: „Ublížil jste někdy někomu, kdo Vám věřil?“ nebo „Napadl jste fyzicky někdy nějakou ženu?“.
- Vedlejší (vnější) skutková otázka – je zaměřena na zjištění, zda neexistuje skutek, který by vyšetřovanou osobu stresoval více, než skutek, který je předmětem testu. Zjišťuje, zda vyšetřovaný není zaměřen svým myšlením na skutek, který považuje vzhledem ke své osobě za kritičtější, který ho ohrožuje více.

¹⁾ Miškovská, L.: Polygraf: Kriminalistické, psychologické a právní použití. Doktorská disertace, Praha: Právnická fakulta UK, 2000;

- Otázka na komplex viny – se vždy týká fiktivních trestných činů. Cílem je zjistit, nepatří - li vyšetřovaná osoba do skupiny osob, které se přiznají ke spáchání trestného činu, i když ho nespáchaly. Může jít o osoby, které jsou stresovány pouhým faktem, že jsou vyšetřovány či dávány do souvislosti s trestným činem, nebo vůbec, že jsou v podezření, případně takové, které mají sklony k sebeobviňování nebo nepravdivému doznání. Otázky na komplex viny by měly být s vyšetřovaným diskutovány tak, jako kdyby ke spáchání takového trestného činu skutečně došlo, aby věřil, že on sám je podezřelý z jeho spáchání. Správně zvolenou otázkou na komplex viny lze zjistit, zda je vyšetřovaný vhodnou či nevhodnou osobou pro podstoupení fyziodefekčního vyšetření. Předpokládá se, že výsledné reakce při pokládání dotazů otázkové série na komplex viny jsou obdobné reakcím na otázky, jejichž předmětem je skutečně spáchaný skutek. Osoby, u kterých se prokáže takový komplex viny několika testy, jsou zařazeny do skupiny osob, u kterých není možno provádět fyziodefekční vyšetření, resp. není možno stanovit spolehlivý závěr při vyhodnocení výsledků fyziodefekčního vyšetření provedeného u zmíněných osob.

3.2. Jednotlivé testy a jejich ukázky

Keelerův test (R – I test) – jedná se o test relevantních a irrelevantních otázek, odtud pochází i jeho pojmenování. Test byl sestaven ve 30. letech L. Keelerem a patří mezi první testovou metodiku polygrafického vyšetření. V tomto druhu testu je možno použít několik otázek, které s vyšetřovanou věcí přímo souvisejí (kritické, relevantní, související otázky) a několik otázek, které s věcí nesouvisejí (irrelevantní otázky). Související otázky by se měly přímo týkat okolností, ve kterých vyšetřovaný zapírá. Jsou zpravidla formulovány tak, že odpověď je záporná. Dalším typem souvisejících otázek jsou otázky zaměřené na upřímnost vyšetřovaného, mají některé vlastnosti kontrolních otázek. Nesouvisející otázky se týkají věcí nepodstatných, avšak takových, na které vyšetřující zná správnou odpověď. Účelem těchto nesouvisejících otázek je vyrovnání emočního napětí. Při sestavení otázek je nutné brát ohled na individuálnost každého případu. Reakce na otázky nesouvisející slouží jako srovnávací materiál k porovnání s reakcemi na otázky související. Otázky související a nesouvisející mají v uvedeném testu své konstantní místo a jejich umístění má svůj význam.

Pořadí otázek souvisejících a nesouvisejících v Keelerově testu je následující:

1	nesouvisející
2	nesouvisející
3	související
4	související
5	nesouvisející
6	související
7	související
8	nesouvisející
9	související
10	související

Test kontrolních otázek (Control Question Test – CQT) – polygrafický test, který byl vypracován již ve 40. letech Summersem. J. Reid roku 1947 otázky zevšeobecnil. V USA je jeho použití velmi rozšířené. Od výše uvedeného druhu testu se tento test liší tím, že kromě souvisejících a nesouvisejících otázek používá i otázky kontrolní. Podstatou tohoto testu je porovnání fyziologické reakce, kterou vyvolala související otázka, která se týká reálné skutečnosti, jež se vztahuje ke zločinu, s fyziologickou reakcí, kterou vyvolala tzv. kontrolní otázka (která se týká pravděpodobného předchozího přestupku). Silnější fyziologická reakce na související otázku než na otázku kontrolní je interpretována tak, že subjekt mluví nepravdu. Tento typ testu má řadu odpůrců, poukazují na nejednoznačnost a neurčitost kontrolní otázky. V kriminalistické praxi ČR se tento test nepoužívá.

a) Reidův alternativní test má otázky v tomto pořadí:

1	nesouvisející
2	nesouvisející
3	související
4	nesouvisející
5	zásadní související
6	kontrolní
7	nesouvisející
8	související
9	související
10	kontrolní

b) Backterův test (The Bacster Zone of Comparison Technique – ZOC) je variantou Reidova testu, patří mezi nejpoužívanější testy. Skládá se obvykle z 10 otázek, které je možno doplnit o diagnosticky velmi výrazné SKY otázky (S- suspect = podezírat, K – know = vědět, Y – you = ty). Tento druh testu obsahuje několik druhů otázek, umožňuje tedy zaměřit se na více problémových oblastí. Novým typem otázek jsou generální kontrolní otázky, jejichž účelem je zjištění, zda vyšetřovaný není rozrušen jinou skutečností než tou, která je předmětem související otázky. Zvláštností je též použití související otázky na komplex viny. Tento test umožňuje také stanovit obecnou charakteristiku reakcí vyšetřovaného. Otázky v tomto testu mají obvykle toto pořadí:

1	nesouvisející
2	související (nediagnosticky)
3	kontrolní generální
4	kontrolní
5	související
6	kontrolní
7	související
8	kontrolní generální
9	otázka na komplex viny
10	slabě související

Test komplexu viny (Guilt Complex Test – GCT) – tento test má odhalit osoby s tzv. komplexem viny. Jedná se o osoby, které při pouhém náznaku pocitu ohrožení reagují abnormálně. Nepřiměřeně silně je stresuje již to, že je někdo podezřívá, že jsou objektem vyšetřování atd. Tento typ testu pomůže eliminovat osoby s psychopatologickým laděním. Indikuje se tehdy, když vyšetřovaná osoba reaguje na kritické otázky i otázky kontrolní týkající se objasňované události v obecné rovině, ale nereaguje na kritické otázky týkající se podrobností činu, situace na místě, jednání pachatele apod. taková osoba reaguje např. na otázky typu: „Usmrtil jste ...“, „Odcizil jste...“, „Tajíte něco závažného k případu vraždy...“ apod., ale otázky týkající se podrobností činu zůstávají bez odezvy. Otázkové série na zjištění komplexu viny se sestavují tak, aby bylo zjištěno, zda vyšetřovaná osoba bude podobným způsobem reagovat také na otázky týkající se fiktivního trestného činu nebo činu, který se skutečně stal, ale vyšetřovaná osoba se na něm nemohla podílet.

Ukázka otázkové série ke zjištění komplexu viny u vyšetřované osoby při objasňování krádeže finanční částky z trezoru, při níž je obecně známo, že se neztratily žádné další věci:

Víte o tom, že pachatel z trezoru v kanceláři ředitele odcizil	1) balíček se 100 ks poukázek na stravu
	2) spis v zelených deskách s nápisem TAJNĚ
	3) obálku s penězi?
Víte o tom, že dále z trezoru odcizil	4) náhradní klíče od psacího stolu
	5) náramkové hodinky
	6) databanku CASIO
	7) pistoli ČZ vz. 70 s náboji
	8) něco jiného, než bylo jmenováno?
	9) Tajíte něco v této souvislosti?
	10) Lhal jste v některé odpovědi?

Test vrcholového napětí (Peak of Tension) - patří mezi v praxi nepoužívanější otázkové série. Podstatou je, že kritické otázky jsou ukryty v jiných avšak stejně reálných otázkách. Kritickou otázku dokáže identifikovat a významně na ni reagovat jen osoba, která má přímou souvislost s vyšetřovaným trestným činem. Proto se tomuto testu přikládá vysoká diagnostická hodnota a z toho důvodu patří též mezi nejrozšířenější metodiku pro sestavování otázek. Úvodní otázka je formulována šířeji, dále následují varianty možných situací nebo faktů. Tento typ otázkových sérií je možno aplikovat ve dvou variantách. Otázkové série je podle zaměření možno dělit na variantu A a variantu B.

- a) Test vrcholového napětí varianta A, tzv. test vrcholového napětí se známým výsledkem – tento druh testu je velmi účinný za předpokladu, že některé okolnosti či detaily případu může znát pouze pachatel, svědek či účastník vyšetřovaného činu a tento fakt není znám jiným osobám, vyjma těch, co jsou zainteresovány na vyšetřování případu. V tomto případě se prověřují otázky, o kterých víme, že jsou pro pachatele (svědka, účastníka) kritické a že by na ně měl reagovat. Kritické otázky by se měly týkat významných detailů případu, způsobu páčání, místa a času útoku, způsobu provedení činu, předmětu útoku apod. Náhodná reakce na kritické otázky je málo pravděpodobná. V případě fyziologických reakcí na kritické otázky je třeba operativně pátrací činností dále prověřovat, z jakého zdroje tyto skutečnosti zkoumaná osoba

zná, zda přímo z místa činu nebo odjinud. Při sestavování otázek je třeba nalézt takový údaj nebo skutečnost, které budou pro pachatele nebo zúčastněnou osobu zdrojem silného psychického napětí. Nutné je však nalézt a formulovat také dostatek reálných variant (alternativních otázek), které však v daném případě neodpovídají skutečnosti. Mezi tyto alternativní otázky je pak zařazena kritická otázka. Pro osobu, které se vyšetřovaná událost netýká, je pak kritická otázka stejně významná, resp. nevýznamná jako ostatní otázky dané série. Její reakce na tyto kritické otázky by neměly být výrazně odlišné od reakcí na otázky nesouvisející. Důležitým předpokladem objektivního výsledku je, že se nezúčastněná osoba o skutečnostech týkajících se vyšetřované události nedozvěděla od jiných osob, ze sdělovacích prostředků od vyšetřujících apod.

Ukázka konkrétní otázkové série použité pro muže podezřelého ze spáchání vraždy, série obsahovala 4 kritické otázky:

Víte o tom, že v době, kdy pachatel odcházel z bytu pana J. M.:	1) tělo leželo v předsíni
	2) v obývacím pokoji
	3) v ložnici
	4) v kuchyni
	5) v koupelně
	6) na balkoně
	7) na zemi
	8) na gauči
	9) na posteli
	10) v křesle
	11) tělo oběti bylo v poloze na zádech
	12) na pravém boku
	13) na bříše
	14) na levém boku
	15) s rukama nad hlavou
	16) s rukama podél těla
	17) s rukama pod tělem
	18) tělo oběti bylo v nějaké jiné poloze?
	19) Odpovídal jste pravdivě na tyto otázky?

- b) Test vrcholového napětí varianta B, tzv. test vrcholového napětí s neznámým výsledkem - druhá varianta je využívána v situaci, kdy je třeba prověřit dosud neznámé možnosti. Zde se na základě reakcí osoby snažíme zjistit, která otázka by pro ni mohla být kritická. Za pomoci tohoto testu je možné zjistit neznámé detaily spáchaného skutku (např. motiv). Svým charakterem musí být tento detail pro testovanou osobu natolik významný, aby u ní vyvolal příslušnou fyziologickou reakci. Otázkovou sérii je třeba zpracovat tak, aby obsahovala pokud možno všechny reálné možnosti jednání nebo chování pachatele. Test se liší od jiných testů právě tím, že nemá prověřit pravdivost, resp. upřímnost odpovědí testované osoby, ale má funkci odhalovací. Tento druh testu je významný pro určení směru a postupu vyšetřování. Předpokladem úspěšnosti tohoto testu je nutná úzká spolupráce pracovníka provádějícího polygrafické vyšetření s vyšetřovatelem.

Ukázka otázkové série k vyšetření muže podezřelého z vraždy, která měla zjistit, kudy pachatel opustil místo činu:

Víte o tom, že pachatel opustil místo, kde zavraždil D. K. tak, že:	1) přešel plot závodu
	2) prošel křovím směrem ke sběrně surovin
	3) odešel po chodníku směrem k Bohumínské ulici
	4) prošel brankou do závodu
	5) odešel po chodníčku ke garážím
	6) odešel nějakým jiným směrem
	7) z místa dále pokračoval chůzí pěšky
	8) odjel autobusem
	9) odjel svým vozem
	10) odjel na kole
	11) opustil místo nějak jinak
	12) odcházel z místa do zaměstnání
	13) odcházel z místa domů
	14) odcházel z místa někam jinam?
	15) Víte, jakým způsobem opustil místo vraždy?
	16) Odpovídal jste pravdivě na položené otázky?

Test znalostí viníka (Guilty Knowledge Test – GKT) – tento typ testu není zaměřen na zjištění, zda vyšetřovaná osoba lže, ale zda zná skutečnosti, které mohou být známy pouze pachateli zločinu nebo vyšetřovateli. Test používá otázkových sérií, přičemž každá tato série obsahuje řadu, obvykle 10, alternativních položek ale pouze jednu, která odpovídá skutečnosti. Silnější fyziologická reakce tázaného na tuto relevantní položku může signalizovat, že se jedná o osobu, které jsou utajované skutečnosti známy. Patří mezi nejuznávanější testové metody v USA, kde má také nejvyšší validitu. Testové otázky mohou vypadat následovně: „Pokud jste byl na místě činu, mohli byste vidět, jak byla Nicol oblečena? Byla oblečena do zelených plavek? Černých večerních šatů, bílého tenisového úboru? Červené halenky a kalhot? Modrého koupacího pláště? Trička a džínů?“. V případě krádeže by otázky mohly být konstruovány takto: „Bylo odcizeno sto tisíc korun, půl milionu nebo tři miliony?“

Test řízené lži (Directed Lie Test – DLT) – typ polygrafického testu, který má obdobný princip jako CQT, jako alternativa ke kontrolní otázce v CQT je zde používána tzv. řízená lež. Na otázku typu „Lhal jste někdy v životě?“, „Porušil jste někdy pravidla?“ apod. má subjekt vždy odpovídat NE. Subjekt je navíc instruován, aby přemýšlel o konkrétním případě, kdy zalhal nebo porušil pravidla, nežli je dotazován na tyto otázky. Hodnota fyziologické reakce získané při „řízené lži“ je pak srovnávána s reakcí na relevantní otázku, týkající se zjišťovaného skutku. Očekává se, že u osoby, která mluví „nepravdu“, budou fyziologické reakce na relevantní otázky silnější, než fyziologická reakce zjištěná při „řízené lži“. Ve své původní formě byl tento test v ČR používán ve výzkumu. Jako obdoba tohoto testu se v současné kriminalistické praxi PČR při fyziodetekčním vyšetření používá tzv. číslicový test.

Číslicový test - slouží jako pomocná technika ke zjištění typických tvarů křivek odpovídajících psychofyziologickým změnám při „řízené lži“ a zároveň má sehrát i motivační úlohu. V číslicovém testu je vyšetřovaná osoba vyzvána, aby si zvolila určité číslo z nabídnuté řady čísel a toto nesdělovala vyšetřujícímu, pro

kontrolu jej zapíše na kus papíru. Poté je jejím úkolem toto číslo zatajit, tedy na všechny otázky typu „ Vybral jste si číslo...?“ odpovědět NE. Osobě jsou dále předestřeny záznamy snímaných hodnot a tyto jsou dány do souvislosti s jejími odpověďmi. Po ukončení testu je vyšetřované osobě umožněno nahlédnout do záznamu a přesvědčit se, že záznam reakce na zvolené číslo se odlišuje od záznamu dalších, pravdivých reakcí. Pokud subjekt celé metodě důvěřuje, zvýší se jeho obava z odhalení zatajovaných skutečností. V současné praxi polygrafického testování v ČR se tento typ používá v otevřené formě, tzn. vyšetřující zná vybrané číslo, neboť varianta skrytého číslicového testu by vyžadovala po prvním vykonání minimálně jedenkrát tento test zopakovat k ověření objektivnosti vyhodnocených výsledků prvního testu. Toto však v současnosti na našem pracovišti není z časových, technických i personálních důvodů možné.¹

Test smíšených dotazů (Mixed Question Test – MQT) – patří mezi doplňující testy. Používá se, vyvstane – li potřeba potvrzení spolehlivosti předchozích základních testů, ve kterých byly zjištěny znaky nepravdivých odpovědí. Je složen ze stejné sestavy otázek jako základní test, pořadí otázek však osoba nezná. Do testu jsou zařazovány ty související otázky ze základních testů, u nichž byly vykazovány specifické reakce. Účelem tohoto doplňujícího testu je zjistit, zda reakční aktivita nebyla způsobena nevhodným umístěním otázky.

Yes – Test – jedná se o formu testu, kdy vyšetřovaná osoba odpovídá na všechny kladené otázky pouze ANO. Používá se v případech, kdy MQT svědčí o simulaci nebo zkreslování emočních stavů testované osoby. Otázky a jejich pořadí jsou shodné s testem základním, ovšem tázaný na všechny kladené otázky odpovídá ANO. Při instruování vyšetřovaného je třeba vysvětlit, že odpověď ANO nebude chápána jako přiznání.

Test mlčenlivých odpovědí (Silent Answer Test – SAT) – otázky tvořící testovou sadu jsou koncipovány opět tak, že připouštějí pouze odpověď ANO – NE, zde se však jedná o variantu, kdy vyšetřovaná osoba neodpovídá nahlas, nýbrž jen „v duchu“. Doporučuje se tento test provádět následně po vykonání stejného testu v hlasité podobě. V ČR byl tento typ testu používán pouze experimentálně.

Stimulační test – se používá při každém fyziodefekčním vyšetření. Hlavním účelem tohoto testu je přesvědčit vyšetřovanou osobu o funkčnosti a účinnosti přístroje, o tom, že jeho fyziologické reakce vzdor jejich potlačení či ovlivnění, budou zaznamenány a jejich výsledek hodnotitelný. Cílem je též získání grafu se záznamem nepravdivé odpovědi. Stimulační testy pomáhají vyšetřovanému též seznámit se s funkcí polygrafu, umožňují rozlišovat reaktivitu vyšetřovaného a poznat, zda bude spolupracovat či se bude snažit přístroj oklamat. Existuje mnoho variant těchto testů – číslicový, s kartami, se jmény apod. Nejčastěji používaným je test číslicový (viz výše).

¹⁾ dle osobního sdělení JUDr. Dohnalové;

4. Fyziodetekční vyšetření

4.1. Zásady

Zásady použití fyziodetekčního vyšetření rozpracoval profesor Dienstein ze státní univerzity ve Fresenu v Kalifornii. Tyto zásady se staly podkladem pro směrnici upravující způsob a podmínky provádění fyziodetekčního vyšetření a použití výsledků v kriminalistické praxi PČR. Kohout tyto zásady popisuje takto:¹

- 1) Vyšetřovaná osoba má právo být podrobně seznámena s podstatou a průběhem prováděného vyšetření.
- 2) Vyšetřovaná osoba má právo být seznámena s účelem prováděného vyšetření.
- 3) Vyšetření může být provedeno pouze na základě dobrovolného písemného souhlasu vyšetřované osoby.
- 4) Vyšetřovaná osoba má právo odmítnout podrobit se vyšetření.
- 5) Odmítnutí podrobit se vyšetření nesmí mít žádné negativní důsledky.
- 6) Vyšetření smí provádět pouze osoba, která má v oblasti použití fyziodetekčních metod příslušnou kvalifikaci.
- 7) Vyšetření smí být provedeno pouze u osoby, která je k tomu po stránce fyzické i psychické způsobilá.
- 8) Časový rozsah prováděného vyšetření nesmí být takový, aby negativně působil na schopnost osoby plně se soustředit.
- 9) Vyšetřovaná osoba nesmí být před započítím a v průběhu vyšetření vystavena psychickému ani fyzickému nátlaku.
- 10) Výsledek vyšetření není možno použít jako pramen důkazů nebo jako prostředek prověrky důkazů pro potřeby trestního řízení.

4.2. Účastníci

Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, fyziodetekční vyšetření je v ČR prováděno na pracovišti Kriminalistického ústavu Praha a je zajišťováno tříčlenným týmem pracovníků - jeden pracovník obsluhuje hlasový analyzátor, dva pracovníci (v současnosti doktorka práv a doktorka psychologie),² nikoli však současně, zabezpečují přípravu, realizaci a vyhodnocení výsledků polygrafického testování. Polygrafickému, resp. fyziodetekčnímu vyšetření, neboť se jak polygrafické testování, tak metoda hlasové analýzy provádějí na našem pracovišti současně, jsou přítomni zásadně jen osoba provádějící polygrafické vyšetření (v odlišné místnosti dále osoba obsluhující a vyhodnocující hlasový záznam) a osoba tomuto vyšetření se podrobující, tedy vyšetřovaný. Pojmy „vyšetření“, „vyšetřování“ a „vyšetřovaná osoba“, příp. „vyšetřovaný“ a „vyšetřující“ v souvislosti s metodou fyziodetekčního vyšetření nemají tentýž význam jako pojem „vyšetřování“ (včetně jeho odvozenin) ve smyslu trestního práva.¹

Vyšetřující osoba, tedy osoba provádějící fyziodetekční vyšetření by měla být osoba s vysokoškolským vzděláním a příslušnou zkušeností a praxí v provádění fyziodetekčního vyšetření, zejm. při sestavování a výběru testových otázek. Takový pracovník by měl mít určité znalosti z oboru psychologie, práva a praktické zkušenosti z výslechové nebo vyšetřovací praxe. Vhodná se zdá být kombinace

¹) Kohout, J.: Co je to fyziodetekce?. Kriminalistický sborník, 1990, 8-9;

²) dle osobního sdělení JUDr. Dohnalové;

právníkého vzdělání s policejní praxí. Pracovník provádějící fyziodetekční vyšetření by měl být objektivní, nezaopatý a neovlivnitelný svými pocity, sympatiemi nebo antipatiemi k vyšetřované osobě. Musí být osobou psychicky vyváženou a neměl by být zdrojem emocí pro vyšetřovaného. Jakékoli informace, které mu sdělí vyšetřovaná osoba a které nesouvisí s prováděným vyšetřováním, musí považovat za důvěrné. Dále by měl mít tento pracovník schopnost navázat a utvářet psychologický kontakt s vyšetřovanými osobami, schopnost vést řízený rozhovor v rámci tzv. předtestového rozhovoru. Vysoké nároky jsou kladeny na jeho dovednost vyhodnotit a interpretovat získaný grafický záznam reakcí testované osoby. Zřejmě by vyšetřující neměl trpět nápadnou vadou řeči či jinými defekty mluvy, neboť by toto mohlo vyšetřované osobě při vlastním testování znemožnit porozumět pokládaným otázkám, případně nadměrně rozptylovat její pozornost. Důraz je kladen také na vnější vzhled pracovníka, který by neměl být výstředně oblečen, aby jeho ošacení nerozptylovalo pozornost vyšetřované osoby. Při vlastním vyšetření pracovník obléká bílý plášť. „Princip bílého pláště“ by měl přispět také k důvěryhodnosti metody v očích vyšetřované osoby.

Vyšetřovaná osoba – ne každý člověk je vhodným objektem pro polygrafické testování. Existují určité kontraindikace, které mohou ohrozit spolehlivost výsledků této metody. Obecně platí, že osoby podrobující se polygrafickému testování, by měly být duševně a tělesně zdravé. Vyšetřovaná osoba musí být schopna odlišit lež od pravdy a uvědomovat si následky odhalení lži. Emoční stránky a fyziologické reakce by neměly vybočovat z normy.

4.3. Technické podmínky a přístrojová technika

Fyziodetekční vyšetření musí být prováděno ve zvláštní místnosti – vyšetřovně – která zaručuje maximální oddělení vyšetřované osoby od různých rušivých vnějších vlivů, které by mohly rozptylovat její pozornost. Vyšetřovna by měla být tedy odhlučněna a odizolována od vnějších zvuků, vybavena jednoduchým nábytkem a bez nadbytečných předmětů, které by poutaly pozornost vyšetřovaného, stěny bez ozdob atd. Zohledněn by měl být i rozměr místnosti, její odvětrání, přiměřená teplota. Tím vším je též zabezpečena co nejvyšší pravděpodobnost, že reakce vyšetřované osoby jsou pouze reakcemi na testové otázky.

Fyziodetekčnímu vyšetření ve vyšetřovně by kromě vyšetřujícího a vyšetřovaného neměla být přítomna žádná jiná osoba. Vyloučena je i přítomnost obhájce a vyšetřovatele, resp. pracovníka PČR, který se daným případem zabývá. Testování se provádí v českém jazyce. Cizinci, podrobující se polygrafickému testování, musí mít tedy takovou znalost českého jazyka, aby byli schopni rozumět pokládaným otázkám a též na ně reagovat. Polygrafické testování se za účasti tlumočnicka neprovádí.¹ Průběh celého vyšetření je obvykle snímán i skrytou kamerou, čímž je zaručena nejen bezpečnost vyšetřujícího, ale i vyjasnění případných námitek obhájce vyšetřovaného.

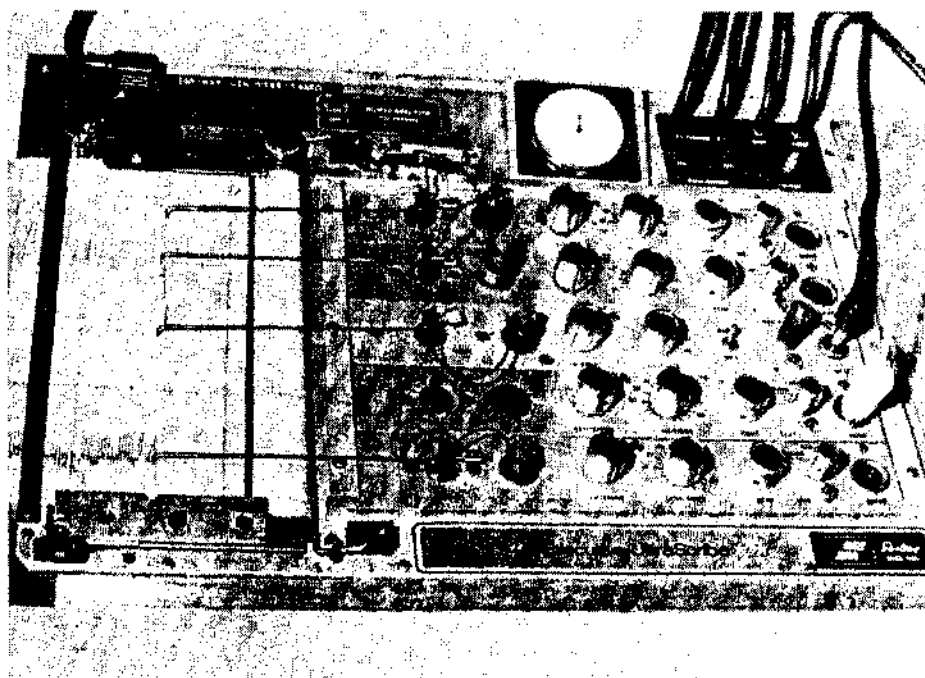
Vyšetřovaná osoba sedí bokem k polygrafu, čelem k mikrofonu, kterým je snímán její hlas. Důležitým prvkem je křeslo pro vyšetřovaného. To musí být natolik pohodlné, aby v něm vyšetřovaná osoba vydržela sedět po celou dobu testování, cca 2 – 3 hodiny. Křeslo by mělo mít opěrky pro ruce s nastavitelnou výškou, na kterých volně spočívají ruce vyšetřovaného s napojenými snímači. Rovněž výška křesla by měla být nastavitelná, aby vyšetřovaný mohl sedět rovně a nedocházelo k stlačování

¹) dle osobního sdělení JUDr. Dohnalové;

bránice, což by mohlo způsobit deformaci dechové křivky na výsledném záznamu. Vyšetřovaný by se měl rovněž dotýkat celými ploškami nohou země.

Stejně podmínky, za kterých probíhá fyziodefekční vyšetření na specializovaném pracovišti KÚ Praha, by měly být splněny i při výjezdu s technikou do terénu.

V současnosti je polygraf vyráběn několika firmami. Přístroje mají různou podobu a velikost od malých přenosných s menším počtem kanálů až po velké stacionární přístroje s možností registrace mnoha ukazatelů, čítající až 30 kanálů. Mezi nejznámější výrobce patří firma STOELTING COMPANY (USA), Lafayette Instrument Company (USA) a TTK (Japonsko). Na pracovišti KÚ Praha je používán polygraf zn. STOELTING.

Obr. č. 4
Polygraf STOELTING používaný
v Kriminalistickém ústavu Praha

4.4. Kontraindikace

Kontraindikace, tedy okolnosti, které zásadně vylučují nebo výrazně omezují užití fyziodefekčních metod, můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupina zahrnuje okolnosti, které limitují použití fyziodefekčních metod u konkrétní osoby, druhá skupina zahrnuje okolnosti limitující použití těchto metod u konkrétních vyšetřovaných případů. S takovým dělením a uspořádáním limitujících okolností se setkáme u Kohouta a Varné.¹

¹) Kohout, J.: Fyziodefekční vyšetření a policejní praxe. Kriminalistický sborník, 1992, 12;

Uváděné limitující okolnosti nemusí přímo ovlivnit průběh fyziodefekčního vyšetření, mohou však mít závažný negativní vliv na hodnocení výsledků fyziodefekčního vyšetření, čímž dochází ke snížení objektivity této metody. V některých případech není dokonce vůbec možné formulovat jakékoli závěry. V každém konkrétním případě je tedy nutné individuálně posuzovat jejich působení při průběhu vyšetření a zejména tyto faktory zohlednit při hodnocení záznamu a při formulování závěrů. Při hypotetickém použití tohoto vyšetření jako důkazního prostředku by ovšem výskyt těchto limitujících faktorů provedení vyšetření zcela vylučoval.

4.4.1. Limitující okolnosti ve vztahu ke konkrétní osobě

- 1) Nedostatečná intelektová úroveň
Osoba není schopna chápat smysl kladených otázek a význam odpovědí na ně. Důvodem může být nízký věk, nevyzrálá psychika, nízká inteligence, zpomalené myšlení, nedostatečná schopnost se soustředit, zhoršená paměť, příznaky senility v důsledku biologického nebo kalendářního stáří.
- 2) Přítomnost duševní choroby nebo poruchy
Osoba trpí duševní poruchou nebo chorobou, ať již dočasně nebo trvale. Sem lze zahrnout všechny formy psychotického onemocnění a některé těžší formy neuróz. V případě, že potřebné informace k vyšetřované osobě nejsou obsaženy ve spisovém materiálu, je vhodné provést předběžně psychiatrické, příp. i psychologické vyšetření.
- 3) Bolestivé stavy
Osoba je trvale nebo přechodně postižena onemocněním, které jí působí akutní bolest. Vlivem bolestivých stavů mohou být vyvolány takové reakce, které vedou k negativnímu ovlivnění, příp. k překrytí fyziologických reakcí zaznamenávaných polygrafem (např. artróza kyčlí). V úvodní fázi vyšetření je třeba zjistit, zda je vyšetřovaná osoba po zdravotní stránce v pořádku.
- 4) Některé formy medikace
Vyžaduje-li zdravotní stav vyšetřované osoby trvalou a soustavou medikaci, je třeba toto zohlednit, neboť složení některých léků může ovlivnit úroveň nebo charakter snímaných fyziologických hodnot. Jedná se např. o analgetika, barbituráty, léky upravující krevní tlak apod. Užívá – li vyšetřovaná osoba některé z takových léků (pracovníci mají k dispozici seznam názvy uvedených typů léků, eventuálně mohou tuto problematiku konzultovat s lékařem) a nelze – li jejich užívání na určitou dobu přerušit, není možno fyziodefekční vyšetření provést, neboť by jeho výsledek mohl být nepravdivý.
- 5) Akutní vliv psychotropních látek nebo alkoholu
Osoba je v době provádění fyziodefekčního vyšetření ovlivněna psychotropními látkami nebo alkoholem. Vyšetření lze provést až po odeznění účinků těchto látek. Informaci o požití psychotropních látek nebo alkoholu je nutné získat od vyšetřované osoby v úvodní fázi vyšetření současně s aktuální zdravotní anamnézou.

- 6) Abstinenční příznaky
Osoba je závislá na návykových látkách či alkoholu, při jejichž vynechání se projeví abstinенční příznaky. Rovněž abstinенční příznaky mohou vést k překrytí jakýchkoli snímaných fyziologických hodnot.
- 7) Nepříznivý psychický stav
Osoba je ve stavu silné únavy, vyčerpání, nebo v nepříznivém psychickém stavu vyvolaném jakýmkoli vnějšími či vnitřními vlivy. Tento stav osobě nedovoluje plně se soustředit na provádění požadovaných úkonů. Osoba by se měla k vyšetření dostavit v takovém psychickém a fyzickém stavu, který by neovlivňoval její reaktivitu, příp. nevnášel do jejích reakcí takové projevy, které by pocházely z jiných podnětů než z pokládaných otázek. Praxe prokázala, že negativně ovlivňují výsledky fyziodekčního vyšetření takové skutečnosti jako ukončení pracovní směny, výslech v dané věci, účast na pohřbu oběti, rekognice, rekonstrukce apod. Reaktivita osoby je v těchto případech ovlivněna např. tím, že osoba se méně soustředí na pokládané otázky pro přílišnou únavu, její myšlenky jsou soustředěny na předchozí silně emotivní zážitek atd. V takových případech se doporučuje fyziodekční vyšetření odložit na vhodnější dobu.
- 8) Systém pojmů a hodnot odlišných od běžné populace
Některé osoby mají systém hodnot a pojmů zcela odlišný od běžné populace. Takový subjekt pojímá pravdu např. utilitárně – za pravdu považuje to, co směřuje k jeho prospěchu nebo zachování. Týká se to např. některých odlišných etnik (u nás např. Romové, v USA např. některé indiánské kmeny), která mají odlišná měřítka pro pravdu a lež, nebo tzv. chorobných lhářů. Vyšetřovaná osoba si musí uvědomovat, že vypovídá nepravdivě a že jde tedy o lež vědomou. Jen tehdy je tato odpověď silným psychickým podnětem, který vyvolá příslušné fyziologické reakce.
- 9) Další případy a okolnosti
které není možno obecně předvídat a které je nutno posuzovat individuálně s ohledem na analýzu konkrétních skutečností svědčících pro nebo proti použití fyziodekčního vyšetření. Jedná se např. o osoby dobře poučené o principech fyziodekčních metod (fyziology, psychology, kriminalisty, některé vrcholové sportovce), příslušníky speciálních jednotek nebo tajných služeb, u kterých lze očekávat speciální výcvik nebo poučení za účelem zkreslení fyziodekčního vyšetření. Teoreticky se lze zamýšlet také nad možnými odlišnostmi v pojetí pravdy u některých profesí (politici, herci, diplomaté). Další negativní skutečnosti, mající vliv na použití fyziodekčních metod, je skutečnost, že vyšetřovaná osoba je cizincem a neovládá český jazyk natolik dobře, aby v něm byla schopna reagovat na testové otázky.

4.4.2. Limitující okolnosti ve vztahu ke konkrétnímu případu

- 1) Snížení schopnosti vnímat nebo zapamatovat si v době spáchání činu
Pokud byla osoba v inkriminované době pod vlivem návykové látky, farmak nebo alkoholu, mohly být ovlivněny její schopnosti vnímání a zapamatování.
- 2) Činnost sériového charakteru
Vyšetřovaná osoba se mohla dopustit sériové trestné činnosti nebo několika činů podobného charakteru, kdy průběh a okolnosti jednotlivých činů mohou být podobné či dokonce shodné. Tato osoba pak pravděpodobně nebude schopna rozlišit podrobnosti jednotlivých činů nebo jejich jednotlivé znaky z hlediska časové posloupnosti.
- 3) Rozšíření informací ohledně vyšetřované události
Sdělovací prostředky, příp. osoby, s nimiž se vyšetřovaná osoba stýká, poskytují mnoho informací o případu, které pak není možno odlišit od informací, které mohl znát pouze pachatel nebo osoba, která byla přítomna na místě činu nebo události. Zdrojem prozrazení závažných okolností případu mohou být samozřejmě i vyšetřující orgány. Proto je fyziodetekční vyšetření vhodné provést v co nejkratší době po zajištění podezřelého.
- 4) Velký časový odstup od události
Na výsledek fyziodetekčního vyšetření má negativní vliv také delší časový odstup od doby spáchání činu nebo průběhu události. Tento časový odstup snižuje možnost zachování a vybavení jednotlivých podrobností činu nebo události v paměti vyšetřované osoby. Je zde i nebezpečí tzv. adaptace pachatele na to, co spáchal. To znamená, že si pachatel situaci a okolnosti činu již několikrát „přehrál“ ve svém vědomí, takže tento zážitek pro něho není již tak silně emotivní a vyvolává tudíž méně intenzivní fyziologické reakce. Optimální je toto vyšetření provést v co nejkratší době od předmětné události.
- 5) Nedostatek údajů a informací týkajících se vyšetřovaného činu nebo události
K dispozici není dostatek údajů a informací z místa činu nebo události, příp. z jiných zdrojů, které by mohly být podkladem k sestavení osnovy fyziodetekčního vyšetření.
- 6) Konkrétní situace a okolnosti činu nebo události
mohou vylučovat možnost provedení fyziodetekčního vyšetření v daném případě.

4.5. Průběh fyziodetekčního vyšetření

Osoby, u kterých má být fyziodetekční vyšetření provedeno, typují pracovníci kriminální policie, Vlastní vyšetření, po předchozí telefonické konzultaci, týkající se vhodnosti a možnosti provedení tohoto vyšetření, pak probíhá na specializovaném pracovišti KÚ Praha. Průběh vlastního fyziodetekčního vyšetření blíže popisuje J. Kohout.¹

Vlastnímu vyšetření předchází zaslání písemného požadavku na provedení fyziodetekčního vyšetření. Takový písemný požadavek by měl obsahovat jednak obvyklé administrativní náležitosti jako jméno, příjmení a datum narození osoby, u

¹) Kohout, J.: K praktickému využití fyziodetekčního vyšetření. Kriminalistický sborník, 1991, 5;

keré má být toto vyšetření provedeno, jednak důvod vyšetření (osoba je podezřelá ze spáchání trestného činu, je třeba prověřit pravdivost informací uváděných svědkem apod.) a stručný popis skutku. Dalším důležitým údajem, který tento písemný požadavek musí obsahovat, je i sdělení, zda osoba s provedením vyšetření souhlasí. Bez písemného souhlasu osoby nelze fyziodetekční vyšetření provést. Tento souhlas m. j. obsahuje nacionále osoby, věc nebo činnost, které se bude vyšetření týkat, vztah vyšetřované osoby k této věci nebo činnosti, datum a vlastnoruční podpis osoby. Před zahájením vlastního vyšetření se znovu ověřuje podpisem záznamového papíru, že vyšetřovaná osoba s provedením vyšetření souhlasí. Tento podpis na záznamovém papíru má i verifikační úlohu. Stvrzuje, že daný grafický záznam reakcí patří té konkrétní osobě, následně není tedy možné, aby došlo k záměně výsledků fyziodetekčního vyšetření. Písemný požadavek by měl dále obsahovat i informaci o tom, kdo z pracovníků dožadující součásti bude spolupracovat na přípravě programu fyziodetekčního vyšetření. Průběh vyšetření je možno rozdělit do těchto fází:

- Příprava
- Vlastní provedení
- Vyhodnocení výsledků
- Formulování závěrů

4.5.1. Příprava

Nejprve je třeba, aby se pracovník, který bude fyziodetekční vyšetření provádět, podrobně seznámil s celým případem. Musí mít tedy k dispozici všechny materiály a informace, které byly dosud shromážděny, což jsou zejména protokol o ohledání místa činu, fotodokumentace, zápisy o výpovědích nebo protokoly o výslechu svědků, protokol o pitvě, lékařská zpráva a další informace operativního charakteru týkající se případu. Tyto materiály jsou pracovníkovi fyziodetekčního pracoviště předány při konzultaci policejním orgánem, který bude spolupracovat při přípravě fyziodetekčního vyšetření. Úzká spolupráce s pracovníkem dožadující součásti PČR, nejlépe tedy s pracovníkem kriminální policie, který na případu přímo pracuje, má v této fázi velký význam. Takový pracovník PČR se v případě orientuje a pracovníkovi provádějícímu fyziodetekční vyšetření může být nápomocen v tom směru, že rychle nalezne potřebné údaje. V některých případech může být pro pracovníka provádějící fyziodetekční vyšetření pro lepší orientaci vhodná i prohlídka místa činu, dovoluji-li to okolnosti.

V této etapě pracovník fyziodetekčního pracoviště ve spolupráci s pracovníkem dožadující součásti vyhledávají skutečnosti důležité pro zpracování otázkových sérií. Vypracované otázkové série jsou poté shrnuty do Programu fyziodetekčního vyšetřování. Program obsahuje jméno, nacionále vyšetřované osoby, stručnou charakteristiku případu, osnovu vyšetření a otázkové série.

Zvláště v případech opakované trestné činnosti je třeba zjistit, zda na vyšetřovanou osobu nebyl již v minulosti vypracován psychiatrický a psychologický znalecký posudek. V kladném případě je vhodné si tyto podklady vyžádat a při přípravě vyšetření je zohlednit. Před samotným vyšetřením je třeba ještě s pracovníky dožadující součásti ověřit, zda nedošlo v době od přípravy do provedení vyšetření k závažným změnám, které by se měly odrazit v otázkách.

Vyšetření je obvykle prováděno na specializovaném pracovišti KÚ, které musí splňovat určité požadavky.

Pracovníci dožadující součásti musí s dostatečným předstihem zajistit písemný souhlas osoby s vyšetřením. Před zahájením vlastního vyšetření se pak znovu ověřuje, zda účast osoby na tomto vyšetření je dobrovolná.

4.5.2. Vlastní provedení

V úvodní části vyšetření se zjišťuje současný subjektivní zdravotní stav vyšetřovaného, případně aktuální zdravotní obtíže. Je třeba zjistit, jaké léky osoba pravidelně užívá, případně jaké užila bezprostředně před vyšetřením. Aktuální zdravotní stav jako nachlazení, bolest hlavy, revmatické potíže, požití medikamenty, ale i další vlivy působící na psychiku (problémy v rodině, na pracovišti, únava, vliv alkoholu apod.) mohou negativně ovlivnit průběh i výsledek celého vyšetření. V případě pochybností o duševním stavu vyšetřované osoby se doporučuje zařadit také krátké orientační psychologické vyšetření. Toto vyšetření se však v současnosti z personálních důvodů na pracovišti v Kriminologickém ústavu Praha neprovádí.¹

Po zjištění údajů o zdravotním stavu osoby je v praxi vyšetřovaný vyzván, aby uvedl vše, co je mu o věci známo, jaký je jeho vztah k věci, případně je požádán o sdělení jeho názoru na celý případ. Tato úvodní fáze vlastního vyšetřování umožňuje navázat bezprostřední kontakt mezi vyšetřovanou osobou a pracovníkem provádějícím fyziodekční vyšetření. Pro úspěch vyšetření je důležité, aby osoba měla důvěru k metodě fyziodekčního vyšetření. Pro zvýšení její důvěry je osoba seznámena s principem a fungováním této metody na základě tzv. stimulačních testů. V české praxi je za tímto účelem používán test číslicový.

Kromě seznámení s cílem a podstatou fyziodekčního vyšetření musí být osoba poučena, že pokládané otázky se budou týkat převážně vyšetřované události, a že se mezi nimi mohou vyskytnout i otázky banálního charakteru typu: „Jmenujete se?“ nebo „Narodil jste se ...?“. Dále se vysvětlí, že otázek je mnoho, proto jsou rozděleny do několika sérií. Osoba musí být dále poučena, že otázky jí budou přečteny dvakrát, odpovídat na ně bude až po zapnutí přístroje při druhém čtení. Při prvním čtení budou otázky vysvětlovány a s osobou diskutovány, aby se předešlo případným nedorozuměním či nepochopením. Případně, pouze však ve výjimečných situacích, kdy si daný fakt nepamatuje a nemůže se jednoznačně vyjádřit, si osoba s pracovníkem provádějícím toto vyšetření může domluvit jiný způsob odpovědi, a to NEVÍM. Dvojití opakování otázek se uskutečňuje i z toho důvodu, že vyšetřovaná osoba bude znát otázku, která je pro ni kritická, bude znát i její místo v sérii, při snímání hodnot u ní bude narůstat strach a úzkost až do jejího položení a zodpovězení na ni. Poté strach a úzkost rychle odeznějí. To vše je ze záznamu reakcí patrné.

Poté se přistoupí k upevnění snímačů na ruce a tělo vyšetřované osoby. Na nesousední prsty jedné ruky se přiloží snímače kožního odporu, na palec druhé ruky snímač krevního tlaku a tepové frekvence, na hrudník přes oděv se připevňují dva hadicové snímače dechové frekvence (viz Obrázek č. 5). Osoba je upozorněna, že musí odpovídat na mikrofon, který je vyveden do hlasového analyzátoru, který bude zaznamenávat její hlas. Snímání hlasu je tedy prováděno bezkontaktně pomocí mikrofonu. Osoba sedí v křesle bokem k vyšetřujícímu a polygrafu, čelem k mikrofonu.

¹) Vymětal, Š.: Polygraf. Diplomová práce. Praha: Filozofická fakulta UK, 2000;

Obr. č. 5
Způsob upevnění snímačů na těle
vyšetřované osoby

Před každým zapnutím přístroje je osoba seznámena vždy s celou sérií otázek. Jednotlivé otázky jsou osobě přečteny, podrobně s ní probírány a vysvětlovány, aby byla vyloučena možnost, že osoba některou otázku nepochopí a zareaguje na ni nepřiměřeně, případně že ji některá z otázek překvapí natolik, že vyvolá neadekvátní reakci. Po zapnutí přístroje jsou připravené otázky předkládány v tomtéž pořadí a obsahu, v jakém byly s vyšetřovanou osobou diskutovány.

Osoba je poté vyzvána, aby vypovídala pravdu, je požádána o autorizování záznamu, který obsahuje: datum, čas a podpis na začátku pruhu záznamového papíru, stejným způsobem je označen i jeho konec. Podpis osoby zde nemá povahu ověření správnosti, ale pouze stvrzuje, že uvedený záznam byl proveden při fyziodefekčním vyšetření a patří té konkrétní osobě. Nemůže tedy v budoucnu dojít k záměně výsledku tohoto vyšetření.

Po zapnutí přístroje polygraf snímá fyzilogické reakce, které jsou vyvolány otázkami, na něž vyšetřovaná osoba odpovídá pouze ANO – NE. Reakce jsou zaznamenávány na pohybující se papírový pás v podobě křivek. Odpovědi osoby jsou současně zaznamenávány na magnetofonový pásek. Zvuková nahrávka je po skončení vyšetřování expertem analyzována, vyhodnocena a srovnána se záznamem polygrafickým. V některých případech je rovněž možné pořídít i videozáznam průběhu celého vyšetření.

4.5.3. Vyhodnocení výsledků

Hodnocení záznamu provádí přímo pracovník, který sestavoval testové otázky a prováděl vlastní polygrafické vyšetření. Je zde tedy dáno určité riziko subjektivního zkreslení výsledku fyziodefekčního vyšetření. Z důvodů zvýšení validity daného vyšetření jeden odborník vyhodnocuje záznam polygrafu a druhý záznam hlasový. Poté jsou oba výsledky vzájemně srovnány. V zahraničí se k vyhodnocení výsledků fyziodefekčního vyšetření používá výpočetní techniky. Toto riziko tedy odpadá.

Odborník vyhodnocující výsledný záznam reakcí nehodnotí otázky a odpovědi z jejich obsahového hlediska, nezkoumá jejich věrohodnost. Provádí pouze jejich hodnocení z hlediska fyziologických změn registrovaných na periférii lidského organismu a z hlediska chování vyšetřované osoby. Podkladem mu jsou tedy jednak změny zachycené přístrojem, jednak jeho vlastní poznatky získané metodou pozorování.

Při vyhodnocování křivek záznamů se vychází ze srovnání křivky v každé jednotlivé otázce s křivkou, která byla získána při stimulačním testu (při tzv. řízené lži) a dále je dáována do souvislosti s křivkami získanými v testu ZOC.

Do jaké míry subjekt reaguje na emočně významné podněty, je individuální. Záznamy křivek fyziodefekčního vyšetření různých osob se tedy mohou značně lišit. Z toho důvodu se tedy každý případ hodnotí individuálně a vytváří se pro něj vlastní hodnotící kritéria, schémata a mechanismy. Ze zkušenosti pracovníků provádějících toto vyšetření vyplývá, že i přes individuální povahu křivek u každého subjektu existují také určité charakteristiky křivek, které mohou být společné u několika subjektů. Tyto shodné průběhy křivek (tzv. interindividuální symptomy lži) jsou obsahem knihovničky reakcí, kterou si pracoviště fyziodefekce KÚ Praha průběžně vytváří. Příkladem symptomu lži může být hlasová křivka se třemi vrcholy se sestupnou či vzestupnou tendencí (u otázky č. 5 na Obrázku č. 3).

Při analýze záznamu reakcí se barevně označují významné reakce snímaných hodnot u každé otázky. Jako významná je hodnocena taková reakce na jednotlivou kritickou otázku, která vykazuje fyziologické změny ve třech a více snímaných hodnotách. Tyto změny, mající vliv na průběh křivky zaznamenané přístrojem, obvykle odpovídají svou hodnotou aktivaci, která nastává při pochybnostech či neklidu. Tyto změny se nazývají symptomy lži.

4.5.4. Formulování závěrů

Výsledek hodnocení grafických záznamů získaných metodou polygrafickou a metodou hlasové analýzy je formulován do **Zprávy o přípravě, provedení a vyhodnocení fyziodefekčního vyšetření** (dále jen Zpráva). Tato zpráva obsahuje popis průběhu vyšetření, informaci o zdravotním stavu vyšetřované osoby, případně další skutečnosti zjištěné při vyšetření. Dále obsahuje popis reakcí v odpovědích na pokládané otázky, ve kterých byly zjištěny atypické reakce, především ve smyslu nepravdivé odpovědi (symptomy lži). Tedy reakce, kde znaky zpochybňující pravdivost odpovědi se vyskytují v nejméně třech snímaných hodnotách. Dále jsou popisovány tzv. aktivační projevy, tzn. reakce, kde se znaky zpochybňující pravdivost dané osoby objevují v jedné či dvou snímaných hodnotách nebo k reakci dochází pouze náznakově. Popisují se rovněž jiné fyziologické změny – specifické projevy - v reakcích jako nejistota, neklid, nervozita či úzkost a dále markanty chování jedince, které jsou neadekvátní či netypické pro danou situaci. Mezi markanty chování lze zařadit vysoké sebevědomí, nepřiměřenou zamlklost, slovní agrese, familiární

chování apod. Obraz v odpovědích na otázky, ve kterých nebyly zjištěny atypické reakce, není komentován. Tato zpráva je předána pracovníkům dožadujícího útvaru.

Představa některých pracovníků dožadující součásti, že ve Zprávě bude konkrétně uvedeno, zda vyšetřovaná osoba je či není pachatelem objasňovaného skutku, je naprosto mylná a naivní. Takováto zjištění zcela logicky nejsou v možnostech této metody. O tom, zda se jedná o pachatele daného skutku či nikoli, může rozhodnout jedině soud. Ve Zprávě je pouze konstatováno, že osoba zná či nezná pravdivé odpovědi na konkrétní pokládané otázky a tyto skutečnosti úmyslně tají. Jsou zde tedy uváděny ty zjištěné skutečnosti, které jsou důležité pro potřeby dalšího objasňování věci. Pracovník, který vyhodnocuje výsledky fyziodetekčního vyšetření, nemůže provádět ani analýzu těchto výsledků ve smyslu jejich začlenění do objasňovaného případu ani ve smyslu vzájemných vazeb jednotlivých zjištěných skutečností. Tuto analýzu a kriminalistické vyhodnocení informací získaných pomocí fyziodetekčního vyšetření může provádět pouze ten, kdo zná podrobně celý případ, jeho vazby a vzájemné souvislosti. Závěry získané tímto vyšetřením jsou určeny pouze pro operativní potřebu pracovníků, kteří se na objasňovaném případě podílejí. V žádném případě nemohou být samy o sobě důkazem či pramenem důkazu pro další vyšetřování. Metoda fyziodetekčního vyšetření je účelná při vyhledávání stop a dalších skutečností, které se pak později mohou důkazy stát, může být i inspirací při vytyčování nebo prověřování operativněpátracích a vyšetřovacích verzí.

Z praxe jsou známé i případy, kdy se závěry zjištěné při vyhodnocení fyziodetekčního vyšetření zdály zprvu naprosto nelogické, nesouvisející a nezapadaly do dosud zjištěných faktů. Teprve další operativněpátrací činností byly tyto skutečnosti objasněny, komparovány s fakty předchozími a ukázalo se, že zcela zapadají do kontextu objasňovaného případu, do jeho vztahů a souvislostí.

5. Vědomé ovlivňování fyziologických reakcí

Otázkou vědomého ovlivňování fyziologických reakcí a snižování možnosti správné interpretace polygrafického testování se zabýval ve svých člancích a publikacích J. Widacki.¹ Autor uvádí, že úmyslné oklamání polygrafu vyšetřovanou osobou nelze zcela vyloučit. Klamající osoby buď zvýšením volního úsilí se snaží tlumit emoční reakce na kritické otázky nebo naopak usilují o vyvolání emočních reakcí i během pokládání otázek kontrolních např. tím, že si vyšetřovaná osoba v duchu přehrává emočně bohaté zážitky. Oba způsoby mohou snížit spolehlivost interpretace polygrafického záznamu, dle Widackého se jako úspěšnější jeví způsob druhý. Uvádí se, že někteří examinátoři u tohoto způsobu zaznamenali pokles správné interpretace na pouhých 25 %. Navození stavu relaxace, např. u osob cvičených v józe, se ukazuje jako málo účinné. Správná interpretace se sníží maximálně o 20%.

Vyšetřované osoby mohou ztížit průběh vyšetřování a jeho vyhodnocení též různými pohyby ovlivňujícími svalové napětí nebo zadržování a zrychlování dechu. Některým těmto praktikám lze předejít vhodným technickým doplňkem polygrafu ve formě indikátoru svalového napětí.

Úspěšnost všech těchto způsobů oklamání polygrafu je především závislá na tom, zda má vyšetřovaná osoba dobré předchozí znalosti o podstatě polygrafického vyšetření a o technice jeho provádění. U pachatelů trestné činnosti jsou tyto předpoklady podstatně nižší než u pokusných osob, které byly začleněny do různých experimentů. Tedy v praxi – u skutečných případů – není nebezpečí oklamání polygrafu příliš velké.

Je otázkou, zda by bylo možné také pomocí hypnózy ovlivnit následné reagování subjektu při fyziodetekčním vyšetření. Tato problematika by vyžadovala experimentální ověření.

¹⁾ Widacki, J.: Diagnostická hodnota polygrafického zkoumání a její kriminalistický význam. Československá kriminalistika, 1978, 1;

6. Využití fyziodekčního vyšetření

6.1. Využití v kriminalistice

Jak zdůrazňuje Dufek, význam polygrafického testování je nutno spatřovat nejen v nápomoci při dokazování viny, ale rovněž je stejně významný jeho přínos a pomoc při dokazování nevin.¹

6.1.1. Využití pro operativněpátrací činnost

Možnostem využití fyziodekčního vyšetření v kriminalistické praxi se několikrát zabývali i naši přední specialisté v oboru fyziodekce, JUDr. Kohout a JUDr. Vraná, na stránkách odborného tisku.² Dle jejich praktických zkušeností z provádění fyziodekčních vyšetření se zdá být nejefektivnější využít výsledků tohoto vyšetření pro operativněpátrací činnost kriminální policie, tedy v počátečních fázích objasňování trestné činnosti.

Operativněpátrací činnost slouží k:

- odhalování latentních trestných činů a k vytvoření předpokladů pro zahájení trestního stíhání v dané věci,
- k získání informací o pachatelích, účastnících a dalších závažných okolnostech spáchaného činu, které napomáhají zjištění skutečného stavu věci v průběhu vyšetřování,
- k uchování stop trestné činnosti za účelem jejich důkazního využití v trestním řízení.

Tyto úkony, plnící pomocnou úlohu k trestnímu řízení, jsou zaměřeny na odhalování nositelů důkazních informací vytvářejících předpoklady pro shromažďování důkazů a napomáhání jejich vyhledávání. Samy o sobě však důkazy nestanoví, z toho důvodu nejsou součástí procesu dokazování. Jedním z těchto úkonů by mohlo být, a v praxi tomu tak i je, fyziodekční vyšetření. Toto je potvrzeno i názorem odborné veřejnosti, že ne všechny informace, které má vyšetřovatel či soud k dispozici, jsou vždy důkazem. Tyto subjekty vycházejí i z informací jiného druhu, které přestože nejsou důkazem, pomáhají orientovat se ve faktech, která jsou spojena s vyšetřovanou událostí a pomáhají při hodnocení důkazů.

Praxe ukazuje, že výsledky, resp. informace získané fyziodekčním vyšetřením, lze použít při výběru konkrétních operativněpátracích úkonů a opatření, vedoucích k nalezení takových faktů a skutečností, které po transformaci do vhodné procesní formy mohou být dále využity jako důkaz či jako pramen důkazu.

Fyziodekční vyšetření lze využít i při tvorbě, prověření a vylučování operativněpátracích verzí. Získané informace mohou vést dokonce k vytvoření takové verze, která na počátku vyšetřování nebyla vůbec předpokládána. V případě prověrky těchto verzí může výsledek fyziodekčního vyšetření orientovat příslušníky kriminální policie k přednostnímu prověření některé konkrétní verze či verzí. Obdobně i u vylučování verzí mohou informace získané při fyziodekčním vyšetření navést kriminalisty k takovým faktům, jež umožní verzi buď úplně vyloučit, nebo ji vést jiným směrem.

¹) Dufek, M.: K problematice využití polygrafických metod vyšetřování v kriminalistice. Kriminalistický sborník, 1971, 10;

²) např.: Kohout, J., Vraná, J.: Několik poznámek k postavení fyziodekčního vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. Československá kriminalistika, 1992, 4;

Podrobněji se problematikou využití fyziodetekce při vytyčování, prověrce a vylučování operativněpátracích verzí zabýval JUDr. František Brabec.¹ Brabec považuje za nejširší využití výsledků fyziodetekčního vyšetření právě v souvislosti s operativněpátracími a vyšetřovacími verzemi. Uvádí, že polygrafického testování je možno využít zejména při těchto činnostech a úkonech:

- Při prověřování důsledků a pravdivosti vytyčených operativněpátracích nebo vyšetřovacích verzí, a to především při vylučování verzí nepravdivých. Tato metoda podstatně urychluje tento proces a umožňuje soustředit se na prokázání zbylé verze pravdivé.
- Při upřesňování obsahu vytyčených operativněpátracích a vyšetřovacích verzí a při vyvození důsledků jednotlivých verzí.
- Při vytyčení nových operativněpátracích a vyšetřovacích verzí a jejich cílů.

Brabec dále uvádí, že především v procesu vytyčování a prověrky operativněpátracích verzí je možno polygrafického testování využít zejména k těmto účelům:

- k získání nebo prověření údajů o vlastnostech, charakteru, temperamentu, motivační sféře a případných jiných osobnostních vlastnostech osob operativního zájmu (ověřování upřímnosti, povahových vlastností, zejm. upřímnosti osob – jako je tomu v zahraničí, např. USA);
- jako formy kontroly při prověřování poznatků poskytnutých prostřednictvím osob, které z různých důvodů nemají zájem v další fázi řízení vystupovat v roli svědka, ale mají zájem poskytnout cenné informace;
- k zjištění, potvrzení nebo případně vyvrácení vztahu mezi podezřelou osobou a prošetřovanou událostí, okolností, skutečností nebo jevem (tedy vztahu mezi osobou podezřelou a jednáním, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu);
- k zjištění, potvrzení nebo případnému vyvrácení vztahu mezi osobou podezřelou a obětí trestného činu (poškozeným);
- k zjištění, potvrzení nebo případnému vyvrácení vztahu mezi podezřelou osobou a objektem, jenž byl předmětem napadení;
- k zjištění, potvrzení nebo případnému vyvrácení vztahu mezi osobou podezřelou a svědkem trestného činu;
- k zjištění, potvrzení nebo případnému vyvrácení vztahu mezi podezřelou osobou a dalšími osobami ve smyslu trestní součinnosti;
- k zjištění, potvrzení nebo případnému vyvrácení vztahu mezi podezřelou osobou a předměty pocházejícími z trestné činnosti nebo nástroji a jinými věcmi sloužícími ke spáchání trestného činu;
- k zjištění, potvrzení nebo případnému vyvrácení existence úkrytu osob (hledaných, pohřešovaných apod.) nebo věcí (pocházejících z trestné činnosti nebo sloužících ke spáchání trestného činu, příp. k jeho přípravě apod.) a při existenci takových úkrytů k jejich vyhledání;

¹⁾ např.: Brabec, F.: Perspektivy využití polygrafického experimentu (vyšetření) v systému operativněpátrací činnosti kriminální služby VB. Československá kriminalistika, 1981, 2;
Brabec, F.: Využití fyziodetekce při prověrce operativněpátracích verzí. Československá kriminalistika, 1983, 4;

k zjištění, potvrzení nebo případně vyvrácení údajů prověřované osoby (podezřelý, poškozený, svědek apod.) o jejím pohybu v určitém prostoru a v určitém čase a k zjištění, potvrzení nebo případnému vyvrácení jiných operativněpátracích informací;

- k zjištění, potvrzení nebo případnému vyvrácení věrohodnosti poškozeného, svědka apod. a údajů jimi uváděných.

Brabec doporučuje v souvislosti s operativněpátracími verzemi použít fyziodetekci u závažnějších a komplikovanějších případů, především tam, kde bude nemožné, velmi obtížné, velmi zdlouhavé, neefektivní a neekonomické prověření verze pomocí jiných metod, postupů, úkonů a opatření. Upozorňuje, že je velmi důležité, aby jevy, vědomosti, skutečnosti, okolnosti apod., jež tvoří obsah vyvozených důsledků z operativněpátracích verzí, byly takového charakteru, že o nich mohou vědět pouze osoby, které měly na kriminalisticky a operativněbezpečnostní relevantní události nějakou účast, jež se však snaží zapírat nebo nepravdivě vysvětlovat. Tyto informace, získané z analýzy procesu způsobu spáchání kriminalisticky relevantní události a při vyhodnocení kriminalistických stop, se pak stávají předmětem testových otázek. Záznam reakcí je po skončení testování podroben příslušné interpretaci, v jejímž procesu je posuzována i pravděpodobnost existence či neexistence důsledků, které by měly nebo naopak neměly existovat, je – li daná verze pravdivá či nikoli.

Brabec vypracoval i speciální zásady, které je nutno dodržovat, využívá – li se fyziodetekčního vyšetření k tvorbě nebo prověření operativněpátracích verzí. Některé zásady korespondují s obecnými zásadami použití fyziodetekčního vyšetření (nutnost souhlasu vyšetřované osoby) či s limitujícími okolnostmi, jak byly uvedeny výše, proto je zde uveden pouze upravený výběr z jím uváděných zásad:

- 1) důkladné prvotní, případně i opakované ohledání místa činu a jeho širšího okolí,
- 2) důkladné vyhodnocení všech stop (v materiálním prostředí i ve vědomí lidí) a důkladná analýza způsobu páčání trestného činu,
- 3) důkladná analýza získaných informací a vyhledání takových skutečností, okolností, jevů apod., o kterých mohou vědět pouze kriminalisté a kterých si může být vědom pouze pachatel nebo jiný účastník trestného činu (tyto informace jsou pak obsahem kritických otázek),
- 4) úzká součinnost pracovníků dožadující součásti s odborníkem provádějícím fyziodetekční vyšetření,
- 5) provedení výslechu ihned po skončení fyziodetekčního vyšetření nebo není – li to možné v co nejkratší době poté,
- 6) informace získané fyziodetekčním vyšetřením nelze považovat za důkaz či pramen důkazu, je tedy nutná, mají-li být k tomuto účelu použity, jejich legalizace do příslušné procesní formy,
- 7) vytvoření takových podmínek, aby osoba podrobující se fyziodetekčnímu vyšetření nepřišla do styku a nemohla se domlouvat s dalšími osobami, které mají být rovněž podrobeny testování v téže věci a ke stejným nebo obdobným sériím podnětů,
- 8) případné opakování fyziodetekčního vyšetření po objevení nových doplňujících informací o okolnostech, skutečnostech, jevech, osobách a věcech.

Výsledky fyziodefekčního vyšetření jsou tedy v současnosti pouze orientací, která může významně napomoci policejním orgánům jako informace, sice bezprostředně netvořící důkaz, ale napomáhající orientovat se ve faktech spojených s vyšetřovanou událostí v procesu vyšetřování, tedy výsledek fyziodefekce tvoří operativně pátrací informaci, cennou svým taktickým významem, na kterou se plně vztahuje režim použití jiných operativněpátracích metod a prostředků.

6.1.2. Další možnosti využití

Dufek jmenuje i další způsoby praktického využití polygrafického testování. Pro jejich použití by však bylo třeba nejprve důkladnějšího experimentálního ověření a zřejmě také podrobnější právní úpravy.¹ Nabízí se použití polygrafického testování na úseku **vyšetřovacího experimentu**, a to zvláště objasňují – li se některé určité úkony za daných podmínek a dále i možnosti jednotlivých prvků vyšetřované události, zda určitá osoba mohla provést nebo provedla určité úkony. Základní podmínka vyšetřovacího experimentu – aby se pokud možno všechny podmínky shodovaly s podmínkami ověřované události – musí být dodržena i při polygrafickém testu. Při testování je třeba sledovat takový okruh podmínek, které by mohly mít vliv na celou psychiku vyšetřované osoby.

Rovněž by se dalo využít polygrafického testování při prověře **výpovědi na místě činu**.

Dalším způsobem použití polygrafického testování, jak uvádí Dufek, je i použití polygrafického experimentu při **prohlídkách místnosti či terénu**. V některých případech by bylo dle jeho názoru možné osobu testovat nikoli přímo na konkrétním místě, ale na příslušném fyziodefekčním pracovišti. Takové vyšetření by zřejmě předcházelo skutečné prohlídce místa, zejména u terénu rozsáhlého či špatně přístupného. Během vyšetření by bylo možné získat takové informace, které by skutečnou prohlídku místa omezilo např. jen na určitý úsek zkoumaného prostoru. Použitelnost tohoto způsobu využití polygrafu by byla zejména při pátrání po různých utajených úkrytech. Experiment, jehož cílem bylo mimo jiné potvrzení vhodnosti použití polygrafu při programování domovní prohlídky, blíže popisuje MUDr. Dufek v časopise Československá kriminalistika 1975, č. 8.

Dále by bylo možné teoreticky uvažovat o polygrafickém testování při **výslechu**, samozřejmě za splnění podmínek platných obecně pro výslech a zároveň za splnění podmínek platných pro fyziodefekční vyšetření. V tomto případě by polygraf registroval dané hodnoty během celého výslechu svědka, obviněného, poškozeného apod., současně by se snímal i jeho hlas. Po skončení vlastního výslechu by bylo provedeno hodnocení obou záznamů a mohly by být vytyčeny všechny sporné a nejasné body ve výpovědi, které by pak byly dalšími postupy ověřovány a objasňovány.

Polygrafické testování by se dalo uplatnit i při provádění **rekognice**, a to bez ohledu na to, zda je poznáván předmět či osoba.

Metoda polygrafického testování by mohla být využita i v případech neúspěšné **konfrontace**. Se souhlasem konfrontovaných osob by mohlo být provedeno polygrafické testování, zaměřené na vyjasnění rozporů ve výpovědích, které se nepodařilo objasnit v průběhu konfrontace.²

¹) Dufek, M.: K problematice využití polygrafických metod vyšetřování v kriminalistice. Kriminalistický sborník, 1971, 10;

²) Miškovská, L.: Polygraf: Kriminalistické, psychologické a právní použití. Doktorská disertace, Praha: Právnická fakulta UK, 2000;

Dufek konkrétně uvádí, že polygrafického testování za dodržení zákonných norem by bylo možné použít při pátrání po věcech, při poznávání odcizených předmětů, při poznávání zapíraných spolupachatelů, při vylučování osob, které nemají znalosti o konkrétním případě, při pátrání po tajných úkrytech, při prověřování různých údajů, alibi a předchozích výpovědích, při zjišťování falšovaných listin a dokumentů, při zatajování majetku, vražedné zbraně, při zjišťování pobytu hledané osoby, při vyhledávání další trestné činnosti, při hledání míst spáchané trestné činnosti, při pátrání po nástrojích, jimiž byl spáchán trestný čin apod.

Na závěr této kapitoly je vhodné připomenout si, že výsledek fyziodefekčního vyšetření, ať byl získán při úkon v rámci operativněpátrací činnosti či v rámci jiných úkonů, má význam a informace jím zprostředkované mají své opodstatnění pouze tehdy, byly – li po celou dobu vyšetřování dodržovány obecné zásady stanovené pro toto vyšetření a také zásady pro tvorbu otázek a dále je – li jeho hodnocení provedeno vzdělaným a zkušeným odborníkem, který sám provedl analýzu a interpretaci grafu, a to vždy po důkladné přípravě samotného vyšetření.

6.1.3. Námitky proti používání fyziodefekčních metod

Dosud se objevují v odborném tisku námitky proti používání fyziodefekčního vyšetření. Je pochopitelné, že tento druh vyšetření má i své odpůrce, neboť vše nové, neznámé a nesnadno vysvětlitelné vyvolává nedůvěru, strach a odmítání nejen mezi laickou veřejností, ale i zkušenými odborníky. Tak tomu bylo i v minulosti při rozvoji metod a prostředků dnes běžně používaných v kriminalistické praxi. Většina námitek proti používání fyziodefekčního vyšetření však byla zastánci této metody vyvrácena, neboť tato metoda bezpochyby znamená užitečnost, přínos a prospěch pro oblast činnosti kriminální policie a zavrhnout ji jen na základě nevědeckých a snadno vyvrátitelných argumentů by bylo nemístné. Zde jsou uvedeny nejčastěji publikované názory odmítající používání fyziodefekčního vyšetření a argumenty je vyvracející tak, jak je uvádí náš přední odborník na fyziodefekci JUDr. J. Kohout.¹

Dnes již není na místě námitka nevědeckosti. Věda, technika a výsledky experimentů v této oblasti natolik pokročily kupředu, že není tato námitka na prahu 21. stol. relevantní.

Při vyvrácení námitky nepolehlivosti je možno opřít se o tvrzení předního odborníka na fyziodefekční vyšetření J. Widackeho:

„Žádný důkazní zdroj, žádný důkazní prostředek není nadán a priori zárukou stoprocentní spolehlivosti. Také takové tradiční důkazy, jako je např. písmoznalecká expertiza nebo výpovědi svědků, mohou být ovlivněny omyly, a přesto nikdo nepochybuje o jejich přípustnosti a užitečnosti pro trestní řízení“.

K námitce zneužití Kohout uvádí, že odborník pracující s polygrafem v závěrečné Zprávě neuvádí, zda je vyšetřovaná osoba vina či nikoli. O tom, zda je osoba vina či nikoli rozhoduje pouze soud. G. A. Zlobin a S. A. Jani uvádějí na vyvrácení této námitky:

¹⁾ např.: Kohout, J.: Co je to fyziodefekce?. Kriminalistický sborník, 1990, 8-9;
Kohout, J.: K otázce právní úpravy použití polygrafu. Kriminalistický sborník, 1991, 4;

„Pokud jde o objektivní možnosti využití polygrafu ne v zájmu spravedlnosti, ale k porušování zákonných práv občanů, jak je známo, od nebezpečí, že budou sloužit nezákonným cílům, nejsou ochráněny ani takové tradiční zbraně spravedlnosti, jako jsou výslechy nebo použití zajišťovacích opatření. Společnost má mít k dispozici pro potlačení podobného nebezpečí dostatek spolehlivých právních prostředků. Je jasné, že jakékoliv použití polygrafu a jemu podobných přístrojů vyžaduje velmi podrobnou zákonnou úpravu a využití příslušných forem státní a veřejné kontroly.“

Argumentace odpůrců, že fyziodefekční vyšetření zasahuje do práv osoby na svobodu náboženského a politického přesvědčení, příp. že jde o zasahování do intimních oblastí života, je možno odmítnout s odkazem na vypracované zásady pro formulování otázek, ve kterých je stanoven striktní zákaz pokládání takovýchto otázek. V případě, že by i přes tento zákaz otázky tohoto druhu byly položeny, vyšetřovaná osoba má plné právo neodpovídat a pokračování ve vyšetření odmítnout.

Rovněž neobstojí argument, že fyziodefekční vyšetření je pro osobu psychicky velmi náročné a negativně působí na její stav. Fyziodefekční vyšetření trvá v průměru 120 minut, odpovědi na otázky jsou formulovány tak, aby odpověď byla jednoslabičná, tedy ANO – NE. Ve srovnání s několikahodinovým výslechem znamená toto jen malé psychické a fyzické zatížení. Tento názor zastává kromě J. Kohouta také J. Umlauf:

„Považují-li odpůrci polygrafického vyšetření, které trvá podstatně méně než osmihodinový výslech, za psychický nátlak, za co pak považují opakované několikahodinové výslechy prováděné klasickou formou, kladoucí své nemalé psychické nároky jak na vyšetřovaného, ale i na vyšetřujícího, jak se potom tito odpůrci dívají například na otázku vazby – z tohoto hlediska.“

Patrně nejvíce odpůrců se opírá o názor, že použitím polygrafu se zasahuje do práva osoby (podezřelého, obviněného) svobodně se rozhodnout o tom, které skutečnosti uvede a které zamlčí, neboť jsou zjišťovány skutečnosti proti vůli vyšetřované osoby. Ani tento názor však neobstojí. Základním předpokladem realizace fyziodefekčního vyšetření je výslovný souhlas vyšetřované osoby. Souhlas se vyžaduje před zahájením vyšetření a osoba toto stvrzuje svým podpisem. Dalším předpokladem úspěšného vykonání polygrafického vyšetření je aktivní spolupráce vyšetřované osoby s vyšetřovatelem (strpění připevněných snímačů, klidné sezení, odpovídání na otázky apod.), což samo o sobě svědčí o dobrovolné účasti této osoby na tomto vyšetření. Vyšetřovaná osoba může kdykoli během vyšetření vzít svůj souhlas s provedením tohoto vyšetření zpět a požádat o jeho ukončení.

K ochraně práv vyšetřované osoby byly vypracovány konkrétní zásady, které by měly být dodržovány v průběhu každého fyziodefekčního vyšetření.

6.2. Využití mimo oblast trestního práva

První polygrafické přístroje sestavené v USA byly používány pro účely policie, tehdy měly napomoci odhalování a usvědčování osob podezřelých z podvodů. S rozvojem této oblasti našla metoda polygrafického testování své uplatnění i mimo práci policie. Zejména v USA našla tato metoda své uplatnění i v civilním sektoru, zejm. u soukromých detektivních kanceláří, při přijímání do zaměstnání, při prověřování loajality zaměstnanců, především v bankovníctví a obchodu.¹

Jeden z názorů na použití polygrafu v soukromoprávní oblasti vyslovil i A. Kryscin. Podle něj by tento přístroj mohl být užitečný při určování sporného otcovství. Podrobněji se k této problematice vyjádřil J. Widacki, který ve svých pracích odkazuje na příklady z americké praxe.² Určování otcovství za pomoci polygrafického vyšetření se využívalo převážně v 60. letech. Vzhledem k rozvoji vědy, zejména v oblasti genetiky a analýzy DNA, se domnívám, že použití polygrafu v této oblasti bylo překonáno.

Polygrafické vyšetření, jak navrhuje Widacki, je možné použít jako pomocného zařízení při lékařském vyhodnocení, je – li podezření, že pacient simuluje poškození sluchu či zraku (např. za účelem přiznání invalidního důchodu). Obě metody mají obdobný princip, který přibližuje ve své práci Widacki citací případů, které popsal ve své práci z r. 1966 J. R. Ferguson.²

„Osobě, která popírala, že vidí, byly předkládány série fotografií, mezi kterými se nalézala i fotografie upoutávající pozornost a vyvolávající silné emoce (např. u muže ženský akt, u ženy fotografie zmrzačeného nebo deformovaného dítěte). Současně s tím byly snímány změny fyziologických hodnot na periférii jejího organismu. Je možno předpokládat, že osoba, která slepotu předstírá, bude na předložené fotografie reagovat změnami fyziologických hodnot, s intenzitou odpovídající síle emočního náboje předložených fotografií“.	„Osobě, která předstírá hluchotu, jsou nasazena sluchátka lékařského stetoskopu, u nichž je uzavřen přívod zvuku k uchu, na které uvedla osoba, že slyší (což ovšem osoba neví), miska stetoskopu působí jako mikrofon. Ve skutečnosti tedy může osoba slyšet pokládané otázky jen uchem, na které údajně neslyší. V této situaci by sice stačila verbální reakce osoby na pokládanou otázku, což by dokazovalo, že ji osoba slyšela. Při odhalení triku s přívodem zvuku do „neslyšícího“ ucha by však změna hodnot fyziologických reakcí ukázala, že osoba pokládané otázky slyší, i když na ně verbálně nereaguje“.
---	--

Obdobný experiment uskutečnil roku 1976 na Jagellonské univerzitě J. Widacki. Cílem tohoto experimentu bylo ověření registrace čichového vjemu pomocí polygrafu.¹

¹⁾ Kohout, J., Vraná, J.: Několik poznámek k postavení fyziodetekčního vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. Československá kriminalistika, 1992, 4;

²⁾ Kohout, J., Vraná, J.: Detektor lži trochu jinak. Kriminalistický sborník, 1995, 3;

„Vyšetřovaná osoba měla na očích nasazené neprůhledné brýle (za účelem eliminace zrakových vjemů) a na uších sluchátka, aby se vyloučila možnost působení nežádoucích zvukových podnětů. Úkolem osoby po připojení snímačů polygrafu bylo sedět klidně a soustředit se. Poté k nosu osoby přiblížil zkumavku s tekutinou výrazného hnilobného pachu (ale ne dráždivého). Téměř okamžitě byly sledovány prudké změny v záznamu snímaného kožního odporu a rovněž změny v záznamu frekvence dechu. Po odeznění těchto reakcí dal k nosu vyšetřované osoby zkumavku s parfémem velice příjemné vůně. Také zde bylo možno v záznamu kožního odporu pozorovat velmi výrazné změny. Zkoušku opakoval s několika osobami vždy se stejným účinkem“.

V praxi jistě využitelnější by mohlo být polygrafické testování za účelem odhalení simulace jen těžko zjištělných fyzických poškození těla u osob, které by tímto tvrzením chtěly získat finanční odškodnění. Widacki ve své práci z roku 1981 uvádí konkrétní případ s výsledkem, který se prakticky shodoval s vyšetřením osob podezřelých ze spáchání závažného trestného činu. Kritické otázky pokládané těmto osobám zněly:¹

- ✓ „Míval jste již před nehodou silné bolesti hlavy?“
- ✓ „Co se týče bolesti hlavy, které uvádíte, odpovídal jste lékařům pravdu?“

Našli bychom jistě i další oblasti běžného života, ve kterých by bylo možné využít výsledků polygrafického vyšetření, přestože jeho použití v těchto směrech nebylo experimentátory zdaleka předpokládáno. Jednu z možností, jak polygrafu využít, nabízí i tato anekdota z internetu.

Obr. č. 6
Anekdota z internetu

¹) Kohout, J., Vraná, J.: Několik poznámek k postavení fyziodetekčního vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. Československá kriminalistika, 1992, 4;

7. Postavení metody fyziodetekčního vyšetření v právním systému ČR

Nejen v zahraničí, ale i u nás v České republice, probíhala a stále ještě probíhá diskuze o postavení metody fyziodetekčního vyšetření v systému trestního řízení a o jeho důkazních aspektech. Jednoznačně se k této problematice vyjádřil v první polovině 90. letech 20. stol. **Nejvyšší soud ČR.**

V usnesení ze dne 25. 03. 1992, sp. zn. 6 To 12/92, m. j. uvedl, že **výsledky vyšetření na tzv. detektoru lži nemůže soud použít jako důkaz při rozhodování v trestní věci.** Výňatek z odůvodnění tohoto usnesení:

„Výsledky vyšetření na tzv. detektoru lži nelze použít v trestním řízení jako důkaz. Soud prvního stupně sice poukazuje na ustanovení § 89 odst. 2 tr.ř., podle něhož za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Toto ustanovení však neplatí bez výhrad, nehledě k tomu, že směšuje pojem důkaz a důkazní prostředek. Trestní řád totiž v některých dalších ustanoveních, jež jsou ve vztahu k citovanému ustanovení ustanoveními speciálními, stanoví, že některé úkony nelze jako důkaz použít (viz § 158 odst. 3, § 211 odst. 2-4 tr.ř.), resp. pro zjištění některých skutečností připouští jen určité důkazní prostředky a tuto proceduru přesně vymezuje – viz ustanovení hlavy páté tr. ř. Podstatou vyšetření na tzv. detektoru lži je výsledek obviněného ke skutečnostem, které se více či méně týkají trestného činu. V trestním řízení však lze použít jen ty poznatky, které obviněný poskytl v souladu s ustanovením § 91 a násl. tr. ř., což v případě vyšetření na tzv. detektoru lži splněno není. Procesním důsledkem závěru, že výsledek vyšetření na tzv. detektoru lži nelze považovat za důkaz podle trestního řádu, je okolnost, že k takovému výsledku vyšetření nemůže soud přihlížet ve svém rozhodování. Proto požadavek krajského soudu v B. na připojení výsledků vyšetření obžalovaného na tzv. detektoru lži učiněný v předběžném projednání obžaloby není důvodný.“

K vyšetření na tzv. detektoru lži se vyjádřil Nejvyšší soud ČR i ve svém pozdějším usnesení ze dne 1. 6. 2005, sp. zn. 3 Tdo 586/2005, kterým bylo odmítnuto dovolání podané odsouzeným z důvodu uvedeného v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, neboť měl za to, že soudy mimo jiné (nesprávné vyhodnocení důkazů především ve vzájemných souvislostech, což vedlo k nesprávným právním závěrům a takto k vadnému posouzení označeného skutku) nesprávně (nedůvodně) zamítly jeho návrh na doplnění dokazování vypracováním nového znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychologie, jehož součástí by mělo být i jeho vyšetření na tzv. detektoru lži (polygrafu). To by mohlo dle dovolatelova názoru vést k dokreslení jeho osoby zejména s ohledem na charakter útoku, který byl veden na poškozenou. Dovolatel navrhl, aby dovolací soud rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě zrušil a věc vrátil k novému projednání a rozhodnutí s tím, aby byly provedeny navrhované důkazy – tedy fyziodetekční vyšetření. Nejvyšší soud se v odůvodnění tohoto odmítavého usnesení ztotožnil s názorem nižších soudů, které ve věci rozhodovaly, když tyto odmítly provést další důkazy, mezi nimi i vyšetření na tzv. detektoru lži, s odkazem na jejich nadbytečnost.

V nejnovější době se Nejvyšší soud ČR okrajově zmínil o vyšetření na tzv. detektoru lži v usnesení ze dne 20. 09. 2006, sp. zn. 3 Tdo 1068/2006, kterým bylo odmítnuto dovolání M. R. podané z důvodu obsaženého v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu. Dovolatel ve svém dovolání mimo jiné uváděl, že daný případ byl proti němu veden bez ohledu na důkazní situaci, kdy on sám navrhoval provedení

některých důkazů, a to detektoru lži pro křivou výpověď svědkyně P. F. ... a tyto byly zamítnuty. Nejvyšší soud ČR pak v odůvodnění svého rozhodnutí upozorňuje, že k odvolatelem učiněným důkazním návrhům, míněno i k vyšetření na tzv. detektoru lži, se vyjádřil ve svém rozhodnutí již odvolací soud, který jejich provedení zamítl, neboť na základě učiněných skutkových zjištění bylo možno správně dospět k hmotněprávnímu posouzení skutku tak, jak je popsán ve výroku rozsudku soudu prvního stupně. Nejvyšší soud tak toto dovolání jako zjevně neopodstatněné zamítl.

K problematice použití výsledků vyšetření na tzv. detektoru lži jako důkazu se v 90. letech 20. stol. vyjádřil také **Ústavní soud ČR**, a to např. ve svém nálezu sp. zn. I ÚS 32/95 ze dne 21. 05. 1996. Stěžovatel R. M. si podal k Ústavnímu soudu ČR stížnost proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 12. 1994, sp. zn. 3 To 109/94, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 29. 4. 1994, sp. zn. 2 T 17/92, kterým byl uznán vinným trestným činem vraždy dle § 219 odst. 1, 2 písm. f) tr. zák., pokusem trestného činu krádeže podle § 8 odst. 1 k § 247 odst. 1 písm. b), e), odst. 3 písm. b) tr. zákona a pokusem trestného činu neoprávněného užívání cizí věci podle § 8 odst. 1 k § 249 odst. 1 tr. zákona. V odůvodnění své stížnosti uváděl stěžovatel, „že v řízení před soudy nebyl akceptován jeho požadavek, aby byl jako důkaz přečten záznam o jeho vyšetření na detektoru lži, případně aby byl soud informován i o šetření jiných osob, které se snad tomuto vyšetření podrobily. Stěžovatel si je vědom problematiky tohoto tzv. důkazu, domnívá se, že toto vyšetření mohlo svědčit v jeho prospěch a jeho výsledek měl být vyhodnocen v souvislosti s dalšími důkazy.“ Tím, že nebyly provedeny stěžovatelem navrhované důkazy svědčící v jeho prospěch – tedy i vyšetření na tzv. detektoru lži – bylo dle jeho názoru porušeno „právo rovnosti“ oproti obžalobě, zaručené čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, a práva stěžovatele jako obviněného vyplývající z článku 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5, 8. (...). K ústavní stížnosti R. M. se vyjádřily oba soudy, jejichž rozhodnutí bylo stížností napadeno. Krajský soud v Plzni ve svém vyjádření zopakoval v podstatě argumentaci použitou v odůvodnění svého rozhodnutí a dále odkázal na navazující rozhodnutí Vrchního soudu, ze kterého nevyplývá, že by jakkoliv při svém rozhodování porušil ústavně zaručená práva a svobody stěžovatele. Vrchní soud v Praze rozdělil své vyjádření do třech bodů, které korespondovaly s okruhem stěžovatelem uplatněných výhrad proti oběma rozhodnutím. V třetím bodě svého vyjádření se pak podrobněji věnoval otázce vyšetření na tzv. detektoru lži: „... tato otázka výslovně v zákoně řešena není, avšak soud sám zaujal již v předchozích rozhodnutích negativní stanovisko. Jedno z nich bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR pod č. 8/1993, podle něhož výsledky vyšetření na detektoru lži nemůže soud použít jako důkaz při rozhodování v trestní věci.“ Shodně se k věci vyjádřil i Krajský státní zástupce v Plzni, jako vedlejší účastník řízení: „...v trestní věci postupovaly soudy podle ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Objasňovaly stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného. Zásadu stanovenou citovaným ustanovením neporušil soud ani odmítnutím přečtení záznamu o vyšetření stěžovatele na detektoru lži, neboť nešlo o důkaz podle § 89 odst. 2 tr. řádu.“ Ústavní soud stížnost stěžovatele R. M. zamítl jako nedůvodnou a v jejím odůvodnění se k problematice vyšetření na detektoru lži vyjádřil s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 03. 1992, sp. zn. 6 To 12/92 (citováno taktéž výše), následovně:

„Pokud se týká provádění důkazů v konkrétní věci, Ústavní soud připomíná, že obecný soud musí sám rozhodnout o tom, jakými důkazními prostředky bude objasňovat okolnosti, které jsou důležité pro náležité zjištění skutečného stavu věci, a pro správné posouzení viny či nevinu obžalovaného. Vyplývá to z ústavního principu nezávislosti soudců při výkonu jejich funkcí a z jejich vázanosti pouze zákonem. Podstata tohoto principu spočívá mimo jiné v tom, že soudcům není možné přikazovat, jaké důkazy mají v zájmu zjištění skutečného stavu věci provést a jakým způsobem je mají hodnotit. I samo hodnocení důkazů tedy přísluší obecným soudům a není věcí Ústavního soudu, aby toto hodnocení přehodnocoval. (...)

Pokud se jedná o neprovedení důkazu přečtením záznamu o vyšetření stěžovatele na tzv. „detektoru lži“, zaujal k této otázce Vrchní soud v Praze negativní stanovisko již v předchozích rozhodnutích a jedno z nich publikoval ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyšší soud ČR pod č. 8/1993. Podle tohoto rozhodnutí výsledky vyšetření na detektoru lži nemůže soud použít jako důkaz při rozhodování v trestní věci. V tomto řízení lze použít jen ty poznatky, které obviněný poskytl v souladu s ustanovení § 91 a násl. tr. řádu, což v případě vyšetření na detektoru lži splněno není. Ústavní soud z hlediska ochrany základních práv a svobod stěžovatele tento právní názor nehodnotil. Nicméně dospěl k závěru, že i kdyby abstrahoval od stanoviska obecných soudů poukazujících na ustálenou judikaturu odmítající důkaz vyšetřením na detektoru lži, byl by v konkrétní věci tento důkaz nadbytečný, neboť již provedené důkazy obecné soudy řádně provedly ...“

Situace, že soudy k výsledkům fyziodefekčního vyšetření nepřihlížejí jako k důkazu, panuje dosud. Změna jejich rozhodovací praxe v této oblasti by musela být zřejmě vyvolána změnou trestního řádu, resp. příslušných ustanovení o dokazování, což pravděpodobně nelze v brzké době očekávat.

V platném trestním řádu, zákonu č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů, je dokazování upraveno v hlavě páté, obecně v **§ 89 odst. 2**. Ten stanoví, že za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu. Jak podotýká Nejvyšší soud v citovaném usnesení, v trestním řádu není rozlišen pojem důkazu a důkazního prostředku. Jak uvádí Fenyk¹, je třeba rozumět důkazním prostředkem zdroj, z něhož orgán činný v trestním řízení důkazy čerpá (výpovědi osob, věci). Důkazem je informace plynoucí z procesních úkonů, jímž se obecně orgán činný v trestním řízení přesvědčuje o skutečnosti důležité buď pro rozhodnutí ve věci nebo pro správný postup v trestním procesu. Předmětem důkazu je pak okolnost důležitá pro trestní řízení, která má být zjištěna a na níž zpravidla přímo nebo nepřímo závisí rozhodnutí ve věci samé. Účelem dokazování je rekonstruovat skutečnost z minulosti tak, aby naše poznání skutečnosti bylo jejím správným odrazem. Je to tedy zjištění pravdy, takové, která je ve shodě se skutečností.

¹) Císařová, D., Fenyk, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Linde 2004;

Hodnocením důkazů je závěrečný rozumový a myšlenkový postup, kterým se hodnotí závažnost, zákonnost a pravdivost důkazu. Odborníci na fyziodetekci se domnívají, že i přes stávající odmítavé stanovisko soudů připustit výsledek fyziodetekčního vyšetření jako jeden z důkazů, by bylo možné začlenit jej do procesu dokazování. Základem pro diskusi, na jaké místo zařadit výsledek fyziodetekčního vyšetření v soudním řízení v procesu dokazování, která by vycházela z platného trestního řádu, je právě zmiňovaný a citovaný § 89 odst. 2 tr. řádu. Z použití výrazu „zejména“ lze dovodit, že výčet těchto důkazů není konečný a uzavřený, bylo by tedy možno předpokládat i jeho případné rozšíření. Jak odborníci uvádějí, extenzivním výkladem by tedy bylo možno dovodit, že výsledek polygrafického vyšetření by bylo možné použít i jako jeden z možných důkazů.¹

Taková situace by si však vyžádala přesnou právní úpravu definice, způsobu a formy provedení polygrafického vyšetření. Nová formulace ustanovení § 89 odst. 2 by vzhledem k současnému příkladnému výčtu nutná nebyla.

Odborníci se v tisku (zejm. na stránkách Kriministického sborníku) již zabývali případnou formou výsledku fyziodetekčního vyšetření, byl – li by použit jako důkaz v řízení před soudem.

Mjr. Malý² se domnívá, že není žádná překážka, aby Zpráva o přípravě, provedení a vyhodnocení fyziodetekčního vyšetření (dále jen Zpráva) nemohla mít hodnotu odborného vyjádření ve smyslu § 105 odst. 1 tr. řádu, které je listinným důkazem, podobajícím se svou povahou znaleckému posudku. Výsledek vyšetření by tvořil součást vyšetřovacího spisu. V souvislosti s novelou ustanovení trestního řádu o odborném vyjádření se domnívám, že by v současné době odborné vyjádření nebylo dostačující. Zmíněná novela (zákon č. 265/2001 Sb.) trestního řádu podmínila použití odborného vyjádření jednoduchostí, resp. nikoli složitostí, posuzované odborné otázky. Pro posouzení otázky složitější, jak stanoví druhá věta § 105 odst. 1 tr. řádu, se přibere znalec. Dle mého názoru dosažení objektivního výsledku fyziodetekčního vyšetření je natolik složitou otázkou, náročnou jak na dobu přípravy, na odborné znalosti vyšetřujícího pracovníka, tak na znalost případu, jehož se vyšetření týká, že by bylo na místě, uvažovalo – li by se o důkazní hodnotě výsledku vyšetření, pro tyto případy přibrat znalce z oboru fyziodetekce.

Kpt. Krejčí³ navrhuje, že by problém začlenění metody fyziodetekce do procesu dokazování mohl být vyřešen tím, že postupem § 110 tr. ř. per analogiam, by se mohlo v případě Zprávy jednat o posudek ústavu. Krejčí také ve svém diskusním příspěvku uvádí, jak by se mělo konkrétně postupovat. Obviněný by byl písemně poučen o podstatě použití metody fyziodetekce a o základních zásadách tohoto vyšetření. Poté by následovala příprava vyšetření, které by se zúčastnil i vyšetřovatel, pak by následovalo vlastní vyšetření. O provedeném vyšetření by byl sepsán protokol podle § 55 tr. řádu. Na závěr by byl spolu se Zprávou předložen i program tohoto vyšetření. Výsledek fyziodetekčního vyšetření spolu s výsledkem psychiatricko - psychologického znaleckého zkoumání obviněného by bylo dle jeho názoru poté možno použít subsidiárně jako listinného důkazu, který svým obsahem potvrzuje či nikoli, zda obviněný skutek spáchal a jaká byla jeho pohnutka. Zprávu by bylo možné použít jako důkaz, avšak nikoli jako důkaz jediný, vždy v porovnání s psychiatricko - psychologickým vyšetřením obviněného a se skutečnostmi zjištěnými v rámci vyšetřování.

¹) např. Kohout, J., Vraná, J.: Detektor lži – fyziodetekční vyšetření. Bulletin advokacie. 1995, 5;

Kohout, J.: K otázce právní úpravy použití polygrafu. Kriministický sborník, 1991, 4;

²) Malý, K.: K problematice využívání fyziodetekčního vyšetření. Kriministický sborník, 1993, 5;

³) Krejčí, Z.: Polygraf. Kriministický sborník, 1993, 10;

Aby mohlo být výsledků fyziodefekčního vyšetření užito jako podpůrného listinného důkazu ve formě znaleckého posudku (ústavu), vypracoval Krejčí zásady, kterými by se bylo nutné řídit:¹

1. O použití metody rozhodne orgán činný v trestním řízení usnesením, proti němuž je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.
2. Jedná se o závažné případy trestné činnosti.
3. Vyšetřovaná osoba bude řádně a písemně poučena o principech použití metody fyziodefekce, o způsobu vyšetření a jeho vyhodnocení a písemně potvrdí, že se vyšetření podrobuje dobrovolně.
4. Vyšetřovaná osoba má právo na přítomnost svého obhájce.
5. Po vyšetření se sepiše protokol o vyšetřovacím úkonu ve smyslu § 55 tr. řádu.
6. Postupuje se ve smyslu ustanovení trestního řádu týkajícího se výslechu obviněného.
7. Závěry zprávy o vyšetření metodou fyziodefekce budou hodnoceny na základě zásady volného hodnocení důkazů orgánů činných v trestním řízení.

U některých odborníků, jak uvádí Kohout a Vraná,² je možné setkat se s názorem, že fyziodefekční vyšetření je možné posuzovat jako zvláštní formu výslechu, k čemuž vede i fakt, že během obou úkonů jsou od vyšetřované osoby získávány určité informace, které se týkají objasňovaného trestného činu nebo události. Mezi oběma úkony je možno najít určitou paralelu, ale i zásadní **rozdíly**:

- Výslech je souvislým vylíčením děje nebo situace vyslýchanou osobou, poté následuje část ve formě dialogu. **X** Vlastní fyziodefekční vyšetření probíhá celé ve formě dialogu vyšetřující osoby a vyšetřovaného. S otázkami je osoba předem seznámena.
- Během výslechu je zakázáno pokládat otázky kapciózní a sugestivní (§ 93 odst. 3 tr. řádu). **X** Testové otázky, které jsou pokládány v průběhu fyziodefekčního vyšetření, však mají obě tyto vlastnosti.
- Nepravdivá výpověď svědka při výslechu je sankcionována v trestném činu křivé výpovědi. **X** Takovou sankci však v případě fyziodefekčního vyšetření není možno aplikovat, nejedná se o procesní úkon, zde je osoba (nejen) v postavení svědka pouze vyzvána, aby vypovídala pravdu.
- Podpis vyslýchaného na protokolu o výslechu ověřuje správnost obsahu. **X** Podpis na záznamovém papíru, na kterém jsou v průběhu fyziodefekčního vyšetření registrovány reakce vyšetřované osoby, pouze stvrzuje, že uvedený záznam byl pořízen při tomto vyšetření.
- Výslech může dle trestního řádu provádět pouze orgán činný v trestním řízení. **X** Fyziodefekční vyšetření připravuje a provádí pracovník specializovaného pracoviště fyziodefekce KÚ Praha. (Vyšetřovatel jako orgán činný v trestním řízení obvykle nedisponuje takovými znalostmi, aby toto vyšetření mohl provádět sám, to se týká nejen odborných znalostí – sestavení osnovy vyšetření, volba testů, formulace otázek, znalostí pro vyhodnocení grafického záznamu – ale i technických znalostí o přístroji.).

¹) Krejčí, Z.: Polygraf. Kriminalistický sborník, 1993, 10;

²) Kohout, J Vraná, J.: Fyziodefekční vyšetření a důkazní prostředek. Kriminalistický sborník 1994, 2;

Oba jmenovaní odborníci se s názorem, že by na fyziodekční vyšetření mohlo být nahlíženo jako na zvláštní formu výslechu, neztotožňují. Hlavním důvodem je právě fakt, že fyziodekční vyšetření není prováděno orgánem činným v trestním řízení. Východisko spatřují v tom, že vyšetřovatel provádějící výslech by přizval k výslechu znalce – specialistu v oboru fyziodekce, aby provedl fyziodekční vyšetření jako úkon podpůrný k výslechu. S touto alternativou – začlenit fyziodekční vyšetření do průběhu výslechu – se shodují i někteří další odborníci (např. maďarský specialista Kertézs).¹ Zpráva by měla formu protokolu, jehož obsahem by byl i průběh vyšetření, poučení a instrukce poskytnuté osobě, testové otázky včetně odpovědí, popis způsobů použitých k snímání a registrování hodnot fyziologických změn, metody jejich hodnocení a formulací zjištěných výsledků. Ke Zprávě by měl být přiložen i záznam polygrafu a hlasového analyzátoru s vyznačením konkrétních kritických otázek a reakcí na ně.

S tímto názorem se ztotožňuje také Widacki.¹ Polygrafické vyšetřování má být dle jeho názoru považováno jednak za cenné a užitečné doplnění výslechu, jednak za jeho integrální část (v počáteční fázi trestního procesu), zvláště může eliminovat podezřelé. Výjimečně může být toto vyšetřování také prováděno jako samostatná expertiza s tím, že její provedení není možné vždy. Vyšetřování může být také prováděno jako součást jiné důkazní činnosti nebo jiné expertizy (např. psychologické).

Malý² se domnívá, že samostatné fyziodekční vyšetření nikdy nebude a asi by ani nemělo sloužit jako jediný důkaz k usvědčení pachatele.

Jak již bylo nastíněno výše, nelze se dle mého názoru ztotožnit s pohledem Mjr. Malého na možnost začlenit fyziodekční vyšetření mezi důkazní prostředky ve formě odborného vyjádření, neboť jeho užití je podmíněno právě jednoduchostí posuzované otázky. Rovněž názory na fyziodekční vyšetření jako zvláštní formy výslechu lze s ohledem na výše popsané rozdíly, jak je formulovali Vraná a Kohout, odmítnout. Domnívám se, že nejbližší má Zpráva právě ke znaleckému posudku a v jeho formě by tak mohlo být fyziodekční vyšetření začleněno mezi ostatní listinné důkazy konkrétního případu tak, jak to uvádí Kpt. Krejčí. Poslední slovo při hodnocení důkazů však má vždy soud v hlavním líčení a ten jediný může posuzovat, který důkaz pro své rozhodnutí přijme a který nikoli a z jakého důvodu, což se týká rovněž fyziodekčního vyšetření, ať už bude mít jakoukoli zákonem aprobovanou formu důkazu.

¹) Widacki, J.: K problematice uplatnění polygrafu při praktickém vyšetřování v Polsku. Československá kriminalistika 1974, 2;

²) Malý, K.: Využití fyziodekčního vyšetření jako důkazu v trestním řízení. Kriminalistický sborník, 1992, 12;

8. Postavení metody fyziodekčního vyšetření v zahraničních právních systémech

Pro zpracování této kapitoly bylo čerpáno především ze statí publikovaných Dr. Kohoutem a dr. Vranou v odborném tisku¹ a dále z příspěvku Mgr. Kormoš ze Sekcie vyšetřovania a kriminalisticko – expertizních činností MV SR, Bratislava, publikovaném v Kriminalistickém sborníku č. 2 z roku 2001.²

8.1. Slovensko

Od zavedení fyziodekčního vyšetření do policejní praxe Československa, ke kterému došlo v 60. letech 20. století, až po rozdělení Československa v roce 1993 na dva samostatné státy existovalo pouze jedno pracoviště užívající polygraf, a to Kriminalistický ústav Praha. Pracovníci fyziodekčního pracoviště Kriminalistického ústavu Praha však i nadále na základě mezinárodních smluv prováděli toto vyšetření pro potřeby slovenské policie. Poslední takové vyšetření bylo provedeno v listopadu 1994 v souvislosti s odcizením finanční hotovosti v jedné bratislavské bance.

Slovenští policisté provádějí fyziodekční vyšetření samostatně až od roku 1998. Prvním krokem této samostatné činnosti slovenských odborníků na fyziodekci bylo absolvování speciálního výukovo-výcvikového programu pod vedením ředitele tréninkového centra mezinárodní akademie AIAAP (Axciton International Academy of Applied Psychophysiology) v Houstonu v USA, po jehož úspěšném završení obdrželi absolventi mezinárodně uznávaný certifikát.

Samostatné pracoviště bylo institucionálně zakotveno v Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 57/1998 o činnosti oddelenia špeciálnej psychologie Sekcie personálnych a sociálnych činností Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, a mělo statut přísně tajného pracoviště. Z tohoto důvodu ztratili i čeští odborníci kontakt a informace o činnosti slovenského fyziodekčního pracoviště a teprve po odtajnění pracoviště v roce 1999 byly kontakty opět navázány. Činnost tohoto prvního slovenského fyziodekčního pracoviště však byla zaměřena pouze do oblasti personální práce.

Ke změně koncepce, organizačního začlenění a úlohy slovenského fyziodekčního pracoviště došlo roku 1999 v souvislosti s nařízením Ministerstva vnútra SR č. 17/1999. Pracoviště bylo odtajněno, rozšířil se okruh jeho činnosti a změněn byl i jeho název na oddelenie aplikovanej psychofyziologie. Pracoviště spadá nyní pod Sekci vyšetřovania a kriminalisticko-expertiznych činností MV SR se sídlem v Pezinku.

Základní úlohou tohoto pracoviště je vykonávání fyziodekčního vyšetření ve dvou oblastech – v oblasti screeningu a v kriminální oblasti, tedy v rámci trestního řízení. V souvislosti se screeningem dochází k ověřování pravdivosti při:

- výběru uchazečů o službu ve speciálních útvech policie,
- prověřování policejních pracovníků a vybraných zaměstnanců,
- prověřování policejních pracovníků zařazených ve speciálních policejních útvech policejních sborů,
- spolupráci při výběrových řízeních na řídicí funkce v rámci ministerstva,
- podezření policejních pracovníků z protiprávní činnosti.

¹) např.: Kohout, J., Vraná, J.: Několik poznámek k postavení fyziodekčního vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. Československá kriminalistika, 1992, 4;

Kohout, J., Vraná, J.: Detektor lži – fyziodekční vyšetření. Bulletin advokacie. 1995, 5;

²) Kormoš, M.: Psychofyziologické overovanie pravdivosti. Kriminalistický sborník, 2001, 2;

Fyziodetekční vyšetření je v oblasti screeningu zaměřeno na:

- ověřování spolehlivosti osob,
- porušování státního a služebního tajemství,
- únik informací,
- odhalování organizovaného zločinu,
- zjišťování osob zneužívajících návykové látky (alkohol atp.).

V rámci trestního řízení se vyšetření pomocí polygrafu provádí u:

- poškozených,
- svědků,
- podezřelých osob.

a je zaměřeno především na:

- potvrzení anebo vyvrácení postoje vyšetřované osoby,
- potvrzení anebo vyloučení podezření, případně svědectví.

Metodika práce s polygrafem a pracovní postupy jsou na Slovensku prakticky totožné jako v České republice. Shodují se jak příprava i průběh vlastního vyšetření tak logika a systematika jednotlivých druhů a typů testových otázek. Podmínkou, bez které by vyšetřování nemohlo být uskutečněno, stejně jako v České republice, je získání dobrovolného souhlasu vyšetřované osoby podepsáním Čestného prohlášení o souhlasu s vykonáním psychofyziologického ověřování pravdivosti výpovědi, které obsahuje dále informaci o tom, že celé vyšetření je audiovizuálně zaznamenáváno. Mimo vyšetřované osoby a osoby provádějící fyziodetekční vyšetření mají právo zúčastnit se tohoto vyšetření dále obhájce vyšetřovaného, vyšetřovatel, další pracovníci kriminální policie pověřeni šetřením případu, případně jiné oprávněné osoby jako soudce, státní zástupce apod. Přítomné osoby však nejsou oprávněny vstupovat do průběhu konání testu. Samotné vyšetření je rozděleno do tří fází: 1) Pre-testová fáze, 2) In-testová fáze, 3) Post-testová fáze. V první – Pre-testové fázi – je vyšetřovaná osoba v rámci předtestového rozhovoru seznámena s důvodem, průběhem, podstatou, principy a cílem vyšetření, dále o svých právech, dále je poučena o možnosti kdykoliv i v jeho průběhu vyšetření odmítnout a již v něm nepokračovat. Je zjištěno, zda nebyla v předcházejících 24 hodinách ve stejné věci vyslýchána. Vše se zaznamenává do předtestového dotazníku, který je neoddelitelnou součástí spisového materiálu z vyšetření. Pravdivost a správnost zaznamenaných údajů v dotazníku je stvrzována vlastnoručním podpisem vyšetřované osoby. Vyšetřovaný je seznámen s přesným zněním otázek úvodního testu i otázek tzv. „ostrého testu“ v jejich přesném pořadí, který má již konkrétní vztah k objasňované skutečnosti. V případě nepochopení smyslu otázek dochází k jejich případné přeformulaci. Ve fázi In-testové dochází k zaznamenávání fyziologických reakcí vyšetřované osoby na položené otázky, které se přímo týkají vyšetřované události. Vyšetření je rozděleno do několika částí oddělených krátkými přestávkami a jeho průběh je závislý rovněž na druhu zvoleného testu. Výsledný grafický záznam je podkladem pro tzv. „*manuální hodnocení*“. Toto provádí samostatně minimálně dva specialisté, obvykle však čtyři, a poté své výsledky vzájemně porovnávají. Po manuálním vyhodnocování následuje *digitální analýza* záznamu reakcí pomocí tří speciálních nezávislých počítačových softwarů. Výsledky jednotlivých hodnocení mohou mít jednu z těchto podob:

- **NDI** – lež nebyla indikována
- **DI** – lež byla indikována

- o **INC** – inkonkluzivní výsledek – nelze vyvodit žádný závěr (z různých důvodů – např. nedostatek potřebných informací, osobnost subjektu atd.)
- o **NO OPINION** – tehdy když vyšetřovaná osoba z různých důvodů přeruší vyšetření, odmítne ve vyšetření pokračovat apod.

Po vyhodnocení záznamu reakcí oběma způsoby a po jejich vzájemném srovnání v závislosti na charakteru dosaženého výsledku je buď pokračováno v dalším testování za použití jiných druhů testů nebo celé vyšetřování přechází do své závěrečné – Post-testové fáze. Průběh této fáze je ovlivněn dosaženým výsledkem vyšetření. Byl – li výsledek NDI, tedy lež nebyla indikována, vyšetřování se končí poděkováním za spolupráci a vyšetřovaná osoba opouští fyziodetekční pracoviště. V případě, že výsledek vyšetření měl podobu D1 (lež indikována), pokračuje specialista s vyšetřovanou osobou v dalším vyšetření, a to tak, že předkládá vyšetřovanému jednak celkový výsledek testu, jednak výsledky průběžné jednotlivých sérií otázek. Vyšetřovaný má právo nahlédnout do celého záznamu zkoušky, je upozorněn na nejnápadnější reakce ve vztahu k jednotlivým otázkám a následně je požádán, aby se k výsledku vyjádřil a případně zdůvodnil výkyvy v reakcích na pokládané otázky. Dále se vyšetřující zaměřuje na to, aby vhodnými psychologicko-taktickými prostředky dosáhl případného přiznání vyšetřovaného. Je-li přiznání ze strany vyšetřovaného dosaženo, má specialista provádějící vyšetření možnost toto přiznání zprocesnit přímo na místě. Výsledky vyšetření jsou pak v závěru třetí fáze písemně zpracovány do Zprávy ze zkoušky psychofyziologického ověřování pravdivosti, častěji však do Odborného vyjádření.

Shodně jako u nás nemá ani na Slovensku výsledek fyziodetekčního vyšetření postavení důkazu, jeho výsledky se využívají pro operativně-taktické účely policie, někdy bývá součástí vyšetřovacího spisu a je spolu s ním předložen po podání obžaloby soudu. Současnou snahou je dosáhnout přijetí výsledku fyziodetekčního vyšetření do skupiny důkazů.

Rozdíly mezi fyziodetekčním vyšetřením v České republice a na Slovensku jsou minimální.

Jeden z nich je možno spatřit v typu používaného přístroje a v metodě a postupech hodnocení výsledných záznamů. Na českém pracovišti je používán polygraf od amerického výrobce firmy STOELTING, na Slovensku se pracuje se zařízením americké firmy z Houstonu AXCITON se softwarem Hopkins Identific. Výsledné grafické záznamy z obou přístrojů jsou svým charakterem shodné, na Slovensku užívaný přístroj však umožňuje rychlejší a přesnější hodnocení zaznamenaných fyziologických reakcí snímaných z povrchu těla. Celý proces je počítačový a následně je digitálně vyhodnocen pomocí tří nezávislých softwarových algoritmů, nadto jsou ještě výsledné záznamy manuálně vyhodnoceny a oba získané výsledky se vzájemně komparují. Tím je zaručen vyšší stupeň spolehlivosti získaných závěrů. Na pracovišti fyziodetekce v Kriministickém ústavu Praha se provádí pouze tzv. manuální hodnocení grafických záznamů, tedy na analýze zaznamenaných křivek všech snímačů se nepodílí žádný přístroj. Stupeň spolehlivosti formulovaných závěrů je u nás zvyšován používáním hlasového analyzátoru, který simultánně po celou dobu vyšetření na polygrafu snímá hlas vyšetřované osoby jako další zdroj informací. Pro potřeby hodnocení je tak získáno o jednu veličinu více než na slovenském pracovišti a i přes absenci počítačového

hodnocení výsledných záznamů je validita výsledků českého pracoviště na srovnatelné úrovni jako závěrů učiněných na pracovišti slovenském.

Další rozdíl je v metodice závěrečné fáze vlastního vyšetření, kdy se slovenští specialisté snaží pomocí rozboru výsledků vyšetření přímo s vyšetřovanou osobou získat vysvětlení rozporů, případně její doznání k trestné činnosti, v souvislosti s níž bylo vyšetření na polygrafu prováděno. Dle názorů českých specialistů však tato činnost nesouvisí s fyziodefekčním vyšetřením, neboť přísluší přímo pracovníkům policie či jiným orgánům činným v trestním řízení, a v české fyziodefekční praxi tato část odpadá, vyšetření se končí vyhodnocením výsledků a zpracováním závěrečné zprávy o výsledku fyziodefekčního vyšetření.

Rovněž ve snaze dosáhnout přijetí výsledků fyziodefekčního vyšetření mezi důkazy ze strany slovenských orgánů činných v trestním řízení je třeba spatřovat rozdíl, neboť česká fyziodefekční praxe je toho názoru, že využitelnost výsledků metody fyziodefekčního vyšetření je zejména ve fázi tvorby, prověrky a vylučování operativněpátracích, popř. vyšetřovacích verzí a není třeba vyvíjet snahy o uznání této metody jako důkazu použitelného pro účely trestního řízení.

Slovenští odborníci zpracovávají výsledky fyziodefekčního vyšetření častěji do Odborného vyjádření, pracovníci Kriminálního ústavu Praha formulují závěry vyšetření do Zprávy o přípravě, provedení a výsledku fyziodefekčního vyšetření. Tento rozdíl však není zásadní, mnohdy i Zpráva zpracovaná českými odborníky je zařazena do vyšetřovacího spisu a soudem je pak hodnocena jako listinný důkaz stejně jako na Slovensku odborné vyjádření, do něhož je zpracován výsledek fyziodefekčního vyšetření.

Jedním z posledních rozdílů mezi českou a slovenskou fyziodefekční praxí je i počet odborníků zainteresovaných a konkrétním vyšetření, v Česku se na vyšetření podílejí pouze dva odborníci, na Slovensku jsou to čtyři. Na Slovensku je dále metoda fyziodefekčního vyšetření používána pro potřeby z oblasti personalistiky, díky většímu personálnímu obsazení fyziodefekčního pracoviště věnují rovněž více času výzkumu ověřování nových metod.

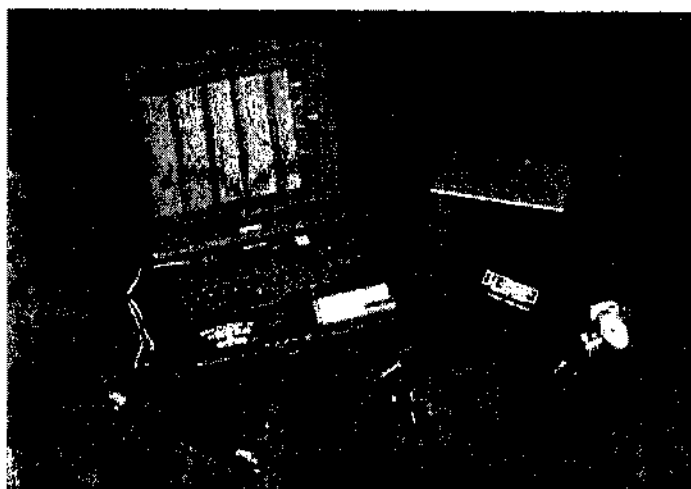
8.2. USA

Problematika polygrafu je pravděpodobně nejvíce a nepodrobněji rozpracována v USA, kde se polygraf používá nejdéle a nejčastěji. Počet provedených vyšetření se zde odhaduje až na 1.000.000 ročně. Fyziodefekční vyšetření se zde provádí nejen pro účely policie, armády a CIA, ale i v civilním sektoru. Používání polygrafu v civilním sektoru (soukromé detektivní kanceláře, přijímání a prověřování, poctivosti zaměstnanců) vedlo v minulosti k rozpoutání kampaně proti používání této metody. Výsledkem bylo šetření, které prováděla podkomise Sněmovny reprezentantů Kongresu USA v letech 1964-65. V souvislosti s touto kampaní byla definována právní omezení použití polygrafu, zejm. z hlediska oprávnění soukromých osob provádět polygrafická vyšetření, byly vymezeny případy, ve kterých smí být polygrafu použito. V oblasti objasňování trestné činnosti zde nebylo použití polygrafických testů nijak omezeno a z diskuzí bylo zcela vyloučeno.

Výsledek tohoto šetření se promítl i do právních úprav některých států. Např. stát **Delaware** v zákoně z r. 1966 upravuje problematiku používání polygrafu tak, že zaměstnavatel je zakázáno nutit budoucího nebo současného zaměstnance podrobit se vyšetření na polygrafu pod sankcí pokuty 500 USD nebo 90 dnů vězení, může však toto vyšetření vyžadovat nebo navrhnout. Zákon dále uvádí, že polygrafu mohou bez omezení používat instituce prosazování zákona. Obdobná zákonná

úprava zakazující nutit zaměstnance podrobit se vyšetření na polygrafu byla přijata i v **Pennsylvanii** r. 1969, přičemž polygrafické testování je dovoleno bez omezení institucím prosazování veřejného práva. Také doplněk zákona ve státě **Massachusetts** z r. 1973 upravuje vyšetření polygrafem shodně a povoluje jej pouze institucím prosazování zákona. Obdobné právní úpravy lze nalézt i v některých dalších státech.

Praxe amerických soudů je nejednotná. Některé odmítají použití polygrafického vyšetření jako důkazu pro soudní řízení. Současně však uvádějí, že informace získané pomocí polygrafu jsou velmi užitečné a cenné v rámci policejního vyšetřování, při vyhledávání stop a dalších skutečností, které se později mohou stát důkazem. Některé soudy výsledek polygrafického vyšetření jako důkazu připouštějí, nikoli však jako důkaz jediný, ale pouze v řadě dalších důkazů. Jiné soudy výsledek vyšetření ve smyslu důkazu striktně odmítají. Důvody jsou různé – nedostatečné vědecké pojetí metody, přijetí výsledku by bylo pro porotu příliš sugestivní apod. Přípustnost polygrafického vyšetření jako důkazu v konkrétním případě tedy záleží na úvaze soudu.

Obr. č. 7:
Nejmodernější vybavení pro polygrafické vyšetření
a způsob upevnění jeho snímačů
používané např. v USA

Poprvé byl výsledek polygrafického testování nabídnut v USA jako důkaz obhajobou v odvolacím řízení soudu pro District of Columbia v případě Fryeho. Výsledek polygrafického vyšetření byl pro obžalovaného příznivý. Soud však prohlásil, že výsledky uvedených testů nemohou být uznány jako důkazy a Fryeho odsoudil. V době, kdy již vykonával odsouzený trest, byl odhalen a usvědčen skutečný pachatel případu. Roku 1938 newyorský soud dovolil použití výsledků polygrafického testování obžalovaného jako důkaz. Vyšetření bylo navrženo obhajobou a žalobce neprotestoval. Tak došlo k zavedení praxe přípustnosti výsledku vyšetření jako důkazu po předchozím souhlasu všech stran. Další kauzou, kterou ve stručnosti popisuje Kohout a Vraná 1992, je případ z r. 1948, kdy odvolací soud v Kalifornii připustil jako důkaz polygrafické vyšetření. Výsledek byl vyhodnocen jako nepříznivý pro obžalovaného, rozsudek byl potvrzen i přes protesty obhajoby, která chtěla vzít svůj souhlas s polygrafickým vyšetřením zpět. Např. Nejvyšší soud v Los Angeles roku 1972 rozhodl tak, že usnesení soudu, kterým se odmítá polygrafické vyšetření, by mělo být znovu přezkoumáno a mělo by být vzato do úvahy, že tato technika je vědci uznávána jako metoda odhalování neupřímnosti, které dávají více než 90% jistotu. Na využívání polygrafu jako důkazu měla vliv i kauza Mirandy a interpretace Pátého dodatku k Ústavě USA. Důkaz lze připustit tehdy, je-li vyšetřovaný poučen o svých právech a s vyšetřením souhlasí. V praxi, jak již bylo uvedeno, je zavedena zvyklost, že s vyšetřením musí souhlasit obhajoba i obžaloba.

Společnosti i jednotlivé subjekty ze soukromé, právní i vládní sféry provádějící polygrafická testování v USA sdružuje tzv. **Americká polygrafická asociace** (American Polygraph Association - APA). APA je vůdčí profesní asociací v oblasti polygrafického testování sdružující více než 3.200 členů, určuje pravidla a zásady v oblasti etiky použití polygrafického vyšetření, jeho nástroje, techniky, výzkum, specializační výcvik a průběžné vzdělávací programy. Pramenem pro zpracování této kapitoly o americké polygrafické praxi byly zejména internetové stránky Americké polygrafické asociace.

Základní cíle a zásady a institucionální základnu APA určuje tzv. **Ústava APA** (Constitution of APA). Základním cílem APA je umožnit pomocí přesvědčivých a spolehlivých prostředků ověřit pravdivost výpovědi. K tomu slouží tyto nástroje:

- o komplexní přístup, založený na objektivitě a spravedlivosti použití polygrafických metod
- o podpora výzkumné činnosti, odborného výcviku a vzdělávání examinátorů včetně prezentací a výměny informací
- o ustanovení a uplatňování zásad členství v asociaci
- o ovlivňování činnosti členů asociace s cílem dodržování etického kodexu a standardů a principů praktického použití polygrafu

APA má 4 volené ředitele a několik stálých a ad hoc výborů, m. j. Výbor pro etiku a stížnosti (Ethics and Grievance Committee), Legislativní výbor (Legislative Committee), Výbor pro akreditaci a vzdělávání (Educational Accreditation Committee). Hlavní sídlo APA je ve městě Chattanooga, ve státě Tennessee.

Členové APA by měli splňovat nejpřísnější morální, etická a profesní kritéria, zejména zásadu nestrannosti, zachování důstojnosti vyšetřovaného, ohleduplnosti, solidnosti. Examinátoři při testování mají zakázáno zohledňovat jakoukoli rasu, vyznání, politickou příslušnost či ekonomický status. Jsou zavázáni poskytovat objektivní a nezaujaté informace a chránit důvěrnost vyšetření. Za tím účelem byl

APA vypracován Etický kodex (Code of Ethics) a stanoveny Standardy a principy praktického použití polygrafu (Standards and Principles of Practice).

Stručný výtah z **Etického kodexu APA:**

- Člen APA je povinen respektovat práva a důstojnost vyšetřované osoby.
- Člen APA nesmí předkládat nezvratnou diagnózu, resp. závěr, když záznam fyziologických reakcí nedisponuje dostatečnou kvalitou a jasností, např. záznam je zkreslený z důvodu manipulace ze strany vyšetřované osoby, záznam nemá dostatečnou citlivost nebo záznam obsahuje výchyly od křivek obecně akceptovatelných.
- Člen APA je povinen po skončení vyšetření výsledky a závěry oznámit vyšetřované osobě. Toto neplatí, je – li
 - ✓ vyšetřovaná osoba zastoupena právním zástupcem, který žádá, aby nebylo provedeno post-testové interview, jehož součástí je i zveřejnění výsledků vyšetřované osobě, budou-li současně tyto výsledky poskytnuty právnímu zástupci vyšetřované osoby.
 - ✓ polygrafické vyšetření provedeno na žádost soudu, který si vyhrazuje, že nebude provedeno post-testové interview.
 - ✓ polygrafické vyšetření provedeno pro operativně-pátrací prostředky.
- Člen APA nesmí poskytovat závěry nebo názory, které se vztahují ke zdravotnímu či psychickému stavu vyšetřované osoby, pokud k tomuto nemá příslušnou odbornou kvalifikaci. Závěr polygrafického vyšetření musí být postaven pouze na datech získaných polygrafickým vyšetřením.
- Člen APA nesmí polygrafické vyšetření provést, pokud existuje podezření, že vyšetřovaná osoba jej navrhuje v úmyslu obejít zákon nebo jej porušit.
- Člen APA nesmí vyžadovat nebo přijímat poplatky, spropitné nebo dary poskytované mu s úmyslem ovlivnit jeho názor, rozhodnutí nebo závěrečnou zprávu.
- Člen APA nesmí vědomě předkládat zkreslené, zavádějící nebo falešné zprávy o výsledku polygrafického vyšetření, nebo toto umožnit svému zaměstnanci. Každá zpráva o výsledku polygrafického vyšetření musí být konkrétní, věcná, nestranná, objektivně popisovat informace získané během polygrafického testování. Profesionální závěr musí být založen na analýze polygrafických dat.
- Člen APA nesmí vědomě publikovat nebo činit klamná zavádějící prohlášení či reklamu vztahující se k asociaci nebo členství v ní.
- Člen APA nesmí zveřejnit žádnou irelevantní osobní informaci získanou v průběhu vyšetření, vyjma informací požadovaných ze zákona.
- Člen APA nesmí stanovit otázky, resp. odpovědi na ně, zjišťující či obsahující informace o činnostech, postojích v náboženské oblasti, vyznání, politickém smýšlení, rasové příslušnosti, s výjimkou otázek relevantních k předmětu vyšetřování.

Účelem **Standardů a principů praktického použití polygrafu** je stanovení základních zásad týkajících se samotného průběhu vyšetření a jejich dodržování v praxi. Aby polygrafické vyšetření bylo řádně vedeno odborně vyškoleným a kompetentním examínátorem, aby se používaly validní testové techniky a byl tak zaručen vysoký stupeň přesnosti vyšetření. Dále aby všechna provedená vyšetření

byla v souladu s federálními právními předpisy i právními normami jednotlivých států federace.

Standards definují jednak tzv. *Důkazní vyšetření (Evidentiary Examination)* a jednak tzv. *Investigativní vyšetření (Investigative examination)*. První typ vyšetření je prováděn za účelem využití jeho závěru jako důkazního prostředku v soudním řízení. Smyslem však není získání podkladu k doznání se. Druhý typ vyšetření, resp. jeho závěr, má za účel doplňovat a napomáhat ve fázi vyšetřovací ve smyslu operativně — pátrací činnosti. Výsledky polygrafického vyšetření provedeného primárně k operativně-pátracím účelům nemohou být použity před soudem jako důkaz. ZA *Schválené polygrafické testovací techniky (Validated Testing Technique)* jsou v USA považovány takové testovací techniky, pro které existují přijatelné vědecké studie. *Specifickými polygrafickými vyšetřeními (Specific Issue Polygraph Examination)* jsou ve Standardech nazývána taková vyšetření, která jsou prováděna pro účely trestního řízení. Tzv. *Párové testování (Paired – testing)* je polygrafické vyšetření prováděné v tandemu dvou či více osob, v jehož centru je jedna všemi popíraná skutečnost, s tím, že u všech se předpokládá, že musejí znát pravdu. Používá se za předpokladu dobrovolnosti všech testovaných osob. Takové vyšetření musí proběhnout v souladu se zásadami stanovenými pro testování jednotlivců a pro examinátora jsou stanovena obdobná kritéria jako pro examinátora provádějícího důkazní vyšetření.

Standards dále definují osobu provádějící polygrafické vyšetření tzv. *polygrafického examinátora (Polygraph Examiner)*. Tím smí být pouze osoba, která splňuje výcvikové a vzdělávací požadavky odpovídající kategorii typu svého členství (APA rozlišuje celkem 7 kategorií, tzv. tříd, členství: 1) Full Member, 2) Associate Member, 3) Life Member, 4) Science & Technology Member, 5) Honorary Member, 6) Retired Member, 7) Divisional Membership). Požadavky na examinátory provádějící důkazní či investigativní vyšetření jsou rozdílné, např. důkazní vyšetření smí provádět pouze takový examinátor, který každé dva roky absoluuje minimálně 30 hodin průběžného odborného vzdělání a zároveň je tzv. Full Member nebo Associate Member. Klinické polygrafické vyšetření sexuálních delikventů může dále provádět pouze takový examinátor, který absolvoval speciální výcvik v této oblasti.

Vyšetřovaná osoba (Polygraph Examinee) se musí podrobit pre-testovému interviu, které je zaměřeno na zjištění jejího fyzického a psychického stavu, na to, zda se v současné době psychiatricky či psychologicky neléčí či neléčila v minulosti, zda užívá nějaké léky či drogy a jaké. Pokud existují příznaky kontraindikací eventuelně pochybnosti o tom, zda je osoba způsobilá se vyšetření spolehlivě účastnit, nesmí být vyšetření provedeno.

Nástroje polygrafického vybavení musejí být opatřeny APA certifikátem použití nástrojů a musejí obsahovat minimálně toto vybavení:

- o dva pneumografy zaznamenávající odděleně hrudní a břišní dech
- o snímač elektrodermální aktivity
- o kardiograf zaznamenávající změny tepu a krevního tlaku

Pro důkazní vyšetření (pro investigativní vyšetření se pouze doporučuje, avšak od 01. 01. 2012 bude požadován pro všechny typy vyšetření) se dále nově vyžaduje ještě

- o snímač pohybu.

Záznam fyziologických změn má být při každém vyšetření plynulý, amplitudy mají být dostatečně velké, aby umožňovaly vyšetřující osobě nebo reviznímu examinátorovi jejich snadné čtení. Křivka pneumografu a kardiografu má mít výchylku mezi 1 až 1,5 palce. Seřízení polygrafu pomocí tzv. kalibračního testu má proběhnout v souladu s doporučením (návodem) výrobce. Takový kalibrační test má předcházet všechna

důkazní vyšetření. V ostatních případech se má konat nejméně jednou ročně. Standardy a principy praktického použití polygrafu dále blíže určují *místo a podmínky vyšetření*. Takové místo má být izolováno od hluku a elementů způsobujících vyrušování nebo rozptylování vyšetřované osoby a narušující její koncentraci. Vyšetření pomocí polygrafu prováděná za přítomnosti veřejnosti jsou zakázána.

Pre-testové přípravě by měl být věnován dostatek času, jakož i přípravě otázkových sérií a eliminaci všech případných komplikací. V rámci předtestové přípravy musí examinator získat dostatečné množství informací k vyšetřované osobě, před započítím vyšetření je třeba rovněž získat souhlas osoby s vyšetřením. Doporučuje se tento souhlas opatřit po tom, co je osoba obeznámena s podstatou polygrafického vyšetření, včetně její délky, účelu a používaných přístrojů. Dostatek času musí být věnován prodiskutování všech testových otázek, vyšetřovaná osoba musí plně chápat podstatu a obsah každé otázky. V průběhu této fáze musí být odstraněny případné pokusy o racionalizaci (ve smyslu obranného mechanismu) ze strany vyšetřované osoby. Examinátor nesmí v žádném směru jakkoli vyjádřit svou předpojatost.

Při *vlastním vyšetření* smějí být použity pouze validní testové techniky. Pokud by se vyšetření materiálně odchýlilo od protokolů uznaných testových technik, nesmějí být takové výsledky zohledněny v písemném závěru vyšetření. To platí i pro ta vyšetření, která jsou činěna pro účely trestního řízení. Stimulační a tzv. seznamovací testy musí být použity u každého důkazního polygrafického vyšetření a u každého vyšetření sexuálních delikventů. Jsou doporučovány v případě investigativních a specifických polygrafických vyšetření. Otázky musí být během testování pokládány jasně a zřetelně. Jednotlivé otázky musí být vyváženy co se délky a vlivu na každou zjišťovanou kategorii faktů týče. Otázky by měly být pokládány v minimálním časovém intervalu 20 vteřin. Počet testových sérií je dán množstvím údajů, které má examinator pro jejich sestavení k dispozici, avšak musí být v souladu se schválenou technikou testování. Nové nebo neuznané testovací techniky smějí být použity pouze k výzkumným účelům. Audio nebo videozáznamy pre-testové nebo testové fáze vyšetření jsou prováděny jako součást vyšetření v případě důkazního vyšetření a párového testování, blíže je upraveno státními a federálními zákony. Audio/video záznamy se doporučuje pořizovat i v případě testování sexuálních deviantů. Člen APA není oprávněn vést více než 4 investigativní vyšetření nebo 3 důkazní vyšetření za den, ne více než 5 polygrafických vyšetření jakéhokoli typu denně. Od tohoto požadavku se lze v případě výjimečných a naléhavých situací odchýlit.

Skórování – závěry a názory examinatora se musejí zakládat na kvantitativním nebo numerickém skórování u všech důkazních vyšetřeních a všech specifických polygrafických testech. Záznamy o hodnocení polygrafického testu musejí být tak jasné a důkladné, aby je mohl číst i jiný examinator. Examinátor nesmí sdělovat závěry vyšetření, dokud nebude kompletní jeho analýza. Examinátor musí zachovávat mlčenlivost o všech informacích, o kterých se dozvěděl během vyšetření ve všech jeho fázích, pokud jí není vyšetřovanou osobou zproštěn. V případě kontroly kvality hodnocení konkrétního případu je examinator povinen sdělit všechny relevantní informace potřebné ke kontrole.

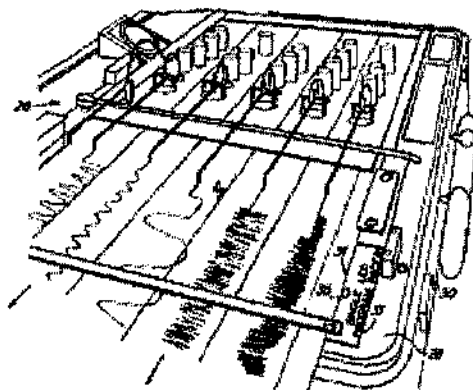
Samostatnou kapitolu Standardů tvoří tzv. *Standardy pro usvědčené pachatele sexuálních deliktů (Standards for Post-Conviction Sex Offender Testing - PCSOT)*. Jedná se o specializovanou disciplínu polygrafie. Examinátor provádějící testování v této oblasti musí kromě základního výcvikového kurzu úspěšně absolvovat minimálně 40 hodin specializovaného certifikovaného kurzu

garantovaného APA. Ke konfliktu zájmů dochází v případě, kdy je tento specializovaný examinator zároveň terapeut, v tomto konkrétním případě nesmí polygrafické vyšetření provést. V případě, kdy je specializovaný examinator probační úředník nebo kurátor, nesmí takové vyšetření provádět v žádném takovém případě.

8.3. Polsko

Polygrafické experimentování a vyšetřování má v Polsku poměrně dlouhou tradici. O používání a názorech na fyziodekční vyšetření v polské kriminalistické praxi bylo několikrát publikováno v Kriminalistickém sborníku jak JUDr. Kohoutem, tak i polským odborníkem na fyziodekci Janem Widackim. Kohout uvádí,¹ že polygraf byl v Polsku používán již v meziválečném období, kdy byl majetkem Státního institutu psychologické hygieny ve Varšavě. Používán byl prý k psychologickým zkoumáním, k objasňování trestné činnosti tehdy ještě nesloužil, přestože jeho použití k těmto účelům bylo v Polsku již známo. S postupem vývoje se názory na tuto metodu měnily, až bylo konstatováno, že je – li tento přístroj v rukách odborníka (zkušeného psychologa), je možné se na tuto metodu spolehnout. První případy, ve kterých bylo polygrafického testování využito v soudním řízení, se objevily v 60. letech. Jednalo se o tzv. Olštýnský případ (1963), ve kterém byl vyšetřován trestný čin vraždy, a případ Lubelský (1964), ve kterém byla vyšetřována majetková trestná činnost. V obou případech byly výsledky polygrafického testování přijaty soudem jako důkaz a přispěly k odsouzení pachatelů.

Oba případy vyvolaly diskusi na toto téma a iniciovaly rozvoj výzkumu v oblasti fyziodekce. Polští odborníci navázali styky i se zahraničními institucemi zabývajících se experimenty v této oblasti, m. j. i s katedrou kriminalistiky PF UK. Odborníci na oblast fyziodekce, kriminalisté, prokurátoři i soudy byli v názorech na polygrafické vyšetření stále nejednotní. Roku 1976 Nejvyšší soud v Polsku sice připustil používání polygrafu, ale zároveň konstatoval, že polygrafické vyšetření má pouze podpůrný charakter a jeho výsledek nemá povahu samostatného důkazu. Roku 1980 se Nejvyšší soud v Polsku vyjádřil kladně, když rozhodl, že použití polygrafu je třeba považovat za přibrání znalce a výsledek vyšetření přijímat jako každý jiný důkaz podléhající volnému hodnocení důkazů soudem. Avšak v současnosti platný polský trestní řád (Kodeks postępowania karnego Dz.u.97.89.155) použití polygrafických metod zakazuje. Tento zákaz lze dovést konkrétně z (článku - Art. 171 § 5 bod 2). Ve srovnání s ostatními evropskými státy je toto ustanovení zcela ojedinělé.

Obr. č. 8:
Skica polygrafu

O případu Olštýnském, (převzato z Kriminologického sborníku 1992, č. 4)	O Lubelském případě (převzato z Kriminologického sborníku 1992, č. 4)
<p>„Z trestného činu vraždy bylo podezříváno několik osob současně přítomných na místě činu. V průběhu soudního jednání rozhodl vyšetřující prokurátor přizvat znalce z oboru kriminalistiky, aby provedl ověření pravdivosti výpovědí podezřelých. Posudek podaný znalcem po vyšetření na polygrafu označoval jednoznačně jednoho z podezřelých za pachatele vraždy. Soud tento znalecký posudek přijal jako důkaz, přes protesty a stížnosti obžalovaného, a ve zdůvodňující odsuzujícího rozsudku uvedl, že „metoda verifikačního zkoumání je metodou vědeckou a nelze ji opomenout jen proto, že dosud u nás nebyla používána. Konečně výsledky verifikačního zkoumání v tomto konkrétním případě jsou shodné s jinými citovanými důkazy a jsou jen jedním z množství důkazů“. Nejvyšší soud rozsudek potvrdil a tím připustil, že v tomto důkazu a jeho použití nedošlo k narušení procesních zásad.“</p>	<p>„Tento případ se týkal majetkové trestné činnosti se škodou přesahující 10 mil. Zlotých. Soud první instance vynesl odsuzující rozsudek, který Nejvyšší soud zrušil a případ vrátil zpět k projednání Krajského soudu v Lublinu. V tomto stadiu obhajoba obviněných navrhla mimo jiné přibrat znalce z oboru psychologie a kriminologie. Psychologické vyšetření bylo provedeno s použitím přístroje variografu. Výsledek vyšetření byl předložen soudu, který jej odmítl jako důkaz, ať již v prospěch či v neprospěch obžalovaných. Ve zdůvodnění rozsudku soud uvedl, že zkoumání tohoto druhu nebylo dosud v Polsku použito a je nutné je považovat za určitý druh experimentu, jejichž hodnota nebyla zatím potvrzena. Není možno ověřit, zda okolnosti týkající se způsobu, jímž bylo vyšetření obou obviněných provedeno, jsou pravdivé, či ne, neboť v místnosti, kde se vyšetření provádí, smí být pouze vyšetřovaná osoba a vyšetřující.“</p>

1) Kohout, J., Vraná, J.: Několik poznámek k postavení fyziodetekčního vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. Československá kriminalistika, 1992, 4;

8.4. Německo

Experimentální využívání polygrafu v Německu má své počátky ve dvacátých letech minulého století. I přes veškeré zkušenosti i s polygrafy vlastní výroby nebyl tento prostředek zaveden trvale do praxe.

Roku 1950 německý zákonodárce v reakci na zkušenosti s národním nacionalismem za druhé světové války zakotvil na úrovni zákona pravidlo, které výslovně zakazuje takové metody a způsoby výslechu, které by omezovaly či jakkoli zasahovaly do svobody volního rozhodnutí a volní činnosti člověka. Tento zákaz je v německém trestním řádu (StPO – Strafprozessordnung) zachován dodnes. Lze dovést již z ustanovení § 136 StPO. Následující ustanovení - § 136a StPO přímo nazvaný „Zakázané metody výslechu“ (Verbotene Vernehmungsmethoden) - pouze příkladmo vyjmenovává metody, jejichž použití je během výslechu zakázáno, je to tzv. „zlé zacházení“ (Misshandlung) za využití únavy (Ermüdung), za použití tělesných zásahů (körperlicher Eingriff) – tím je míněn např. polygraf, podávání prostředků (tzv. narkoanalýza – použití alkoholu a jiných drog, výjma cigaret) (Verabreichung von Mitteln), za použití mučení (Quälerei), za použití klamu (Täuschung) nebo hypnózy (Hypnose). Odstavec dva zmiňovaného ustanovení německého trestního řádu dále zakazuje, resp. nedovoluje použít opatření, která jakkoli ovlivňují vzpomínky (Erinnerungsvermögen) či schopnost rozumového úsudku (Einsichtsfähigkeit). Rovněž jsou zakázány výhrůžky trestním řádem nepovolenými opatřeními a sliby (či přísliby) zákonem nedovolených výhod. Odstavec tři pak doplňuje, že výše uvedené zákazy použití těchto či obdobných výslechových metod platí i přes případný souhlas obviněného s jejich použitím. Důkazy získané porušením výše uvedených ustanovení StPO nelze použít, a to ani tehdy, souhlasil-li by s jejich použitím sám obviněný.

Ve Spolkové republice dodnes chybí zásadní rozhodnutí **Spolkového ústavního soudu (Bundesverfassungsgericht - BVerfG)**, zabývající se podrobněji problematikou použití polygrafu v trestním řízení. Jedním z mála rozhodnutí Spolkového ústavního soudu, které se alespoň okrajově zabývá otázkou polygrafického vyšetření, je usnesení 2. komory 2. senátu BVerfG ze dne 07. 04. 1998 (2 BvR 1827/97). Ústavní stížnost však byla tímto usnesením odmítnuta, neboť stěžovatel dostatečně nevylicil a nesubstancoval skutkový děj, vedoucí k porušení ústavně zaručených práv a svobod. Z tohoto důvodu se Spolkový ústavní soud v odůvodnění usnesení obšírněji nezabýval principy a možnostmi použití polygrafu v trestním řízení. Z tiskové zprávy č. 40/97 z 21. 04. 1998 k výše uvedenému usnesení: K trestu odnětí svobody pravomocně odsouzený stěžovatel se obrátil na Spolkový ústavní soud, neboť byl dle jeho názoru protiprávně zamítnut návrh na provedení důkazu výslechem znalce k „pro stěžovatele příznivým“ výsledkům vyšetření na polygrafu, které bylo provedeno na jeho vlastní žádost. Tento jeho návrh byl krajským soudem (Landgericht -LG) v odvolacím řízení zamítnut s odůvodněním, že se jedná o nepřipustný návrh důkazu, resp. nedovolenou metodu provedení důkazu. Stížnost k vrchnímu soudu (Oberlandesgericht - OLG) byla jako zřejmě nedůvodná rovněž zamítnuta. Stěžovatel v ústavní stížnosti vyjádřil svůj názor, že neprovedením jím navrhovaného důkazu – výslechu znalce k výsledku polygrafického vyšetření, jehož se stěžovatel dobrovolně a na vlastní žádost zúčastnil – byla porušena jeho práva zaručená ústavou, konkrétně práv a svobod zaručených články čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 1 německé ústavy (Grundgesetz- GG) – ochrana důstojnosti člověka (Schutz der Menschenwürde), svobodný rozvoj osobnosti (freie Entfaltung der Persönlichkeit), dále čl. 103 odst. 1 a čl. 20 odst. 3 GG - právo na zákonný výslech (Anspruch auf rechtliches Gehör) a zásada právního státu (Rechtsstaatsprinzip) a právo na fair - proces. Stěžovatel se s odvoláním na

názory specialistů v odborné literatuře zabývající se polygrafickým vyšetřením a vědecké pokroky v oblasti polygrafického testování domnívá, že by toto testování mělo být dovoleno a prostřednictvím spolkového ústavního soudu by mělo dojít ke změně rozhodovací praxe soudů, která i nadále toto vyšetření jako důkaz nepřipouští. Dle názoru ústavního soudu k odůvodnění porušení práv zaručených čl. 2 odst. 1 GG nestačí pouhé konstatování stěžovatele, že polygrafické testování by mělo být přípustné. Porušení takto zaručených základních práv by do úvahy přicházelo pouze tehdy, pokud by tato základní práva přípustnost polygrafického testování ústavněprávně přikazovala, resp. dovolovala. Rovněž z čl. 103 odst. 1 GG - právo na fair - proces - neplyne žádný ústavněprávní nárok na přípustnost polygrafického testování. Ústavní soud tedy pouze přezkoumával, zda soudy stěžovatele nezkrátily v jeho ústavně zaručených právech, svévolně nerozhodly či neporušily ústavně zaručená práva výkladem zákonů nebo nepoužily ústavě odporující zákony. V tomto ohledu ústavní soud neshledal žádné porušení.

O zákazu používání polygrafu v trestním řízení, jak ve fázi přípravného řízení, tak v řízení před soudem, a to i dá – li vyšetřovaný souhlas, se poprvé vyjádřil **Spolkový soudní dvůr (BGH)** v rozsudku ze dne 16. 02. 1954. Rozhodnutí bylo zdůvodněno tím, že používání polygrafu porušuje ústavu (Grundgesetz - GG), konkrétně článek 1 odst. 1 (Art. 1 Abs. 1), v tom směru, že porušuje svobodu rozhodování vyšetřované osoby, a případné použití polygrafického vyšetření by bylo v rozporu se zákazy stanovenými v ustanovení § 136a StPO (viz výše), jsou – li prostřednictvím polygrafu během vyšetření zachycovány nevědomé tělesné procesy, které úzce souvisí se stavem duše, bez toho, že by tomu mohl vyšetřovaný během odpovídání na otázky zabránit, na rozdíl od projevů a pohybů, které vystupují zcela zřetelně navenek. Rozhodnutí vyvolalo ve veřejnosti velkou diskusi a ovlivnilo také praxi těch zemí, které se nacházely ve sféře vlivu doktríny německého práva.¹

V usnesení Spolkového soudního dvora ze dne 14. 10. 1998, 3 StR 236/98, se Spolkový soudní dvůr vyjádřil k tomu, zda je soud v rámci povinnosti objasnit trestný čin povinen provést důkaz výsledkem osoby podávající tzv. soukromé dobrozdání, vyjadřující se k výsledkům polygrafického testování, jehož se obžalovaný zúčastnil v průběhu hlavního líčení, avšak zcela bez vědomí soudu (k tomu dále také tisková zpráva ze dne 27. 11. 1998, č. 86/1998). Takový návrh důkazu byl krajským soudem zamítnut, neboť pro celé trestní řízení je použití polygrafu zakázáno a jeho provedení byť se souhlasem obžalovaného porušuje jeho osobnostní práva a povinnost soudu objasnit trestný čin nezahrnuje jeho povinnost provést výslech soukromě a bez vědomí soudu do případu zapojené osoby podávající dobrozdání k výsledkům polygrafického testování. Takové případné testování v každém případě předpokládá, že vyšetřovaný bude počítat nejen se spolehlivostí procesu, ale rovněž musí přijmout, že by byl stejným způsobem zohledněn případně i pro něj nepříznivý výsledek, nejen ten příznivý. V opačném případě je možno příznivé výsledky bez diskuze považovat za pochybné, neboť respekt vyšetřovaného před případnými negativními zjištěními má velký vliv na validitu provedeného testu. Tento zásadní předpoklad v tomto konkrétním případě chybí, neboť obžalovaný může „tajně provedeným vyšetřením“ zcela volně disponovat, chybí zde tedy obava ze zveřejnění a připuštění případného negativního výsledku. Stejného názoru byl i pak Spolkový soudní dvůr v případě přezkoumání tohoto napadeného rozhodnutí krajského soudu.

1) Kohout, J., Vraná, J.: Několik poznámek k postavení fyziodetekčního vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. Československá kriminalistika, 1992, 4;

Podrobněji se otázkou, zda je detektor lži vhodným či nevhodným důkazním prostředkem, zabýval **Spolkový soudní dvůr** ve svých rozsudcích ze dne 17. 12. 1998, 1 StR 156/98 a 1 StR 258/1998. Dovolání dvou odsouzených ze sexuálního zneužívání nezletilých dětí směřující proti rozhodnutím Krajského soudu (LG) Kempten a Mannheim, která zamítla dle jejich názoru protiprávně, požadavek obhajoby na provedení polygrafického vyšetření. První trestní senát obě dovolání po vyžádání si znaleckého dobrozdání k funkčnosti polygrafu zamítl, neboť tento v žádném případě nedisponuje důkazní hodnotou ve smyslu § 244 odst. 3 německého trestního kodexu (§ 244 Ab. 3 StPO). V průběhu hlavního líčení požadoval obžalovaný k prokázání své nevině provedení vyšetření na polygrafu. Tento jeho návrh byl soudem zamítnut, ačkoliv obžalovaný s provedením vyšetření dobrovolně souhlasil, jedním z argumentů soudu bylo, že takovéto vyšetření zasahuje do práva obžalovaného svobodně se rozhodnout a dále že nesmí v průběhu trestního řízení dojít k tomu, aby se obžalovaný stal pouhým objektem procesu.

Spolkový soudní dvůr v odůvodnění těchto rozsudků ovšem nesešel na svém právním názoru vyjádřeném v rozsudku z roku 1954, že použití polygrafických vyšetřovacích metod je v rozporu s právem na lidskou důstojnost. Rozhodně v případě dobrovolné spoluúčasti obviněného může být provedení takového vyšetření naopak v souladu s tzv. „ochrannými zákazy“ stanovenými ústavou a rovněž v zájmu své obhajoby. Tedy „spolupůsobí-li obviněný dobrovolně při vyšetření prováděném pomocí polygrafu, není toto v rozporu se základními lidskými právy chráněnými ústavou ani v rozporu s ustanovením § 136a StPO.“

Spolkový soudní dvůr se ve svém odůvodnění k těmto rozsudkům obšírněji zabíral mechanismy fungování polygrafu, popisem přístrojové techniky, fyziologickými hodnotami, které jsou přístrojem měřeny, a jejich vztahem k vnějším odrazům jejich změn a dále se zabýval podrobněji rozlišením jednotlivých testů, testovým otázkám a srovnání druhů testů. Ve svém závěru se vyjádřil, že je nutno rozlišovat mezi testem kontrolních otázek (Kontrollfragen test) a testem tzv. vědomostí o činu (Tatwissentest). Tyto testy jsou zaměřeny na rozdílné věci. Test kontrolních otázek vychází z toho, že pachatel činu (Täter) a osoba nezúčastněná (Nichttäter) reagují rozdílně na jedné straně na otázky týkající se vyšetřované události a na druhé straně na otázky, které se činu netýkají (kontrolní otázky). Tyto rozdíly by měly být patrné srovnáním a analýzou výsledků polygrafického testu u vyšetřovaných osob a odborník by měl vyhodnotit, která vyšetřovaná osoba, popř. osoby, mohou přicházet v úvahu jako pachatelé. Dle názoru soudu je však toto zcela mylný koncept. Dle jednomyslného vědeckého pojetí není možné, jednoznačně usuzovat na spojitost mezi emočními stavy člověka a z nich vycházejícího reakčního vzoru ve vegetativním nervovém systému. Tzn. ne vždy změna krevního tlaku znamená příznak strachu, ale může mít zcela odlišné, mnohdy i neuchopitelné příčiny. Obzvláště je nedokazatelné a proto pro soudce nepřezkoumatelné, zda neprávem podezříváný emočně chladně reaguje jako pachatel. Nic pro soud rozhodujícího rovněž nevyplývá ani ze zpráv referujících o vysoké spolehlivosti výsledků polygrafických testů, která dosahuje až 98,5 %. Výsledky experimentálních polygrafických testů není možno přenést na výsledky testů provedených v průběhu soudního řízení, neboť podmínky provádění testů nejsou shodné. Rovněž ani studie na základě skutečných kriminálních případů nejsou relevantní, neboť neexistuje žádné měřítko k přezkoumání jejich správnosti.

Test vědomostí o činu je zaměřen na zjištění, zda má obviněný znalosti o činu (tedy tzv. Täterwissen). Účinnost testu předpokládá, že obviněnému jsou známy

okolnosti a detaily činu výlučně z jeho samotného spáchání. Toho vyplývá, že tato vyšetřovací metoda je v každém případě zcela nevhodná, když obviněný nebo jiná vyšetřovaná osoba získají vědomosti o činu z různých sdělení, zpráv o průběhu a výsledku vyšetřování a jinými dalšími způsoby, např. prostřednictvím obhájce, medií nebo sdělení obvinění. Použití tohoto druhu testu je v každém případě vyloučeno v průběhu hlavního líčení. Spolkový soudní dvůr problematiku vhodnosti testů uzavřel tak, že „polygrafické testování prostřednictvím testu kontrolních otázek a testu vědomostí o činu v době konání hlavního líčení vede k zcela nevhodnému důkaznímu prostředku ve smyslu § 244 odst. 3 StPO. (k oběma výše uvedeným rozsudkům také blíže sdělení soudního dvora č. 96/1998).

Dále se okrajově problematikou polygrafického vyšetření **Spolkový soudní dvůr** zabýval v usnesení ze dne 10. 02. 1999, 3 StR 460/98, (proti rozhodnutí Krajského soudu (LG) Verden). V odůvodnění tohoto usnesení k zamítnutí návrhu obžalovaného na provedení důkazu prověření pravdivosti výpovědi prostřednictvím vyšetření na polygrafu soudem nižšího stupně uvádí, že toto vyšetření je zcela nevhodným důkazním prostředkem ve smyslu § 244 odst. 3 StPO, přičemž pro podrobnější zdůvodnění odkazuje na rozsudek 1. senátu BGH ze 17. 12. 1998, 1 StR 156/97.

O nevhodnosti fyziodefekčního vyšetření jako důkazního prostředku se v nejnovější době vyjádřil **Spolkový soudní dvůr** v usnesení z 24. 06. 2003 – VI ZR 327/02 (Krajský soud (LG) Paderborn, Vrchní zemský soud (OLG) Hamm), který odkazuje právě na rozhodnutí Spolkového soudního dvora z oblasti trestního práva. Žalovaný ve svém odvolání proti rozsudku OLG Hamm namítal, že jeho návrhy na provedení polygrafického vyšetření, jakož i výslech znalce za účelem vysvětlení výsledků polygrafického testování, jehož se zúčastnil žalovaný na vlastní žádost, byly odvolacím soudem v rozporu s právem zamítnuty s odůvodněním, že z polygrafických metod nemohou být vyvozovány žádné dostatečně spolehlivé závěry o pravdivosti odpovědi. V odůvodnění výše uvedeného usnesení Spolkový soudní dvůr konstatuje, že na základě judikatury trestních senátů Spolkového soudního dvora je i pro občanskoprávní řízení na úrovni nejvyššího soudu stanoveno, že polygrafické vyšetření prostřednictvím kontrolních otázek (Kontrollfragmentest) – v každém případě v průběhu hlavního líčení, a dále tehdy, jestliže osoba podstupující takovýto důkaz již v okamžiku provádění testu věděla o poznacích z vyšetřování – a také prostřednictvím testu zkoumajícího znalost okolností činu (Tatwissenstest) je zcela nevhodným důkazním prostředkem ve smyslu § 244 III StPO. Tato metoda je nevhodná, neboť se nejedná o metodu, kterou by významné odborné kruhy všeobecně a jednoznačně hodnotily jako správnou a spolehlivou. Nemá proto v žádném případě důkazní hodnotu. Fungování metody zkoumání znalostí okolností činu nutně předpokládá, že před jejím prováděním nejsou obviněnému známy podrobnosti o činu navrhované jako odpovědi, protože v opačném případě lze očekávat, že i osoba, která není pachatelem, bude reagovat jakoby se znalostí okolností činu. Z toho plyne, že tato vyšetřovací metoda je ve smyslu § 244 III 2 Alt. 4 StPO zcela nevhodná, pokud se obviněný již seznámil s obviněním, které proti němu bylo vzneseno, a s ním souvisejícími výsledky vyšetřování. S ohledem na předchozí rozhodnutí Spolkového soudního dvora, ve kterých se soud vyjádřil k fyziodefekčnímu vyšetření a jeho validitě, a který za tím účelem nechal vypracovat i tři vědecké posudky o psychofyziologickém hodnocení výpovědi, odmítl v této konkrétní kauze soud použití výsledků fyziodefekčního vyšetření jako důkazu i v občanskoprávním řízení. Soud uvedl, že není důvod, proč by se v občanskoprávním řízení mělo dojít k jinému výsledku, neboť i zde se kladou

na vhodnost důkazního prostředku stejné požadavky jako v řízení trestním. V civilním řízení jsou na způsobilost důkazního prostředku kladeny stejné požadavky, jako v procesu trestním. Je-li na důkazní prostředek ze skutečně vědecky podložených důvodů pohlíženo jako na nevhodný v trestním procesu, platí toto obdobně i pro dokazování v procesu civilním.¹

¹) Šourková, A.: SRN. Spolkový soudní dvůr: Detektor lži nemá v občanskoprávním řízení důkazní hodnotu. Právní rozhledy, 2004, 1;

III. VYŠETŘOVACÍ HYPNÓZA

1. Historie a podstata hypnózy

Hypnotické stavy jsou údajně známy již z doby kamenné. Rovněž hinduističtí jogíni ve druhém tisíciletí př. n. l. prováděli meditační praktiky podobné hypnóze. Návody na hypnotickou terapii jsou známy také ze starověkého Egypta a Řecka.

Pro vědecké účely byla hypnóza znovuobjevena až kolem roku 1770 Dr. Antonem Mesmerem, lékařem působícím střídavě ve Vídni a Paříži, který se zřekl praktikování konzervativní medicíny a začal experimentovat s magnety. Magnety přikládal pacientům přímo na tělo a za zvuku hudby vhodné pro uvolnění působil na odstranění neduhů pacienta. Později Dr. Mesmer zjistil, že „magnetizovat“ může i bez železných magnetů pouze silou koncentrovanou přímo v jeho osobě. Mesmer tento jev nazval „*magnetismus animalis*“, tedy zvířecí magnetismus, na rozdíl od tzv. „*minerálního magnetismu*“. (Ve straší literatuře – zejména německy psané – se setkáváme přímo s termínem *mesmerismus* či *mesmerizovat* pro *hypnotizovat*, v němčině *mesmerisieren*). Tento Mesmerův tzv. „*animální magnetismus*“ se u veřejnosti setkal s velkým ohlasem a stal se mimo jiné základem pro využití hypnózy a sugesce k psychotherapeutickým účelům. Autorem dnes používaného názvu „*hypnóza*“ byl britský terapeut James Braid. Ten roku 1843 odvodil pojmenování hypnózy z řeckého slova spánek – *hypnos*.

Zlatým věkem hypnózy bylo období let 1880 až 1890, kdy byla oficiálně uznána francouzskou medicínou. Roku 1889 se konal první mezinárodní kongres zabývající se hypnózou, zúčastnili se jej přední osobnosti forenzních věd jako Lombroso, Charcot, Forel, Freud. Tehdy byla také hypnóza poprvé dána do souvislosti s kriminalistikou a trestním právem, předmětem sporu dvou významných francouzských psychiatrických škol tehdy bylo, zda hypnotizovaný jedinec může být v hypnóze naveden ke spáchání zločinu. Od 90. let 19. stol. počíná úpadek hypnózy, který přetrval až do roku 1955, kdy byla hypnóza jako léčebný, terapeutický proces rehabilitována v Anglii a o tři roky později v USA.¹

Obr. č. 9:
Magnetizace

Hypnózou se rozumí uměle navozený, změněný stav vědomí vyznačující se zvýšenou sugestibilitou a hyperkoncentrací pozornosti. Hypnotizér dosahuje částečné kontroly chování, vnímání a myšlení hypnotizovaného pomocí sugesce. Hypnotizovaný je v tomto stavu schopen převzít různé role, které jsou mu hypnotizérem sugerovány. U sugescí, které jsou ovšem v rozporu s vnitřním přesvědčením hypnotizovaného, nastává obrana a hypnotizovaného není nadále

¹⁾ Chromý, J.: Vyšetřovací hypnóza v trestním řízení?. *Trestněprávní revue*, 2006, 7;

možné přimět k sugerovanému chování, je-li toto v rozporu s jeho osobní morálkou a svědomím. V hypnotické regresi je možné si vybavit vzpomínky a způsoby chování, které člověk dříve vnímal. Vztah mezi hypnotizérem a hypnotizovaný navozený v hypnóze umožňuje dávat hypnotizovanému i příkazy posthypnotické. Individuální způsobilost jedince podléhat hypnóze se označuje jako hypnabilita. Dle odborné literatury¹ je asi 15 % populace nehypnabilních, hluboké hypnózy je schopno dosáhnout asi 20 %, ostatní jedinci se pohybují v rozmezí těchto mantinelů. Zkušený hypnotizér je schopen vyvolat alespoň nejjednodušší stav hypnózy asi u 85 % populace. Nejvíce hypnabilní jsou děti mezi 9 až 12 lety, po 36. roce věku hypnabilita prudce klesá.

Hypnotický stav může mít různou hloubku, od lehkého útlumu za po kataleptickou ztuhlost svalů.

Lehká a střední hypnóza je stav charakterizovaný sníženou až vymizelou spontaneitou, změnami svalového tonu, uzavřením očí a nesnadností až nemožností jejich otevření za současně se projevujícího zvláštního stavu mezi hypnotizérem a hypnotizovaným. Po ukončení nebývá žádná amnézie nebo jen částečná. V lehkých stadiích hypnózy spánkového typu můžeme mluvit o sníženém vědomí, zúžení vědomí, či lehce zastřeném vědomí, motorika zpomaluje, rychlost reakcí na podněty a vnímání se rovněž zpomalují, snižuje se reakční pohotovost a schopnost vytváření nových spořádaných reakcí, dochází ke změně vědomí ve smyslu změny lucidity. Mezi hypnózou tohoto stupně a bděním je plynulý přechod.

Hluboká hypnóza je stav organismu člověka charakterizovaný raporem a změnou vědomí, při němž lze příslušnými cílenými sugescemi dosáhnout relevantního ovlivnění chování, vnitřního prožívání a fyziologických procesů. Lze vyvolat pozitivní či negativní halucinace, věkovou regresi, dát účinné posthypnotické sugesce. Na tento stav může být úplná amnézie.²

2. Užití hypnózy

Podstata hypnózy je sice z větší části neobjasněná, avšak její účinky jsou prokázány, a to zejména v medicínských oblastech. Její somatický a psychický léčebný a terapeutický účinek je nezpochybnitelný. Hypnóza je užívána k odstranění nejrozumnějších fobií, depresí a dalších psychických potíží. Slouží rovněž při léčbě nespavosti, obezity či alkoholismu. Dále našla uplatnění také při operačních zákrocích namísto anesteze.

V nemedicínské oblasti je využívána v oblasti sportu při tréninkových aktivitách, používá se jako výchovná metoda pro rozvoj kreativity, pro zvýšení výkonu v učení. Proto, že hypnóza je stavem změněného vědomí člověka, stala se rovněž předmětem zájmu kriminalistiky a jiných forenzních disciplín, a to hned v několika směrech. Na hypnózu může být nahlíženo jako na prostředek³

- 1) ke spáchání trestného činu navozením hypnotického stavu
- 2) ke spáchání trestného činu na hypnotizované osobě
- 3) k odhalení trestného činu

Hlediska uvedená pod bodem 1) a bodem 2) zahrnují problematiku možné viktimizace v důsledku užití hypnózy. Tedy případy, kdy se aplikací hypnózy z jedince stává oběť trestného činu, ať už v užším či širším slova smyslu. V užším slova

¹⁾ Červinka, F., Čírtková, L.: Najde tzv. „vyšetřovací hypnóza uplatnění v čs. kriminalistické praxi?. Českoslavenká Kriminalistika, 1992, 1;

²⁾ Porada, V. a kol.: Kriminalistika. Brno: CERM, 2001;

³⁾ Musil, J.: Hypnóza v trestním právu a v kriminalistice. Českoslavenká kriminalistika, 1991, 3;

smyslu jde o případy, kdy hypnotizér z osoby zhypnotizované učiní oběť své trestné činnosti, např. znásilnění, krádeže apod. V druhém případě se jedná o situaci, kdy hypnotizér přiměje zhypnotizovaného jako tzv. nepřímého pachatele ke spáchání své trestné činnosti. Za takové situace by mohlo do úvahy přicházet ustanovení § 33 písm. c) trestního zákona, a polehčující okolností pro zhypnotizovaného pachatele by mohlo být, že trestný čin spáchal pod vlivem závislosti nebo podřízenosti. Užití této polehčující okolnosti by však – pokud vůbec – byla přijatelná pouze u pachatelů se zvýšenou sugestibilitou. V závislosti na hloubce hypnózy by se dalo uvažovat také o aplikaci ustanovení § 12 trestního zákona o nepřičetnosti pachatele, event. snížené přičetnosti zhypnotizovaného pachatele.

V současné době však mezi odborníky převládá, co se obou výše popsaných situací týče, názor negativní a právní posouzení takových pachatelů je tedy irelevantní. Hypnotizovanou osobu nelze proti její vůli přinutit ke spáchání něčeho, co je v příkrém rozporu s jejími morálními zásadami a etikou anebo co je spojeno s velkým nebezpečím. Hypnotizovaný nejedná ani v hluboké hypnóze v rozporu se svým svědomím. Pokud se hypnotizér snaží zhypnotizovanou osobu přimět ke kriminálnímu nebo jinému jednání přičíci mu se jeho motivačnímu spektru v normálním, tedy bdělém stavu, hypnotizovaný se stává neklidný, procitá z hypnotického stavu nebo příkaz prostě ignoruje. Dále je toto v rozporu se základním předpokladem navození hypnotického stavu, kdy se předpokládá aktivní spolupráce a důvěra mezi hypnotizérem a hypnotizovaným. Jak uvádí Fuchs „I v hypnóze fungují morální hranice a svědomí.“¹

Hledisko uvedené pod bodem 3) zahrnuje případy, kdy je hypnóza užívána k odhalení trestného činu²

- jako prostředek k dosažení doznání obviněného
- jako prostředek verifikace pravdivosti výpovědi
- jako prostředek k oživení paměti, jestliže tento trpí ztrátou nebo výpadkem paměti

V této oblasti využití hypnózy se akcentuje její vliv na zlepšování paměťového výkonu hypnotizovaného. Hypnózou lze docílit odblokování paměti a tzv. hypnotickou hypermnezii, tzn. nárůst schopnosti vybavit si paměťové stopy, jak uvádějí někteří autoři až o 20 % procent ve srovnání s bdělým stavem. Hypnóza zde slouží jako tzv. „osvěžovač paměti“. Tento osvěžující účinek hypnózy na paměť se stal podnětem pro úvahy o možnostech využít hypnózu jako prostředku důkazního, zejména ve výslechových situacích, kdy je vyslychaná osoba motivována vypovídat, chce si vzpomenout, ale nemůže si prožité události vybavit. Pro hypnózu užívanou k těmto účelům se zavedl název „*vyšetřovací hypnóza*“ (anglicky - Investigative hypnosis, německy – Ermittlungshypnose).¹

Mimo uvedené možnosti užití hypnózy se v literatuře setkáváme i s názorem, že hypnózu lze užít i jako metodu zkoumající duševní stav obviněného a svědka.²

¹⁾ Červinka, F., Čírtková, L.: Najde tzv. „vyšetřovací hypnóza uplatnění v čs. kriminalistické praxi?. Československá kriminalistika, 1992, 1;

²⁾ Musil, J.: Hypnóza v trestním právu a v kriminalistice. Československá kriminalistika, 1991, 3;

3. Vyšetřovací hypnóza

3.1. **Pojem a podstata**

Základy vyšetřovací hypnózy zformoval v 70. letech 20. stol. americký policejní psycholog Martin Raiser (Direktor of Behaviour science Services – Los Angeles Police Departement, USA). Ve spolupráci s policejním sborem v Los Angeles zahájil v červnu roku 1975 pilotní program, jehož cílem bylo praktické ověření použitelnosti vyšetřovací hypnózy v kriminalistické praxi. Smyslem projektu, který byl pojat nejen jako výzkumný projekt, ale i služba pro vyšetřování, bylo vyškolit policejní důstojníky v oblasti aplikace hypnózy tak, aby hypnózu dokázali užít jako pomocný nástroj pro získání paměťových stop traumatizovaných obětí a svědků. Experiment byl velmi přínosný, ukázalo se, že v 77 % případů, u nichž hypnóza byla aplikována, se objevily, resp. byly vyvolány, nové informace s užitnou důkazní hodnotou. Vyřešení 16 % případů bylo úspěšné jen díky užití hypnózy, neboť vyšetřování již před tím bylo tzv. na slepé koleji. Po skončení tohoto experimentu byla vyšetřovací hypnóza zavedena do běžné policejní praxe.¹ Postupně se v USA ustálily dva modely praktikování vyšetřovací hypnózy

- 1) policistou (agentem, tzv. hypnotickým koordinátorem), který není ve vyšetřování případu nijak angažován, hypnózu aplikuje pod dohledem (supervizí) psychologa nebo psychiatra s licenci,
- 2) cvičeným psychologem nebo psychiatrem licenci, který není nijak závislý na policii.

K dalším významným teoretikům a praktikům vyšetřovací hypnózy patří Jerom Beachmen (Certified Forensic Hypnosis Instruktor - Detroit Police Departement, USA), který definuje vyšetřovací hypnózu jako zvláštní vyšetřovací nástroj založený na vnímavosti obsahující nejrůznější stupně. Je používána s cílem obnovit vnímanou událost nebo jev, které jsou uloženy v paměti osoby, aby se takto získaly informace potřebné pro vyšetřování předmětného činu.

3.2. **Užití vyšetřovací hypnózy**

V USA byl vypracován model pro používání vyšetřovací hypnózy, který určuje pravidla a zásady použití hypnózy ve vyšetřování, platný pro všechny federální státy, a rovněž byla stanovena rigidní procesní pravidla, jejichž porušení může vést až k nepřipustnosti výsledku v řízení před soudem (1988, Court of Appeals, Zani vs. State Texas). Podmínkou aplikace hypnózy je, stejně jako u polygrafického vyšetření, dobrovolný, spontánní souhlas vyslychané osoby s provedením hypnózy. Během hypnózy se provádí důkladná videodokumentace, která má zajistit kontrolu toho, že nebyly hypnotizované osobě vsugerovány žádné informace (jev se nazývá kontaminace paměti, tzv. pošpinění) a hypnotizér nepoužil žádné navádějící otázky. Výsledek za užití hypnózy však ani v USA, kolébce vyšetřovací hypnózy, nemá sám o sobě důkazní hodnotu. Takto získané informace mají pouze kriminalistickotaktickou hodnotu, jsou důležité pro určení dalšího směru vyšetřování.¹

¹⁾ Červinka, F., Čírtková, L.: Najde tzv. „vyšetřovací hypnóza uplatnění v čs. kriminalistické praxi?. Československá Kriminalistika, 1992, 1;

Vyšetřovací hypnóze se nejčastěji podrobují svědci a poškození, obvinění zcela výjimečně, na vlastní žádost a pouze tehdy, pokud užití hypnózy může poskytnout informace v jejich prospěch, což ovšem před aplikací hypnózy nelze zcela jednoznačně určit. Vyšetřovací hypnóze musí předcházet podrobný výslech, výslech učiněný až po skončení hypnózy může být jako důkaz zpochybněn. Při vyšetřovací hypnóze je přítomen kromě hypnotizéra a hypnotizovaného i vyšetřovatel, který pořizuje protokol a jehož úkolem je signalizovat hypnotizérovi, které směry výpovědi je třeba dále prohlubovat.

Obecně převládá názor, že doba, která uplynula mezi událostí a explorací v hypnóze, nehraje, pokud jde o kvalitu vybavení vzpomínky, podstatnou roli. Přesnost neboli čistota výpovědi v hypnóze může však být někdy snížena předchozími rekognicemi a rekonstrukcemi, které mohou pošpinit paměť více než samotná hypnóza. V praxi se v USA postupuje dle výroku Nejvyššího soudu státu Nebraska: „dokud nebude hypnóza uznána za exaktní metodu zlepšení paměti, nesmí svědek, který byl dříve vyslýchán pod hypnózou, vypovídat před soudem, jestliže se jeho výpověď vztahuje na dotazy učiněné pod hypnózou“.

Vyšetřovací hypnóza se užívá pouze jako krajní prostředek, jen v nejzávažnějších případech, jsou-li ostatní možnosti získání informací relevantních pro vyřešení případu, a je-li odůvodněn předpoklad, že hypnóza poskytne poznatky pro další vyšetřování, za předpokladu, že tyto poznatky lze poté ověřit procesním způsobem a uplatnit je poté jako důkaz.¹

V Německu je užití hypnózy jako výslechové metody v řízení před soudem zakázáno ustanovením § 136a StPO. Toto ustanovení, nazvané Zakázané metody výslechu zakazuje *expressis verbis* hypnózu jako výslechovou metodu. Hypnóza se však používá jako operativně pátrací prostředek v závažných případech, kde selhaly jiné možnosti vyšetřování. Hypnózu zde provádějí zkušení psychiatři a kliničtí psychologové ad hoc.¹

V Polsku bylo použití vyšetřovací hypnózy již několikrát připuštěno v soudním řízení a její užití bylo uznáno i Nejvyšším soudem jeho rozhodnutím ze dne 12. 3. 1987, I KR 43/87. Hypnóza byla prováděna hypnotizérem – znalcem, který výpověď hypnotizované osoby shrnul ve svém znaleckém posudku.²

V současné době je užití hypnózy jako výslechové metody výslovně zakázáno v článku – Art. 171 § 4 bod. 2 polského trestního řádu.³ Vyskytují se však názory, že zákaz užití hypnózy se vztahuje pouze na její spojení s výslechem, tedy teoreticky se tento zákaz nevztahuje na užití hypnózy jako prostředku při odblokování paměti při eventuální amnézii. Dle názorů zastánců této metody, je jí možno užít v rámci expertizní, tedy znalecké činnosti, např. psychologické či psychiatrické. Osoba podstupující znalecké vyšetření se v rámci tohoto vyšetření se souhlasem podrobí hypnotickému sezení a jeho výsledek bude pak v písemné formě součástí znaleckého posudku. Hypnózu tedy z trestního procesu nelze takto formulovaným zákazem zcela vyloučit, ta je jeho součástí právě prostřednictvím znalecké činnosti. Na stejném principu lze pak konstruovat i použití hypnózy v civilním řízení.

¹) Červinka, F., Čírtková, L.: Najde tzv. „vyšetřovací hypnóza uplatnění v čs. kriminalistické praxi?. Českoslavenká Kriminalistika, 1992, 1;

²) Musil, J.: Hypnóza v trestním právu a v kriminalistice. Českoslavenká kriminalistika, 1991, 3;

³) Siuta, J., Wójcikiewicz, J.: Hipnoza Kriminałna. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sadowych, 1999;

V Česku se problematikou vyšetřovací hypnózy na teoretické bázi věnuje devším dr. Čírtková,¹ která spolu s Dr. Červinkou v článku nazvaném Najde tzv. vyšetřovací hypnóza uplatnění v čs. kriminalistické práci?, publikovaném roku 1992 v odborném časopise Československá kriminalistika, zprostředkovala české odborné veřejnosti zahraniční zkušenosti s použitím vyšetřovací hypnózy, osvětlila její podstatu a formulovala závěry pro vyšetřovací a soudní praxi, které jsou i přes poměrně velký časový odstup stále aktuální.

- ✓ Hypnózou lze docílit zlepšení paměťového výkonu vyslychané osoby.
- ✓ Vyšetřovací hypnóza je mimoprocesní kriminalistickotaktický prostředek vyšetřování, jehož výsledky nelze uplatnit jako důkazu ve smyslu trestního řádu.
- ✓ Hypnóza má smysl jen v jasně indikovaných vyšetřovacích situacích. Další omezení vyplývají z míry hypnability vyslychané osoby a možné lékařské kontraindikace hypnózy.
- ✓ Vyšetřovací hypnóza je krajním prostředkem. Používá se jen v závažných případech, jsou-li ostatní možnosti vyčerpány a je-li odůvodněn předpoklad, že poskytne indicie pro další vyšetřování. Současně musí existovat signály pro to, že poznatky získané vyšetřovací hypnózou mohou být ověřeny procesním způsobem a že tak lze získat soudní důkaz.
- ✓ Hypnóze by měl předcházet souhlas státního zástupce a podrobný výslech osoby téže věci podle trestního řádu. Hypnotickou proceduru je nutno pečlivě dokumentovat. Nezbytný je zcela dobrovolný souhlas hypnotizovaného. Vyšetřovací hypnózu může provádět jen v hypnóze zkušený klinický psycholog nebo psychiatr.

Čírtková spolu s Červinkou ve zmiňovaném článku uvádějí, že pátrání po použití hypnózy v československé kriminalistické praxi jsou bez výsledků, neboť se nepodařilo nalézt domácí prameny, které by referovaly o využití hypnózy pro vyšetřování v České republice. Tato situace se dodnes nezměnila. V žádné současné české literatuře či odborném policejním či kriminalistickém periodiku se ani v posledních letech neobjevila zmínka, že by vyšetřovací hypnóza byla využívána českými orgány činnými v trestním řízení, popřípadě že by o jejím zavedení do vyšetřovací praxe bylo uvažováno a za tím účelem s jejím využitím alespoň experimentováno.

Dalším odborníkem, který se nad tématem vyšetřovací hypnózy po teoretické stránce zamyslel, je asistent soudce Nejvyššího soudu ČR, JUDr. Chromý ve svém článku otištěném roku 2006 v časopise Trestněprávní revue.¹ JUDr. Chromý svým článkem přispívá do diskuze vyvolané v souvislosti s aktuální rekodifikací trestního zákona, kdy dle jeho názoru, stranou zájmu odborníků a aktérů rekodifikace zůstávají otázky spojené s alternativními nástroji aplikovanými při vyšetřování a objasňování trestných činů. Jak uvádí, smyslem jeho článku nebylo zaujmout jednoznačné – ať již kladné či záporné – stanovisko k užití hypnózy ve vyšetřování, nýbrž podnět pro zamýšlení, nad novými možnostmi vyšetřování a objasňování trestné činnosti odrážející dynamiku současných společenských vztahů přinášející nové formy trestné činnosti, jež vyžadují nové instituty sloužící k jejich odhalení. Oba výše zmíněné články ve svém souhrnu jsou jádrem této kapitoly.

¹ Červinka, F., Čírtková, L.: Najde tzv. „vyšetřovací hypnóza uplatnění v čs. kriminalistické praxi?“. Československá kriminalistika, 1992, 1;

Chromý problémové momenty užití hypnózy pro účely vyšetřování a objasňování trestné činnosti shrnul do pěti okruhů. Těchto pět okruhů by mohlo do budoucna sloužit jako jakýsi návod – obecně platné zásady – pro užití vyšetřovací hypnózy v podmínkách české kriminalistické praxe tak, jak jsou dnes např. stanoveny zásady pro používání fyziodetekčního vyšetření (viz výše). Těmito okruhy jsou:

1) Účel a podmínky využití vyšetřovací hypnózy

Vyšetřovací hypnózu je třeba koncipovat jako subsidiární důkazní prostředek. Měla by být užitá tedy jen tehdy, nebylo – li by možné účelu dosáhnout jinak, a to za předpokladu, že jsou vyčerpány jiné důkazní prostředky (např. výslech, konfrontace, rekognice apod.). Předpokladem jejího užití by mělo být, že přinese informace užité ve věci.

Překážkou aplikace vyšetřovací hypnózy jsou tyto situace:

- užití by bylo vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k vyšetřované osobě nevhodné
- užití by bylo nadbytečné, zjevně nepřiměřené (např. bagatelní trestná činnost)
- u osob, u nichž jsou dány podmínky zákazu výslechu (utajované informace chráněné zvláštním zákonem, povinnost mlčenlivosti)
- u osob, které mají právo odepřít výpověď (pro poměr k obviněnému, nebezpečí vlastního trestního stíhání)

Osobě, u níž by mělo dojít k užití hypnózy, by měla být před započatím s hypnózou dána možnost v rámci výslechu souvisle vylíčit relevantní okolnosti.

Podmínka, bez které nelze hypnózu aplikovat je dobrovolný souhlas osoby s provedením hypnózy. Osoba by měla iniciovat užití této metody z vlastní žádosti s tím, že orgány činné v trestním řízení by měly osobě poskytnout toliko pouze poučení o uvedené možnosti. K účasti na hypnotické proceduře nelze vyšetřovanou osobu jakkoli donucovat. Hypnóza vyžaduje kladný a aktivní přístup vyšetřovaného.

Přítomnost dalších osob při hypnotickém sezení se nedoporučuje s ohledem na nutnost navození příhodné atmosféry. Průběh hypnózy by však mělo být umožněno zainteresovaným osobám sledovat prostřednictvím audiovizuálního přenosu.

2) Objekt

Vyšetřovací hypnóze by měla být podrobena pouze osoba, u které lze důvodně předpokládat, že disponuje informacemi majícími podstatný vztah k vyšetřované věci.

Je nezbytné opatřit takové údaje k vyšetřované osobě, ze kterých vyplývá, že si dotyčná osoba může vnímanou událost pomocí hypnózy vybavit a reprodukovat ji, tedy stanovit míru její hypnability. Vzhledem k psychologickým aspektům této procedury, které přesahují odborné znalosti orgánů činných trestním řízení, je zřejmě nezbytná konzultace s kvalifikovanou osobou (psychologem), která by doporučila či nikoli užití vyšetřovací hypnózy.

Hlavní použitelnost vyšetřovací hypnózy je u vybavení paměťových stop osob v procesním postavení svědka, jestliže si osoba na vnímanou událost nevzpomíná, ale chce ve věci vypovídat.

¹⁾ Chromý, J.: Vyšetřovací hypnóza v trestním řízení?. Trestněprávní revue, 2006, 7;

V tomto směru se naskytá využitelnost vyšetřovací hypnózy v těchto případech:

- vyslychaná osoba má jasnou vědomost, že událost vnímala, pozorovala, rozpomíná se, že si ji před časem pamatovala, avšak mezitím ji zapomněla a nyní si nemůže děj nebo jeho části vybavit (např. svědek si zapamatoval SPZ vozidla, ale vše pak zapomněl),
- osoba byla přítomna inkriminovanému ději, nevěnovala mu však pozornost, není si jista, zda celý průběh skutečně vnímala, protože to nepovažovala za důležité, a nyní neví, zda si některé skutečnosti zapamatovala (např. svědek si matně vzpomíná na osobu, která v kritické době byla na místě činu, ale neví, zda si přesně zapamatoval její popis),
- vyslychaná osoba má amnézii na událost, neví o tom, že by vnímala, neví, co dělala a jak děj proběhl, na nic si nepamatuje, ale z jiných informací lze vyvodit, že byla události aktivně přítomna, příčinou amnézie může být intoxikace alkoholem nebo jinou drogou, úraz, posttraumatický šok apod.

Užití vyšetřovací hypnózy je vyloučené u osoby obviněné, neboť tato nemusí vypovídat a nemusí uvádět pravdivé informace a nelze předpokládat spolupráci na potvrzení podstaty obžaloby.

3) Subjekt

V úvahu přicházejí tři možnosti, jak zvolit osobu provádějící hypnotické sezení.

- znalec – osoba se speciálními odbornými znalostmi z příslušného oboru zapsaná v seznamu znalců a stojící mimo strukturu policie,
- specializovaný pracovník policie ze speciálního pracoviště zaměřeného na znaleckou činnost,
- policista zařazený ve službě kriminální policie a vyšetřování, který by absolvoval náležitý výcvik.

Na určení subjektu provádějícího hypnózu závisí i způsob zpracování průběhu a výsledků vyšetřovací hypnózy.

4) Aplikace a dokumentace

Celý průběh hypnotického sezení je vhodné dokumentovat, a to jak písemně, audiovizuálně, a tuto nahrávku připojit k písemné zprávě.

Přicházelo-li by užití vyšetřovací hypnózy jako důkazního prostředku, byla by její aplikace determinována zásadou bezprostřednosti a ústnosti, která těžiště okazování přesunuje do fáze soudní. Její užití by pak přicházelo v úvahu pouze v případech, kdy lze provést výslech, který nutně musí předcházet hypnóze, v přípravném řízení. Aplikace hypnózy by pak přicházela v úvahu pouze v případech vymezených § 164 odst. 1 trestního řádu, kdy se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon nebo jde-li o výslech osoby mladší patnácti let, osoby, o jejíž schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její psychický stav pochybnosti, anebo nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že na svědka by mohl být pro jeho výpověď vyvíjen nátlak osob. Zásadním limitem pro použitelnost vyšetřovací hypnózy jako důkazního prostředku však nadále zůstává výklad § 89 odst. 2

trestního řádu, který sice pouze demonstrativně vypočítává, co lze považovat za důkazní prostředek, avšak soudy jiné než obecně a standardně užívané důkazní prostředky jako výpovědi, znalecké posudky, věci, listiny a ohledání, neuznávají.

5) Postavení vyšetřovací hypnózy

Lze tedy s ohledem k výše uvedenému konstatovat, že vyšetřovací hypnóza by – tak jako např. fyziodetekční vyšetření se vším co k jeho případnému postavení mezi důkazními prostředky bylo uvedeno v předchozí kapitole – našla uplatnění v přípravném řízení, jako metoda užitečná pro operativněpátrací a taktické účely, pomocná pro vyhledání a zachycení důkazů, jejichž zdroj by pak bylo možno vyčerpát standardními důkazními prostředky.

3.3. Názory veřejnosti

Jak uvádí Čírtková a Červinka,¹ vyšetřovací hypnóza není odbornou veřejností přijímána jednoznačně. Odpůrci pocházejí především z řad amerických právníků, argumentujících nebezpečím tzv. kontaminace paměti. Do paměti hypnotizované osoby mohou být takto zavlečeny nové, jí dosud neznámé, neprožité vzpomínky a informace, o nichž pak osoba vypovídá jako o skutečně vnímaných událostech. Odborníci aplikující hypnózu a zabývající se sugescí však uvádějí, že k tomuto jevu nedochází spontánně, naopak záměrně, v důsledku účelové sugesce hypnotizéra v terapeuticky nebo výzkumně prováděné hypnóze. Vyšetřovací hypnóza tohoto jevu neuznává a důsledně se mu vyhýbá.

Obr. č. 10:
Laická představa o médiu
v hypnotickém stavu

¹⁾ Červinka, F., Čírtková, L.: Najde tzv. „vyšetřovací hypnóza uplatnění v čs. kriminalistické praxi?. Československá Kriminalistika, 1992, 1;

IV. NARKOANALÝZA

1. Historie a podstata metody

V minulosti zejména v souvislosti s údajnými praktikami tajných služeb bylo uvažováno a rovněž i prakticky zkoumáno, zda je možno obejít volní úsilí vyšetřované osoby, odhalit pravdu i lež a dosáhnout doznání za použití některých chemických látek ovlivňujících psychické funkce člověka, snižujících a odstraňujících zábrany, zvyšujících sugestibilitu a vytvářejících stav změněného vědomí. Takové metody však byly údajně známy již v době antiky a také indiánským kmenům, které jako prostředek užívaly meskalin.¹ Stav, kdy došlo ke snížení vědomé kontroly za současného zvýšení sugestibility, byly a jsou také známé u anestetizovaných pacientů či u osob ve stavu opojení alkoholem apod. Zájem veřejnosti, a to zejména laické, o problematiku narkoanalýzy se soustřeďuje i v současné době nejen pod hrozbou útoků, atentátů a únosů různých teroristických organizací.

Systematický výzkum a využívání těchto technik s užitím nejrůznějších farmak bylo praktikováno v USA. V letech 1930 – 1935 se takovými experimenty zabýval **Horsley**, od něhož pochází i označení této metody – narkoanalýza. Výsledky svého zkoumání a zásady používání této metody publikoval roku 1943 pod názvem „Narco – Analysis“. S rozvojem metody se měnilo i její označení, např. **House** tuto metodu nazval sérum pravdy nebo sérum pravdomluvnosti (v angličtině *truth – serum*, v němčině *Wahrheitsserum, Wahrheitsdroge, Plauderdroge* apod.). V některých případech bylo dokonce použito spojení hypnózy a narkózy, čímž došlo k vytvoření metody zvané hypnonarkóza (název pochází od **Friedlära**). Vyskytují se i jiná označení pro metodu vzniklou současným užitím narkoanalýzy a hypnózy jako narkosugesce, narkokatarze či narkoexplorace. Prvním, kdo v USA použil chemické látky ve vyšetřování (pentotal) byl **N. Lorenz**, a to ve věci obhajoby obviněného.¹

V období po 2. světové válce se stala narkoanalýza předmětem různých vědeckých konferencí i námětem řady studií a pojednání, např. roku 1945 konference soudních lékařů ve Francii, roku 1947 II. mezinárodního kongresu soudních lékařů v Liége, na kterém byla mnohými účastníky obhajována jako metoda, která může být prakticky využívána i v soudním řízení. Později však byla kritizována, zejména ze strany OSN, která uspořádala v průběhu 50. let 20. století několik konferencí k ochraně práv člověka v trestním řízení. I dnes zůstává v platnosti názor vyslovený na konferenci OSN roku 1958 zastávající stanovisko, že metoda narkoanalýzy v kriminalistice, konkrétně výslechové praxi, je bez užitku a nadto v rozporu se základními zásadami úcty k důstojnosti člověka a aplikace této metody by byla návratem ke středověkému barbarství a snižování lidské důstojnosti.

Podstatou metody zvané narkoanalýza je vytvoření stavu zastřeného vědomí různé intenzity pomocí látek ovlivňujících činnosti mozkové kůry a oblastí podkorových. K tomu se užívají **chemické látky**, které tlumí centrální nervový systém a navozují přechodný stav mezi bděním a spánkem. Jsou to jednak psychofarmaka, anestetika, analgetika, ethylalkohol, konopné látky.

¹⁾ Soukup, J.: Sebeobviňování a nepravdivá doznání. Praha: Ústav kriminalistiky Právnické fakulty UK, 1973;

2. Látky používané při narkoanalýze

2.1. **Psychofarmaka**

Psychofarmaka jsou chemické látky, jejichž hlavním účinkem je změna duševního stavu, jsou dnes nejpočetnější skupinou léčiv. Psychofarmaka lze třídit z několika hledisek, nejčastěji používané je hledisko vlivu na tři globální parametry duševních funkcí:

- 1) psychofarmaka s vlivem na stavy vědomí
 - úprava pozitivní:
 - kvantitativní: *psychostimulancia*
 - kvalitativní: *nootropní látky*
 - úprava negativní:
 - snížení bdělosti, zklidnění: *hypnotika a sedativa* (viz níže)

- 2) psychofarmaka s vlivem na afektivitu
 - úprava pozitivní:
 - úprava deprese: *antidepresiva*
 - odstranění duševního napětí, úzkosti, strachu: *anxiolytika*
 - úprava negativní:
 - odstranění patologicky povznesené nálady: *antimanika (dysforika)*

- 3) psychofarmaka s vlivem na integrace
 - úprava pozitivní:
 - antipsychoticky působící látky: *neuroleptika*
 - úprava negativní:
 - látky vedoucí k halucinacím a deliriu: *halucinogeny a delirogeny (psychodysleptika)*

Každé léčivo však působí vždy na celou psychiku, účinky jednotlivých látek se prolínají a jejich názvy jsou konstruovány dle očekávaného hlavního efektu. Nejvhodnějšími psychofarmaky používanými k výsledkovým účelům jsou z výše uvedených skupina psychostimulancií a skupina hypnotik a sedativ.

Psychostimulancia urychlují psychomotorické tempo a člověk má subjektivní pocit lepší výkonnosti. Nervové a duševní procesy jsou sice urychlené, avšak an úkor jejich kvality. Myšlení se stává přetokným, rychle se vybavující myšlenky nedovolují usnout, necítuje se únava ani ospalost. Většina těchto látek vyvolává euforii a toxikomanii.

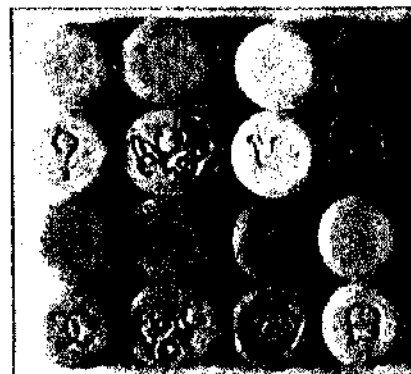
- ✓ Kofein (1,3,7-Trimethylxanthin) – je nejznámějším, běžně a legálně společensky užívaným psychostimulanciem, jedná se o bílý prášek bez zápachu obsažený v kávě a čaji, coca – cole, který stimulací mozkové kůry zvyšuje duševní aktivitu, potlačuje únavu, podporuje schopnost soustředění, působí i centrálně analepticky, je také součástí různých analgetických směsí.

Produkt	Množství	Obsah kofeinu
Káva	100 ml	66 mg
Černý čaj	100ml	37 mg
Coca-cola	100 ml	15 mg
Energy-Drink	100 ml	34 mg
Kofeinové tablety	1 Tab	200 mg

- ✓ **Kokain** (benzoylekgoninmetylester) – alkaloid získávaný z listů jihoamerického keře koka pravá, starší český název rudodřev koka (erythroxyton koka), Na výrobu 1 kg kokainu je třeba 100 - 170 kg listů tohoto keře, jedná se o práškovitou, bílou, krystalickou hmotu, volná báze kokainu *crack* vzniká smícháním s alkalickým činidlem (nejčastěji sodou, ale používá se např. i vápno nebo prášek do pečiva), dále pak s éterem nebo méně častým čpavkem a následnou tepelnou úpravou, kromě psychostimulačních účinků má kokain účinek analgetický, v ČR legálně používán není, jako droga se aplikuje šňupáním, injekčně, kouřením (s tabákem nebo marihuanou) i žvýkáním, vyvolává zlepšení nálady, navozuje pocit svěžesti, síly, duševních schopností, má rychlý nástup, přetrvává několik minut (biologický poločas závislý na dávce – ½ až 1, 5 hod.), při užití se projevuje hyperaktivita, podrážděnost, euforie, mnohmluvnost, také paranoidní stavy, třes, agresivita, nechutenství, nespavost.

Další velkou skupinou psychostimulancí jsou

- ✓ **Tzv. budivé aminy** – společný název pro skupinu chemicky příbuzných látek, z nichž některé lze konzumovat v legální formě léčiv - léčebně se v ČR využívá pouze metylfenidat (RITALIN) - některé ve formě drog, např. *amfetamin*, *pervitin* (metamfetamin), *extáze* (3,4-metylendioxy-N-metylmefetamin), *benzedrin*, oproti kofeinu působí podstatně silněji, jejich velkou nevýhodou je právě rychlý rozvoj lékové závislosti, užívají se perorálně, injekčně, zřídka inhalačně, mají rychlý nástup, účinky přetrvávají několik hodin, biologický poločas je závislý na pH moče – 12 až 34 hodin, potlačují pocit hladu a únavy, navozují pocity svěžesti, hyperaktivitu, ztrátu sebekontroly, někdy až podrážděnost, třes, zmatenost a paranoidní stavy

Obr. č. 11:
Tablety extáze

(dle názoru kolektivu autorů publikace *Výslech a psychologie*, Orbis, Praha 1966, nejsou pro účely výslechu za použití chemických látek vhodné právě proto, že slouží zejména ke zvýšení excitability, kdy se subjekt stává impulsivnější, hovornější a vědomou kontrolou nestačí usměrňovat to, co říká¹⁾, lze se však setkat i s opačným názorem).

¹⁾ Matlášek, J., Soukup, J., Bárta, B.: *Výslech a psychologie*. Praha: Orbis 1966;

Druhou skupinou jsou **hypnotika a sedativa**. Jejich útlumové působení je však výrazně závislé na dávce a způsobu aplikace. Mohou navodit uklidnění (sedaci), spánkový útlum nebo i celkovou anestezii. Hypnotika jsou látky, které vyvolávají stav blízký přirozenému spánku, zatímco sedativa jsou látky se zklidňujícím účinkem. Jedna a tatáž látka tedy může v malém množství působit uklidnění, po aplikaci množství většího se projeví účinek hypnotický. Sedativa jsou v medicíně používána stále méně a jsou nahrazována psychofarmaky. Sedativa a hypnotika se rozdělují nejčastěji podle složení a původu na:

- ✓ Barbituráty – deriváty kyseliny barbiturové, dle výše dávky působí od sedativních účinků přes hypnotické až k vyvolání celkové anestezie, při dlouhodobém podávání se kumulují v organizmu, což vede ke vzniku chronické otravy, objevuje se také léková závislost, která vzniká pro jejich euforizující účinky, desetinásobek terapeutické dávky již vyvolá závažnou intoxikaci, nejznámějším barbiturátem byl fenobarbital (HYSTEPS, dnes se již nevyrábí, v ČR k dostání německá obdoba PHENAEMALLETEN), také součástí některých kompozitních analgetik, antitusik, spazmolytik.
- ✓ Benzodiazepiny – mají jak uklidňující účinek, uvolňují svalové napětí a působí proti křečím, tak účinky hypnotické, kdy se rychle absorbují z trávicího traktu a také se rychle eliminují, účinek může být zesilován alkoholem, mezi krátkodobě účinná patří např. triazolam (HALCION) nebo midazolam (DORMICUM), středně dlouho účinný je nitrazepam (NITRAZEPAM SLOVAKOFARMA) a flunitrazepam (ROHYPNOL), pro dosažení dlouhodobého účinku se používá diazepam ve větších koncentracích injekčně (APaurin, SEDUXEN) nebo cinolazepam (GERODORM).
- ✓ Ostatní nebarbiturová sedativa a hypnotika – např. glutetimid (NOXYRON), klometiazol (HEMINEVRIN), bromisoval (BROMISOVAL SLOVAKOFARMA), bromolaktobionát vápenatý (CALABRON).
- ✓ Hypnotika a sedativa rostlinného původu – různé čajové směsi, extrakty z kozlíku lékařského (valeriana officinalis), chmelu (humulus lupulus), hlohu (crataegus oxyacantha) a mučenky (passiflora incarnata).

Ze skupiny **psychodisleptik** byly k ověřování pravdivosti výpovědi užívány zejména halucinogeny (někdy také nazývané příznačně fantastika), především:

- ✓ syntetické
 - LSD (dietylamid kyseliny lysergové) - syntetizuje se z kyseliny lysergové získané z námelu (plísňovitá houba obvykle postihující žito), jedná se o velmi silnou drogu, účinky se dostavují již při dávce 20 mikrogramů (obvyklé dávkování se pohybuje mezi 50 a 100 mikrogramy)., účinky se případ od případu liší v závislosti na předchozích zkušenostech, momentální náladě a množství drogy, obvykle se po dobu 8-14 hodin dostavují halucinace, iluze, změna vnímání reality a odlišné prožívání emocí. Zážitky přitom mohou být jednoznačně pozitivní, ale i výrazně negativní.
- ✓ v nesyntetické formě se užívaly extrakty:
 - kaktusů, např. peyotlu (*Lophophora williamsi* nebo *Echinocereus pectinatus*) – kaktus rostoucí ve Střední Americe, doba pěstění trvá cca 20 let, obsahuje různé alkaloidy (asi 40

druhů), hlavní je *meskalin* (až 0,58 %), sbírají se šedozelené korunky peyotlu, vyčnívající na zem, ty se konzumují syrové nebo sušené ve formě odvaru užití meskalinu vyvolává pocity tělesné a duševní pohody provázené pestrobarevnými, kaleidoskopickými vidinami;

Obr. č. 12: Peyotl

Obr. č. 13: Lysohlávka česká

E

x
t
á
z
e

- hub, např. lysohlávky (*Psilocybe bohemica*, - *Psilocybe moravica*, *Psilocybe mexicana* aj.), která obsahuje tzv. *psilocybin*, účinky jsou podobné jako u LSD, krátce po požití se objevují zrakové halucinace, deformované vnímání tvarů a barev, stav ospalosti střídá následná dezorientace;
- bylin, např. durmanu (*durman obecný* - *Datura stramonium*) – durman je prudce jedovatá rostlina z čeledi lilkovitých, 0,5 až 1 metr vysoká, stonek je větvený s laločnatými zubatými listy a velkými květy s bílou nálevkovitou korunou, plod je ostnatá tobolka, celá rostlina je jedovatá, obsahuje tropanové alkaloidy (0,2-0,6 %), především hyoscyamin, atropin, skopolamin, belladonin, nikotin, flavonolové glykosidy, skopoletin a další. Po užití se zvyšuje touha po pohybu, sklon k nemotivovanému smíchu, zrakové, ale i sluchové a čichové halucinace, halucinace jsou velmi pohyblivé, mnohotné, létání, ježdění, otáčení, objevuje se také tendence k agresi;

Obr. č. 14:
Durman obecný

blínu (*blín černý - Hyoscyamus niger*) - jednoletá až dvouletá jedovatá bylina z čeledi lilkovitých, 20 - 90 cm vysoká, odpudivě páchne., lodyha je přímá, téměř oblá a hustě olistěná, květy vyrůstají v úžlabí listenů, uspořádány jsou ve vijanech., kalich je válcovitě zvonkovitý, zvenčí žlaznatě chlupatý a síťnatě žilkovaný, koruna je nálevkovitá (až 35 mm dlouhá), kalně nažloutlá, fialově síťnatá s ústím načervenalé fialovým, prašníky jsou fialové, plodem je víčkatá tobolka s černohnědými, silně jedovatými semeny, všechny části rostliny obsahují jedovaté alkaloidy (L-hyoscyamin, atropin, skopolamin, skopolin a další) a glykosidy (hyoscypikrin), obzvláště vysoké koncentrace se vyskytují v mohutném kořeni a semenech, jako droga se užívaly se sušené listy (*Folium hyosciami*), semena (*Semen hyosciami*) a kořen (*Radix hyosciami*);

rudíku (*rudík zlomocný - Atropa bella-donna*) - statná, až 180 cm vysoká vytrvalá bylina, je považována za nejnebezpečnější středoevropskou jedovatou rostlinu, květy této byliny jsou jednotlivé, stopkaté, pětičetné, koruny trubkovitě zvonkovité (až 3 cm dlouhá), zvenčí hnědofialové, zevnitř lysé, hnědofialové, žlutošedé až žluté, načervenalé mramorované, cípy koruny jsou ohnuté, plodem je černá kulovitá bobule (14–18 mm v průměru) vyrůstající ze hvězdicovité rozloženého kalichu, zprvu chutná sladce, pak však dostává odpornou hořkou příchut', z významných organických sloučenin rostlina obsahuje různé tropanové alkaloidy (*L-hyoscyamin*, *atropin* - vzniká v sušené droze racemizací L-hyoscyaminu, *skopolamin* a další) a glykosidy (methylaeskulin), celá rostlina je prudce jedovatá vzhledem k vysokému obsahu tropanových alkaloidů (kořen až 1,5 %, listy 0,3 až 1,2 %, semena asi 0,8 %), z nichž rozhodující podíl tvoří L-hyoscyamin (až 70 % všech alkaloidů), tyto alkaloidy působí na nervový systém jako parasymptolytikum tím, že tlumí všechny muskarinové účinky acetylcholinu; utlumují srdeční činnost a způsobují zastavení dechu;

Obr. č. 15: Květ blínu

Obr. č. 16: Plod rudíku

Všechny výše uvedené látky se aplikují perorálně, navozují přechodné psychické změny vedoucí k ovlivnění vnímání a myšlení bez výraznějšího tlumivého nebo simulačního efektu na centrální nervovou soustavu, mají pomalejší nástup (několik desítek minut), přetrvává několik hodin (biologický poločas závislý na druhu požití látky, např. LSD 3 až 4 hod), při požití se střídají stavy úzkosti a deprese s euforií, ztráta zábran, poruchy vnímání času, prostorového vnímání, vnímání vlastního těla, mohou s objevit pseudoiluze až halucinace, paranoidní stavy mohou vést až k psychózám, zvýšená agrese vůči sobě i vůči okolí. V ČR nemají legálního užití.

2.2. Anestetika

Další skupinou chemických látek užívaných k utlumení centrální nervové soustavy jsou celková anestetika. Celková anestetika vyvolávají celkovou anestezii tedy narkózu, což je reverzibilní útlum nervové soustavy spojený se ztrátou vědomí a vnímání bolesti, se snížením napětí kosterního svalstva a s potlačením obranných reflexů. Životně důležitá centra mozkového kmene, prodloužené míchy nejsou podstatně ovlivněna. Jako anestetika se podávají jen takové látky, které mají dostatečně tlumivý účinek na centrální nervovou soustavu při relativně nízké toxicitě. Analgetika lze dělit dle způsobu aplikace na intravenózní a inhalační. Dle průběhu anestezie a druhu celkové anestetika lze z medicínského pohledu rozlišit tato anestetická stadia:

- preanestetické (stadium analgezie) s částečně zachovalým vědomím a snížením vnímání bolesti,
- excitační s úplnou ztrátou vědomí, pohybovou excitací, zvýšeným svalovým napětím, nepravidelným dýcháním, vzestupem krevního tlaku, zrychlením srdečního rytmu, kašlem, popř. zvracením,
- chirurgické s úplným bezvědomím, svalovou relaxací, vyhasínáním reflexů a pravidelným dýcháním,
- paralytické s útlumem vegetativních center v mozkovém kmeni a prodloužené míše, ochromením dechu a selháním krevního oběhu.

Z rozdělení celkové anestezie na jednotlivé etapy je patrné, že pro užití anestetik ve výslechové praxi je vhodné použít takové druhy chemických látek, resp. takové množství, dosahující pouze stadia analgeze, kdy je vědomí částečně zachováno. Rovněž je patrné, že v poslední fázi anestezie, fázi paralytické, může dojít až ke smrti.

Jako **inhalační anestetika** se používají některé plyny nebo páry liposolubilních tekutin právě proto, že jejich předností je dobrá regulovatelnost anestetického útlumu. Nejznámější jsou:

- ✓ Oxid dusný (Nitrogenium oxydulatum, tzv. „rajský plyn“) – za laboratorních podmínek bezbarvý, nehořlavý plyn s nevýraznou, ale příjemnou vůní a nasládlou chutí, nepatrně toxický, vdechován působí nejprve stavy veselosti (odtud název rajský plyn) nebo hysterie, při vyšších dávkách útlum až anestetický účinek prvního stadia,

dlouhodobé nebo intenzivní vdechování však může vést k zástavě dýchání, nebo přílišnému útlumu srdeční činnosti, případně až k zástavě srdce, v obou případech s následkem smrti, jako anestetikum se aplikuje ve směsi s kyslíkem (85 % N₂O + 15 % O₂),

- ✓ Diethylether (AETHER PRO NARCOSI) – v anestezii se používá zřídka, je výbušný a hořlavý a poškozuje játra a ledviny,
- ✓ Halothan (NARCOTAN) – silně účinné anestetikum, účinek nastupuje rychle a rychle odeznívá, způsobuje pokles krevního tlaku, opakovaná aplikace může způsobit hepatotoxické následky.

Injekční anestetika jsou určena především k rychlé indukci celkové anestezie, která většinou pokračuje podáváním inhalačních anestetik. Lze je rozdělit dle složení na nebarbiturátová a barbiturátová. Nejpoužívanějším barbiturátovým anestetikem v medicíně je tiopental (THIOPENTAL VÚAB), nebarbiturátovým ketamin (KETAMIN).

Obecně lze říci, že při použití nitrožilních – injekčních - anestetik, která mívají rychlý nástup účinku, nedochází k tak zřetelnému fázování anestezie na jednotlivá stadia. Pro účely výslechové praxe se tedy doporučuje užití inhalačních anestetik, např. éteru.

Prvního analgetického stadia se silným útlumem a otupěním vnímání při zachování vědomí, které umožňuje kontakt s okolím, se dosahuje v medicíně, zejm. chirurgii, tzv. neuroleptanalgezií. *Neuroleptanalgezie* je druhem injekčně vyvolané anestezie za současné aplikace neuroleptik (droperidolu – DEHYDROBENZPERIDOL, fentanyl – FENTANYL, sufentanil – SUFENTA). Výhody zintenzivnění účinku při zachování první analgetické fáze a snadnější komunikace narkotizované osoby s okolím lze využít jistě i v oblasti narkoanalýzy.

2.3. Analgetika

Analgetika jako látky potlačující vnímání bolesti se dělí na dva základní typy: na silně účinná analgetika – anodyna, která tlumí bolest centrálně a na analgetika – antipyretika, která působí především periferním mechanismem. V současné době se však spíše užívá dělení analgetika na neopioidní a opioidní, která se dále dělí na slabší a silnější. Dále se budeme zabývat pouze analgetiky opioidními. Ta se vážou na specifické opioidní receptory v mozkové kůře, thalamu a v míše a účinkem na jednotlivé receptory vyvolávají tyto látky silnou analgezií.

Analgetika – anodyna (opioidy) jsou někdy ne zcela přesně nazývány narkotická nebo morfiová. Při jejich užívání hrozí nebezpečí lékové závislosti. Hlavním zástupcem je přirozený alkaloid

- ✓ Morfin (MORPHIN BIOTIKA – injekční, VENDAL RETARD, SLOVALGIN 30 RETARD – perorální) – alkaloid morfinového typu obsažený v opiu, tvoří přibližně 10 % hmotnosti surového opia, opiové alkaloidy jsou obsaženy v makových paličkách (papaver somniferum) ve stadiu tzv. mléčné zralosti, když jsou již vytvořeny makovice v konečné velikosti, které však ještě nezasychají, po odpaření přebytečné vody se opium průmyslově zpracovává buď legálně éterifikací do podoby *morfinu*, který je kromě analgetik ve formě,

kodeinu (metylmorfin) obsažen také např. v antitusikách, ilegální zpracování opia vede nejprve k separaci morfinu esterifikací a poté k výrobě *heroinu (diacetylmorfin)*, popř. *brownu (deriváty kodeinu)*.

Mezi syntetické opioidy lze řadit např.

- ✓ Fentanyl (FENTANYL) - látka podobných vlastností jako morfin, má ovšem větší analgetický účinek (asi 80x, působí však krátkodoběji), patří do skupiny uměle syntetizovaných opioidů, což jsou látky, mající schopnost navázat se v centrální nervové soustavě na opioidní receptory a poté působit analgeticky, kvůli podobným účinkům je zaměňován za heroin nebo s ním míchán, avšak má až 100x vyšší potenci než heroin, záměna pro uživatele může být životu nebezpečná, látka do těla vstřebat mnoha cestami – přes kůži náplastmi DURAGESTIC (nevýhoda velmi pomalého nástupu účinku), přes ústní sliznici lízátko ACTIQ a tablety FENTORA, volné vstřebání látky v ústech se používá i u papírků napuštěných fentanylem a podobně jako heroin se fentanyl aplikuje nitrožilně a šňupe se.
- ✓ Sufentanil (SUFENTA) – syntetický opioid, derivát fentanylu.
- ✓ Petidin (DOLSIN).
- ✓ Tramadol (TRAMAL).

Aplikují se intravenózně, perorálně, šňupáním i inhalačně, ovlivňují náladu až do stadia euforie, mají rychlý nástup, přetrvávají v závislosti na stupni tolerance až několik hodin (biologický poločas závislý na druhu požití látky, např. heroin 5 až 20 min., morfin 2 až 3 hod.). Zpomalují reakce, reflexy, objevuje se ospalost, poruchy koncentrace, apatie a strnulost.

24. Alkohol

Ethanol (spiritus vini, ethylalkohol, líh nebo prostě jen alkohol) je odnepaměti známá poživatina s psychotropními účinky. Alkohol je bezbarvá kapalina ostré, ale ve zředění příjemné alkoholické vůně, která je základní součástí alkoholických nápojů. Připravuje se z jednoduchých sacharidů (cukrů) alkoholovým kvašením působením různých druhů kvasinek, především různých šlechtěných kmenů druhu *Saccharomyces cerevisiae*. Používá se k tomu jak cukerného roztoku, tak přímo přírodních surovin sacharidy obsahujících, jako jsou např. brambory nebo cukrová třtina.

Do organismu se alkohol dostává nejčastěji perorálně, tedy požitím alkoholických nápojů (orientačně: pivo obsahuje 1,5 až 4 % alkoholu, vína cca 10 %, likéry cca 30 %, destiláty 40 % a více). Ze žaludku a tenkého střeva se absorbují v nezměněné podobě a distribuují do všech orgánů. Oxidace ethanolu probíhá v játrech ve dvou stupních. V prvním je ethanol oxidován na acetaldehyd a ve druhém stupni je acetaldehyd transformován na kyselinu octovou, ta poté na oxid uhličitý a vodu. Alkohol lze do organismu aplikovat i inhalačně a kůží.

V malých dávkách ethanol krátkodobě způsobuje euforii a pocit uvolnění, ve větších pak deprese, ztrátu koordinace pohybů těla, sníženou vnímavost, prodloužení reakce a útlum rozumových schopností, případně i agresivitu. Dlouhodobé a opakované požívání ethanolu k závislosti (alkoholismu).

V lékařství jej lze lokálně použít jako antiseptikum. Za alkoholické nápoje se v ČR považují ty, které obsahují více než 0,75 % ethanolu.

Hladina alkoholu v krvi je určena množstvím požití látky, rychlostí absorpce, tělesnou hmotností a rychlostí detoxikace. Biotransformace probíhá zhruba rychlostí 7,5 až 9 g/hod, tzn. hladina klesá cca o 0,15 % za hodinu.¹

Fyziologická hladina alkoholu v krvi je 0,03 – 0,1 promile. Hodnoty 0,3 až 0,5 promile svědčí již o požití alkoholu. Hodnoty do 1,5 promile odpovídají excitačnímu stadiu intoxikace alkoholem, hodnoty do 2,5 promile narkotickému stadiu neboli středně těžké podnapilosti a hodnoty nad 2,5 promile stadiu komatóznímu, přičemž smrtelná bývá hladina nad 5 promile alkoholu.²

- o Excitační stadium neboli lehká podnapilost se projevuje krátce po požití alkoholu zvýšenou tělesnou a zvláště duševní aktivitou se subjektivními pocity síly, jistoty a sebevědomí, Současně dochází ke ztrátě kritičnosti a smyslu pro zodpovědnost. Je narušena pohybová koordinace a zpomaleny reakce.
- o V narkotickém stadiu (středně těžká podnapilost) se projevu vazodilatační (cévy rozšiřující) účinek alkoholu. Zvláště obličej zčervená kůže a překrví se, dále se zvětšuje porucha pohybové koordinace, reakce na vnější podněty jsou zpomalené, objevuje se dvojitě vidění a závratě, které se stupňují při zavřených očích a vleže. Zvyšuje se frekvence tepu a krevního tlaku. Intoxikovaný může zvracet, zvyšuje se diuréze. U jedince může dojít k narušení společenských pravidel v důsledku narůstající expansivnosti, což může vést až k agresivitě. Po přecházející euforii a zvýšené duševní aktivitě nastupuje výrazný útlum.
- o Komatózní stadium odpovídá těžké až velmi těžké podnapilosti, resp. intoxikaci alkoholem, a je charakterizováno bezvědomím a úplným motorickým ochabnutím. Dýchání bývá hluboké a zpomalené, v těžkých případech otravy nepravidelné, periodické.¹

Z výše popsaných fází alkoholové intoxikace je zřejmé, že vhodné pro aplikaci narkoanalýzy za účinku alkoholu se jeví excitační stadium alkoholové intoxikace a první fáze narkotického stadia a to až do prvních příznaků duševního i fyzického útlumu.

¹⁾ Sajvera, J.: Speciální farmakologie, 1. část, vlastní náklad: Praha 1997;
²⁾ Pavlovský, P.: Soudní psychiatrie pro právníky, Praha: Karolinum, 2001;

2.5. Konopné látky

Obr. č. 17: Konopí seté

V minulosti bylo k vytvoření stavu zastřeného vědomí využíváno hojně *konopí seté* (*cannabis sativa*). Konopí seté je teplomilná jednoletá dvoudomá rostlina z čeledi Cannabaceae původem ze střední Asie. Kulturní druh se tradičně využíval a využívá jako olejnina a rostlina přadná, zařazuje se i mezi energetické plodiny. Účinnou látkou konopí setého, jakož i *konopí indického* (*Cannabis indica*) a *konopí rumištního* (*Cannabis ruderalis*) je tetrahydrokanabinol $\text{trans-}\Delta^9\text{-tetrahydrocannabinol}$ (zkráceně THC), která se stala základem pro výrobu *marihuany* a *hašiše*.

Výroba marihuany i hašiše je poměrně jednoduchá, v přesně stanoveném vegetačním období se otrhají samičí květy, které obsahují nejvíce účinné látky, a lisují se, např. do podoby čokoládové tabulky, poté se mísí s tabákem a kouří se jako hašiš, ostatní části rostliny jako listy a řapíky, které obsahují podstatně méně účinné látky THC se bez příměsí po usušení kouří v cigaretách jako marihuana. Aplikovat marihuanu je možné i perorálně jako příměs v potravinách, avšak pro dosažení efektu je třeba reakce THC s mastnou kyselinou. Extraktem účinných látek THC rozpuštěným ve vhodném rozpustidle lze rovněž impregnovat tabák a kouřit jej ve formě tzv. *tekutého hašiše*.

Účinky mají rychlý nástup, přetrvávají několik hodin, maximální účinek je však dosažen mezi cca 15. a 40. minutou (biologický poločas závislý na délce užívání – 14 až 38 hodin, chronici až 13 dní). Po požití se dostaví pocit příjemného snění, zlepšení nálady, letargie, někdy však pocity opačné, pocit stísněnosti a úzkosti. Mezi další projevy patří euforie nebo naopak skleslost, vnitřní neklid, mnohomluvnost, časová a prostorová dezorientace, porucha krátkodobé paměti a vzpomínání, koncentrace a pozornosti, zintenzivňuje se vnímání zvuků a barev, objevuje se také snížení zájmu o okolí nebo naopak agrese vůči němu. Tyto látky však nemají v současné době v ČR legálního použití.

3. Aplikace narkoanalýzy a názory odborníků na ni

Použití psychofarmak jakož i jiných chemických či přírodních látek ve výslechové praxi je sporné. Jak uvádí Porada,¹ nepřináší zpravidla žádný použitelný efekt. Shodně se vyjadřují i Netík a Netíková.² Odkazují přitom na experimenty uskutečněné mezi světovými válkami, kdy byly do výslechové praxe zavedeny psychofarmaka, zvláště sedativa a hypnotika. Cílem bylo navodit změnu vědomí, tím odblokovat autoregulační mechanismy osobnosti a tak přivést obviněného k doznání. Vědecky však bylo potvrzeno, že věrohodnost výpovědi učiněné pod vlivem psychofarmak je minimální. Využití této metody bylo odmítnuto rovněž v důsledku snadného zneužívání této techniky výslechu za účelem docílit nepravdivých doznání.

Řadu názorů na užití narkoanalýzy ve výslechové praxi, jak kladných, tak záporných, cituje ve svých publikacích Soukup.³ Uvádí, že výpovědi pod vlivem tzv. séra pravdy hájili právníci v USA nejen u obviněných, ale i u svědků, a to za podmínky, že vyslýchaný s touto metodou výslechu souhlasí. Policejním orgánům se však doporučuje užití této metody jako nejkrajnějšího prostředku, byly – li ostatní metody získání důkazu bezúspěšné.

Dále však upozorňuje, že řada praktiků a teoretiků zabývajících se narkoanalýzou (Dellay, Pichot, Deniker) poukazují, že při aplikaci narkoanalýzy dochází mimo jiné často k sebeobviňujícím výrokům. Jiní (Gamna, Villat) se pro změnu při vyšetřování setkali s tím, že u všech osob, které při výslechu lhaly, zůstala i při změně vědomí pod vlivem farmak zachována schopnost k volnému odporu, projevující se únikovými mechanismy jako naprostá mlčenlivost, spánek apod. Důležité je dále uvědomit si, že reakce jedince na farmaka jsou individuální a není tedy vyloučeno, že jedinec zůstane vůči nim odolným. Rovněž anglických psycholog Eysenck zastává kritický názor na narkoanalýzu. Je – li někdo rozhodnut nehovořit pravdu, jsou podle jeho dosavadních zkušeností drogy či jiná farmaka bez efektu, vyslýchaný nesdělí pravdivé informace ani po jejich požití a často pak dochází k různým konfabulacím. E. Schmidt, jako jeden z kritiků metody zvané narkoanalýza, je toho názoru, že výpovědi obviněného pod vlivem narkoanalýzy, ve stavu, kdy je svoboda vůle potlačena, nejsou výpověďmi svobodného člověka, a proto nemohou mít v trestním procesu žádný význam. Kranz dochází k závěru, že narkoanalýzu nelze uznávat za přípustnou metodu, jelikož neposkytuje plnohodnotný prostředek sloužící k zjištění skutečného stavu věci, ani pozitivní výsledky při užití této metody nejsou schopny vyvážit veliké nebezpečí, které vzniká možností vsugerovat či vynutit doznání. Jedním z ruských kritiků, Strogovičem, je narkoanalýza hodnocena jako nevědecká metoda se všemi znaky inkvizičního výslechového prostředku. Obdobně hodnotí narkoanalýzu Polák Horoszowsky, dle něj není narkoanalýza ničím jiným, než pokusem legalizovat specifické prostředky mučení. Rovněž další experti, mající zkušenosti s podáním farmak při výslechu, upozorňují na celkovou pochybnost těchto experimentů. Osoby takto vyslýchané jsou prý často vychloubačné, jiné se často sebeobviňují, konfabulují apod. Proti užití narkoanalýzy vystoupil v 60. letech 20. stol. náš odborník na trestní právo procesní V. Solnař.

¹) Porada, V. a kol.: Kriminalistika. Brno: CERM, 2001;

²) Netík, K., Netíková, D., Hájek, S.: Psychologie v právu. Praha: C. H. BECK, 1997;

³) Matiašek, J., Soukup, J., Bárta, B.: Výslech a psychologie. Praha: Orbis 1966;

Soukup, J.: Sebeobviňování a nepravdivá doznání. Praha: Ústav kriminalistiky Právnické fakulty UK, 1973;

Jak uvádí Soukup,¹ bylo možné se setkat i s kladnými názory na užití narkoanalýzy. Názory zastánců užití této metody níže citované jsou však dnes již přežitě právě s ohledem na posílení ochrany základních práv člověka, a to i obviněného, resp. obžalovaného, v trestním řízení. Jedním z takto zastaralých je názor Wateleta, který tvrdí, že jestliže má obviněný právo klamat a lhát, pak vyšetřovatel má právo i povinnost tuto lež demaskovat, a to tím spíše, jestliže mu věda může usnadnit splnění této jeho povinnosti. Jiní zastánci této metody říkají, že narkoanalýza nepředstavuje útok na fyzickou a psychickou integraci obviněného, a její užití je žádoucí, a to bez jakéhokoli omezení, a může být prováděno stejně jako např. odběr krve. J. Graven, jako umírněný obránce narkoanalýzy, v polovině 20. stol. doporučoval zvážit užití narkoanalýzy v případě zásadního požadavku ze strany obviněného, jenž stále zdůrazňuje svou nevinu, chce ji prokázat, když jiné důkazní prostředky nepostačují.

I v Česku, resp. Československu, našla narkoanalýza své zastánce. Jedním z nich byl policejní komisař JUDr. et. MUDr. V. Čelanský, který doporučoval zavedení výslechu obviněných ve stavu éterizace. Ve svém spise *Vyšetřovací metody bezpečnostní služby*, vydaném v Praze roku 1932, popisuje, že vyslýchání byli nejprve opiti a teprve poté se přistoupilo k samotnému výslechu.¹ Primární pro něj prý bylo získat doznání obviněného a to i tím způsobem, že by „...pachatel byl uveden do duševně chorého stavu, který by příznivý cílům vyšetřování...“. Vzorem mu prý byla pařížská Sûreté a její metoda zvaná cuisine (kuchyně) – „...místnost, kam byli předvedeni pachatelé těžkých činů, systematicky opiti, a v tomto stadiu alkoholové excitace pohnuti k tomu, aby učinili výpovědi, významné pro pátrání proti nim...“. Zavedení této metody do československé vyšetřovací praxe prý obhajoval tak, že „...nervový otřes, který vyvoláme u pachatele, je přizpůsoben jeho sklonům, jeho patologickým tendencím, takže si to pachatel ani neuvědomuje jako něco bolestného, jako nějaké psychické mučení...“.²

Závěrem lze říci, že úvahy a snahy o zavedení narkoanalýzy do výslechové praxe jsou v současné době překonány, neboť narkoanalýza jako jakýsi druh výslechu za užití chemických látek je metoda nepsychologické a nefyziologické zasahující do základních lidských práv člověka i práv zaručených obviněnému normami upravujícími trestní proces.

¹) Matíášek, J., Soukup, J., Bárta, B.: *Výslech a psychologie*. Praha: Orbis 1966;

Soukup, J.: *Sebeobviňování a nepravdivá doznání*. Praha: Ústav kriminalistiky Právnické fakulty UK, 1973;

²) Soukup, J.: *Sebeobviňování a nepravdivá doznání*. Praha: Ústav kriminalistiky Právnické fakulty UK, 1973;

V. ÚVAHY O VYUŽITÍ DALŠÍCH METOD

I v současnosti se v literatuře, sdělovacích prostředcích – v tisku i televizi – setkáváme s názorem, že je možné pro účely objasňování trestné činnosti takové metody jako okultismus, jasnoviectví, chiromantie, telepatie, psychotronika apod. Nejen laická veřejnost tomuto názoru snadno podléhá a nabízí orgánům činným v trestním řízení své domnělé „zázračné“ schopnosti. Mnohdy i odborníci – policisté, vyšetřovatelé, politici – zahánají při vyšetřování, mnohdy i vlivem přílišné medializace kauzy, do slepé uličky, služeb těchto různých věstců, senzibilů, léčitelů či bioenergetiků využívají a podléhají jejich přesvědčivým typům.

Přestože se vyskytuje, soudě dle různých sdělení v médiích zejména televizi, mnoho psychotronických oznámení, rad a návodů jak pátrat, česká odborná kriminalistická či policejní literatura však toto téma i s ohledem na nevědeckost většiny těchto metod nezpracovává. Není to situace nikterak neobvyklá, jak uvádí Červinka, rovněž i anglická či německá kriminalistická literatura a periodika neobsahují žádné příspěvky, které by se zabývaly popisem či hodnocením jakékoli podoby psychotronické aktivity ve službách kriminalistiky. Naopak veškeré informace o tom, jak psychotronika přispěla k objasnění kriminalistického případu, se objevují výlučně v psychotronických pojednáních, kde aplikace všech mimosmyslových vnímání při řešení případu je stále atraktivním a vděčným tématem.

Ojedinělým příspěvkem na toto téma, tedy jak lze využít psychotroniky (a dalších mimosmyslových jevů vnímání) při objasňování trestné činnosti v české kriminalistické literatuře, resp. periodiku, je příspěvek PhDr. Červinky a PhDr. Čírtkové, kteří popisují a hodnotí aktivitu psychotroniců při objasňování trestné činnosti analýzou dvou skutečných případů z 90. let 20. stol. Jedná se o výbuch na Staroměstském náměstí a Hostivařské přehradě a krádež Picassových obrazů z Národní galerie. Tato kapitola čerpá převážně z poznatků shrnutých PhDr. Červinkou a PhDr. Čírtkovou v článku nazvaném „Může psychotronika pomáhat při objasňování trestné činnosti?“, publikovaném v časopisu Česká kriminalistika, 1992, číslo 4. Že je toto téma stále aktuální dokládá i případ z nedávné minulosti, kdy pražské ruzyňské letiště bylo na několik hodin uzavřeno v důsledku oznámení jasnovidky oznamující bombový útok na letiště.

Do šedesátých let minulého století byl pro všechny mimosmyslové jevy používán souhrnný název parapsychologie. Poté byl nahrazen dnes používaným názvem **psychotronika**. Psychotronika zahrnuje jak telegnosii, telepatii, telekinezi, tak léčitelství, věštění, senzibilismus, psychoenergetiku a bioenergetiku, často sem bývá řazena i chiromantie.

Pro všechny výše uvedené psychotronické jevy, ať už jsou nazývány jakkoli, je **charakteristické**, že:

- jsou projevem předpokládaných, údajných, zcela mimořádných psychických schopností některých jedinců, které však psychologie, neurofyzologie, psychiatrie a další vědní obory neznají a nenalézají pro ně anatomické či fyziologické koreláty v lidském organismu
- jejich fungování je založeno na hypotetických teoriích, které nelze současnými metodami zkoumání potvrdit nebo které jsou s platnými teoriemi a poznatky v rozporu

Psychotronici využívají různé **metody a pracovní postupy**. Někteří využívají tzv. pedel neboli siderické kyvadlo, což je závaží na tenkém provázku spolu s mapou, globusem, plánkem nebo automapou. Jiní k odhalení hledaného objektu, místa apod. používají virguli. Psychotronic nad rozloženou mapou drží v ruce kyvadélko a změnou pocitu tíhy závaží nebo změnou krouživého či kývavého pohybu lokalizuje na mapě místo mající vztah k myšlenému skutku. Práce s virgulí je obdobná, zpravidla je spojena s kladením otázek, na něž virgule odpovídá svým pohybem ano – ne. Otázky lze rovněž klást siderickému kyvadlu. Toto je pouze nástin obecného postupu práce psychotronika, detaily postupu jsou u každého individuální. Klasičtí telegnostici využívají pro svou práci např. novinové nebo časopisecké články týkající se konkrétního případu. Psychický postup vedoucí k poznání však nejsou tito psychotronici schopni na základě introspekce popsat, proto není znám. Další skupina psychotroniců dospívá ke svým zjištěním např. prostřednictvím snů s výraznou symbolikou, schopností navázat kontakt s prostředím a pachatelem, vnuknutí, výkladu karet atp.

Psychotronická oznámení obsahují obvykle tyto druhy údajů, tyto se samozřejmě mohou lišit v závislosti na objasňování konkrétního případu:

- lokalizace (místo domnělého výskytu hledaného předmětu, místo pobytu pachatele, místo jinak související s případem)
- charakteristiku pachatele (počet, věk, bydliště, popis, vyhotovení portrétu, mnohdy i takové údaje jako datum narození, číslo OP, jméno, zaměstnání...)
- předpokládaná motivace kriminálního jednání
- popis průběhu a způsobu provedení činu (včetně trasy útěku pachatele, trasy přepravy odcizeného předmětu atp.)

Stručná analýza psychotronických oznámení v případě „Výbuch na Staroměstském náměstí a Hostivařské přehradě v Praze r. 1990“

- vyhodnoceno bylo 8 psychotronických oznámení
- nápadné bylo zastoupení vysokoškolsky vzdělaných psychotroniců (3 přírodovědci, 1 právník)
- jako metody poznání byly použity: virgule, kyvadélko, zavěšený prstýnek, médium v hypnotickém stavu, karty (1x), astrologie – horoskop pachatele (1x), astrokartografie (1x)
- počet pachatelů: 2, 3, 4, 5, 6, 7
- motiv činu: např. sekta satanistů, duchovní motiv, morbidní motiv, vysoká odměna atp.

Ani v tomto případě žádné z těchto psychotronických oznámení nevedlo k objasnění činu ani dílčím způsobem k němu nepřispělo.

Stručná analýza psychotronických oznámení v případě „Krádež Picassových obrazů z Národní galerie v Praze v r. 1991“

- vyhodnoceno bylo 39 psychotronických oznámení
- 36 oznámení bylo učiněno na základě výzvy v hromadných sdělovacích prostředcích jako individuální aktivita oznamovatelů
- sdělení byla chudá na údaje k vlastní osobě subjektu (oznamovatele), až na jedno neobsahovala zmínku o dřívějším úspěšném psychotronickém pokusu
- 19 psychotroniců uvedlo údaje o své sociálně profesní situaci, 8 z nich bylo mimo pravidelný pracovní poměr (důchodci, invalidní důchodci, nezaměstnaní...)
- 24 oznamovatelů uvedlo svůj věk (15 subjektů mezi 31. až 50. rokem, nejmladší 13 let, nejstarší 75 let)
- 4 oznamovatelé neuvedli bydliště (obecně bydliště různorodá – Praha 3, Středočeský kraj 0, Západočeský kraj 2, Jihočeský kraj 3, Východočeský kraj 1, Severočeský kraj 8, Severomoravský kraj 8, Jihomoravský kraj 9, Slovensko 1 → vysoké zastoupení moravských krajů)
- 28 psychotroniců uvedlo sice povrchně svoji pracovní metodu
- 19 psychotroniců použilo pedel
- celkem získáno 30 míst uložení obrazů
mezi místy uložení obrazů nedošlo k žádné shodě ani mezi dvěma sděleními (3 z obrazů byly ukryty v Hloubětíně – 8 oznámení označilo místo úkrytu Praha, nejbliže z nich bylo označení Čakovická ulice v Hloubětíně, avšak ulice tohoto názvu se v Hloubětíně nevyskytuje, tedy ani tato informace nelze označit za přínosné pro pátrání);
- celkem získáno 9 charakteristik pachatelů
někteří byly velmi mhlavé (např. 4 osoby z veksláckého prostředí), někteří oznamovatelé popsali pachatele velmi detailně (muž, 39 let, 76 kg, hnědé oči, černé dlouhé vlasy, jizvy na předloktí pravé ruky, špičatý nos, nebo hlavním organizátorem je Zezulka nebo Žezulka, křestní jméno začíná na písmeno O, je mu 49 až 50 let, bydlí v Praze na Břevnově ve Lhotecké ulici před křížovatkou), 3 oznámení udávala jména pachatelů, po prošetření všech těchto možných charakteristik pachatelů však přineslo negativní výsledky;
- celkem získáno 8 tras přepravy odcizených obrazů

Žádná z těchto psychotronických oznámení nevedla k objasnění tohoto činu, ani k němu nepřispěla byť dílčím způsobem.

Z výše nastíněných údajů ze skutečných psychotronických oznámení týkajících se reálných případů je patrné, že pomoc psychotroniky při objasňování trestné činnosti je více než problematická. Nejen že téměř v žádném případě nepřinese pro kriminalistické účely skutečně návodnou, relevantní informaci, ale ve většině případů prověřování psychotronických oznámení spíše odčerpává síly prostředky vyšetřovacích týmů.

Sdělení psychotroniců však nelze zcela ignorovat. Autoři článku, ze kterého bylo čerpáno, tedy nabízejí několik **doporučení, jak v případě psychotronických podání, učiněných za účelem pomoci objasnit trestný čin, postupovat:**

- 1) je nevhodné, aby policejní orgány v hromadných sdělovacích prostředcích oficiálně vyzývaly psychotronicity ke spolupráci na případu (důsledkem je

pak velké množství podání od psychotroniců – začátečníků, kteří své mimořádné schopnosti objevili teprve a právě jen na základě takové výzvy),

- 2) každé psychotronické oznámení by mělo být posuzováno a zkoumáno jednotlivě, jako každý jiný poznatek v případě, tzn. Dle hodnověrnosti (věk, vzdělání osobnost, profese...), motivace, způsobu vzniku poznatku, jeho reálnosti,
- 3) každé psychotronické oznámení by mělo být řádně zaznamenáno, oznamovatel pozorně vyslechnut, aby mohlo být z výše uvedených hledisek řádně posouzeno, rovněž také proto, že „inteligentní, originální“ sdělení psychotronika může být podnětem a inspirací pro doplnění a rozšíření vyšetřovacích verzí,
- 4) pozor na ojedinělá oznámení učiněná v situaci, kdy se případ dostane do tzv. slepé uličky, tato působí velmi sugestivně a přesvědčivě, je tedy velmi snadné ve vidině snadného a rychlého vyřešení případu, takovýmto psychotronickým oznámením podlehnout,
- 5) pro vyšetřování není přínosná situace, kdy zvýšený zájem a pozornost veřejnosti o případ má za následek zvýšení aktivity psychotroniců na straně jedné a tlak na tým vyšetřovatelů, jejich stres a časovou tíseň na straně druhé,
- 6) z hlediska kriminalistické praxe snad stojí za úvahu pomoc proutkařů (někdy řazených do skupiny psychokineze), jejichž spolupráce je myslitelná při hledání předmětů ukrytých v zemi tam, kde nelze využít technické prostředky (jedna z teorií vysvětluje princip proutkaření tak, že proutkař je mimovědomě, avšak nikoli extrasenzoricky, schopen postihnout mj. zcela nepatrné umělé terénní změny, změny sotva postřehnutelné na vegetačním pokryvu půdy v důsledku dřívějšího kopání apod.).

VI. ZÁVĚR

S rozvojem a zdokonalováním kriminality hledají kriminalističtí a trestněprávní odborníci stále nové metody a způsoby ochrany společnosti před trestnými činy za využití všech nových vědeckých poznatků. Mezi nové způsoby ochrany společnosti před trestnou činností lze zařadit i popsané metody ověřování pravdivosti výpovědi - fyziodefekční vyšetření, vyšetřovací hypnózu, narkoanalýzu. S těmito metodami úzce souvisejí také snahy a pokusy různých jasnovidců a senzibilů zapojit se do vyšetřování trestných činů. Tato metoda má nejbližší k vyšetřovací hypnóze, neboť její zdar a úspěch závisí zejména na psychických schopnostech osoby, která ji aplikuje. Z tohoto důvodu jsou tyto procesy a pracovní postupy hypnotizéra či jasnovidce obtížně popsatelné a vyhodnotitelné. Na druhé straně metoda fyziodefekce a narkoanalýzy je založena v prvním případě na kombinaci přístrojového měření a odborného vyhodnocení záznamu, v druhém případě na aplikaci vhodné chemické látky za současného vedení výslechu a jeho odborného vyhodnocení. Metoda využívání psychotronických oznámení se od ostatních metod liší tím, že jako jediná se při aplikaci obejde bez podezřelé osoby, resp. svědka, a její aktivní spolupráce. Kořeny těchto metod, avšak nikoli jako metod ověřujících pravdivost výpovědi, sahají hluboko do historie, avšak myšlenka, že by mohly být využity rovněž v kriminalistice, je poměrně mladá. Původní účel a využití těchto metod byly spojeny především s medicínou. Všechny uvedené metody, vyjma metody fyziodefekčního vyšetření, se prozatím vyskytují na hypotetické bázi a jejich aktivní zapojení do vyšetřovací praxe bylo a je pouze experimentální. Přestože je metoda fyziodefekčního vyšetření v kriminalistické praxi využívána a její přínosy pro vyšetřování trestné činnosti jsou neopominutelné, nemá tato metoda statut důkazu, resp. důkazního prostředku a je využívána pouze jako operativně – pátrací prostředek.

V posledních dnech se v denním tisku, na internetu i jiných médiích objevily články neziskové organizace Amnesty International zaměřené proti tzv. „zvláštním metodám výslechu“, zejména tzv. „*waterboardingu*“, užívaného americkou CIA při výsleších teroristů. Tuto metodu někteří zařazují rovněž mezi tzv. „Sporné metody ověřování pravdivosti výpovědi“. Z pohledu zákonné přípustnosti její aplikace patří tato metoda do skupiny metod ověřujících pravdivost výpovědi, které nemají v ČR a dle dostupných informací ani jinde ve světě legálního užití, ačkoli se mnohdy doslechneme, že metoda byla použita v souvislosti s terorismem, ať už jako metoda užitá při výslechu teroristických aktivistů či přímo jimi. Tato výslechová metoda ověřující pravdivost výpovědi je popisována jako tzv. simulované tonutí. Při výslechu se užívá dřevěná deska, k níž je člověk připoután tak, aby se pouta dala dle potřeby rychle uvolnit, přičemž přivázána je i hlava, aby s ní člověk nemohl před vodou uhýbat. Hlava je dále násilím držena v záklonu a s otevřenými ústy, takže voda pak proudí přímo do jícnu. Voda se lije velmi pomalu přes nos a udržuje se stálý proud. Vyslýcháný se tak topí a nemůže zadržet dech. Jindy se voda lije přes kus látky nebo průhlednou fólii, kterou je zakryt celý obličej a vyvolává se tak pomalé dušení. Autorství této výslechové metody je údajně připisováno španělské inkvizici. Takovouto metodu však dle mého názoru nelze v žádném případě považovat za metodu výslechu, a to ani za „spornou“ metodu výslechu, neboť tato metoda je ve svém výsledku již mučením vyslýchaného.

Polygrafické vyšetření, resp. vyšetření fyziodefekční, jako jediná ze zde uvedených sporných metod prověřování pravdivosti výpovědi, je metoda beze sporu užitečná kriminalistické praxi, sloužící potřebám operativněpátrací činnosti policie,

použitelná nezávisle na druhu vyšetřovaného trestného činu, charakter jejího použití se u jednotlivých druhů trestných činů nemění, metodika tohoto vyšetření je teorií podrobně rozpracována a ověřena dlouholetými experimenty. Problémem může být pouze jeho eventuelní postavení mezi důkazy, resp. důkazními prostředky. I přes negativní stanovisko Nejvyššího soudu ČR vyjádřené v judikátu č. 8/1993 Sb. rozh. tr., že výsledky vyšetření na tzv. detektoru lži nemůže soud použít jako důkaz při rozhodování v trestní věci, se setkáváme s názory odlišnými a jistě se s nimi budeme setkávat i v budoucnu. Z věcného záměru nového trestního řádu, jak byl ve své poslední verzi publikován na internetu v prosinci 2007, totiž nevyplývá, že by se obecná úprava o tom, co může sloužit jako důkaz v trestním řízení, dočkalo zásadní změny či že by bylo doplněno vymezení pojmů pramen důkazu, důkazní prostředek a důkaz. Jak je zde uvedeno, nadále „za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě, odposlech a záznam provozu elektronických komunikací a zjišťování údajů z něho, zvukové, obrazové a jiné záznamy získané při použití operativně pátracích prostředků, odborná vyjádření, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání“. Nový trestní řád má dále výslovně řešit pouze otázku nepoužitelnosti důkazu získaného při hrubém (podstatném) porušení zákona, které nelze v dalším řízení odstranit (absolutní neúčinnost důkazu na základě jeho nezákonnosti). Nepředpokládá se, jak uvedeno výše, že by bylo do nového trestního řádu začleněno rozlišování mezi pojmy „pramen důkazu“, „důkazní prostředek“ a „důkaz“. Zákonodárci mají za to, že i tyto otázky je vhodnější přenechat teorii. Úprava jednotlivých důkazních prostředků (výpověď obviněného, výpověď svědka, znalecký posudek a odborné vyjádření, listina, věcný důkaz a ohledání, konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě) se dle názoru autorů v zásadě osvědčuje, proto navrhují její převzetí jen s drobnými úpravami. V rámci nich budou vyšetření duševního stavu, prohlídka a pitva mrtvol a odběr krve přiřazeny k znaleckému zkoumání (resp. k odbornému vyjádření), kam systematicky patří, neboť zde nejde o ohledání prováděné orgány činnými v trestním řízení, ale naopak o součást znaleckého zkoumání či vypracování odborného vyjádření. Prohlídka těla a jiné podobné úkony, které provádějí orgány činné v trestním řízení, pod ohledáním naopak zůstanou.

Současné znění obecného ustanovení § 89 odst. 2 věty první tr. řádu je dle autorů věcného záměru trestního řádu natolik široké, že dovoluje reagovat právě na rozvoj důkazních prostředků spojený s rozmachem kriminalistických věd. Toliko z této věty je dle mého názoru možné usuzovat, že autoři věcného záměru trestního řádu měli na mysli mezi jinými důkazy právě i fyziodetekční vyšetření. Fyziodetekční vyšetření by pak mohlo při shodném znění obecného ustanovení o dokazování (v platném znění § 89 odst. 2 tr. řádu) za použití extenzivního výkladu s ohledem na použití slova zejména a dále s ohledem na zmiňovanou argumentaci ve věcném záměru trestního řádu dovést, že výčet důkazních prostředků není záměrně uzavřený a zákonodárce tedy mohl uvažovat i o fyziodetekčním vyšetření a jeho výsledné Zprávě jako o jednom z řady důkazních prostředků.

Zda dojde s přijetím nového trestního řádu k posílení postavení fyziodetekčního vyšetření jako důkazu a ke změně pohledu obecných soudů na jeho použití a povahu, však ukáže až budoucnost.

VII. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bouška, I. a kol.: Soudní lékařství, Praha: Karolinum, 2002, s. 92 – 113;
- Brabec, F.: Perspektivy využití polygrafického experimentu (vyšetření) v systému operativněpátrací činnosti kriminální služby VB. Československá kriminalistika, 1981, 2, s. 165 – 170;
- Brabec, F.: Využití fyziodetekce při prověrce operativněpátracích verzí. Československá kriminalistika, 1983, 4, s. 357 – 363;
- Císařová, D., Fenyk, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Linde 2004, s. 288 – 321;
- Čech, J.: Detektor lži – realita či mýtus. In: Němec, M. (ed.): Kriminalistika na prahu XXI. Století. Praha: Policejní akademie ČR, 2002;
- Červinka, F., Čírtková, L.: Může psychotronika pomáhat při objasňování trestné činnosti?. Československá Kriminalistika, 1992, 4;
- Červinka, F., Čírtková, L.: Najde tzv. „vyšetřovací hypnóza uplatnění v čs. kriminalistické praxi?. Československá Kriminalistika, 1992, 1, s. 55 – 59;
- Čírtková, L.: Forenzní psychologie. Plzeň: Aleš Čeněk 2004;
- Dufek, M.: K problematice emocí se zaměřením ke kriminalistice. Československá kriminalistika 1973, 4, s. 267 – 276;
- Dufek, M.: K problematice využití polygrafických metod vyšetřování v kriminalistice. Kriminalistický sborník, 1971, 10, s. 623 – 635;
- Dufek, M.: Příspěvek k problematice polygrafického vyšetřování. Československá kriminalistika, 1969, 2, s. 139 – 143;
- Dufek, M., Válková, V., Widacki, J., Vraná, J.: K některým otázkám problematiky polygrafického vyšetřování. Československá kriminalistika, 1975, 2, s. 284 – 306;
- Gillnerová, I., Koukalová, H. a kol.: Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie. Praha: Karolinum 2006, s. 239 – 257;
- Groß, H., Geerds, F.: Handbuch der Kriminalistik. Berlin: J. Schweitzer Verlag, 1978;
- Hanausek, T.: Místo polygrafu v kriminalistice, Československá kriminalistika 1977, 4, s. 310 – 318;
- Hůlková, K.: Drsný výslech, nebo mučení?. Lidové noviny, 23. 04. 2008;
- Hunt, M.: Dějiny psychologie. Praha: Portál, 2000;
- Chromý, J.: Vyšetřovací hypnóza v trestním řízení?. Trestněprávní revue, 2006, 7, s. 210 – 213;
- Churáň, M. a kol.: Encyklopedie špionáže. Praha: Libri, 2000;
- Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou. Praha: Linde 2003;
- Kohout, J.: Co je to fyziodetekce?. Kriminalistický sborník, 1990, 8-9, s. 323 – 328;
- Kohout, J.: K praktickému využití fyziodetekčního vyšetření. Kriminalistický sborník, 1991, 5, s. 219 – 225;
- Kohout, J.: K otázce právní úpravy použití polygrafu. Kriminalistický sborník, 1991, 4, s. 178 – 182;
- Kohout, J.: Fyziodetekční vyšetření a policejní praxe. Kriminalistický sborník, 1992, 12, s. 476 – 485;
- Kohout, J., Dohnalová, Z.: Fyziodetekční vyšetření – jeho vyžádání a použití, Kriminalistický sborník, 2000, 2, s. 27 – 30;

- Kohout, J., Vraná, J.: Několik poznámek k postavení fyziodefekčního vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Československá kriminalistika*, 1992, 4, s. 355 – 362;
- Kohout, J., Vraná, J.: Ještě k fyziodefekci. *Kriminalistický sborník*, 1993, 5, s. 237 – 238;
- Kohout, J., Vraná, J.: Fyziodefekční vyšetření a policejní praxe. *Kriminalistický sborník*, 1992, 12, s. 476 – 484;
- Kohout, J., Vraná, J.: Fyziodefekční vyšetření a služební tajemství. *Kriminalistický sborník*, 1994, 7, s. 295 – 299;
- Kohout, J., Vraná, J.: Fyziodefekční vyšetření a důkazní prostředek. *Kriminalistický sborník* 1994, č. 2, s. 64 - 68;
- Kohout, J., Vraná, J.: Fyziodefekční vyšetření, nahodilost reakcí a zdánlivě nevýznamné skutečnosti. *Kriminalistický sborník*, 1994, 12, s. 522 – 526;
- Kohout, J., Vraná, J.: Detektor lži trochu jinak. *Kriminalistický sborník*, 1995, 3, s. 105 – 109;
- Kohout, J., Vraná, J.: Detektor lži – fyziodefekční vyšetření. *Bulletin advokacie*. 1995, 5, s. 33 – 48;
- Kohout, J., Dohnalová Z.: Rozdíly v užívání polygrafu v Čechách a na Slovensku. *Kriminalistický sborník*, 2001, 2, s. 34 – 35;
- Kolesár, J.: Polygraf – detektor lži a jeho používanie v USA. *Československá kriminalistika*, 1992, 2, s. 181 – 184;
- Kormoš, M.: Psychofyziologické overovanie pravdovravnosti. *Kriminalistický sborník*, 2001, 2, s. 31 – 34;
- Krejčí, Z.: Polygraf. *Kriminalistický sborník*, 1993, 10, s. 471 – 473;
- Malý, K.: K problematice využívání fyziodefekčního vyšetření. *Kriminalistický sborník*, 1993, 5, s. 236 – 237;
- Malý, K.: Využití fyziodefekčního vyšetření jako důkazu v trestním řízení. *Kriminalistický sborník*, 1992, 12, s. 468 – 471;
- Markovitsch, H., J.: Implikationen neurowissenschaftlicher Erkenntnisse für die Jurisprudenz. *Kriminalistik*, 2006, 10, s. 619 – 625;
- Matiašek, J., Soukup, J., Bárta, B.: *Výslech a psychologie*. Praha: Orbis 1966;
- Miškovská, L.: *Polygraf: Kriminalistické, psychologické a právní použití*. Doktorská disertace, Praha: Právnická fakulta UK, 2000;
- Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J.: *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. BECK 2004;
- Sbírnka soudních rozhodnutí a stanovisek 1993, 8;
- Musil, J. a kol.: *Kriminalistika – vybrané problémy teorie a metodologie*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 2001, s. 161 – 173;
- Musil, J.: *Hypnóza v trestním právu a v kriminalistice*. *Československá kriminalistika*, 1991, 3, s. 276 – 279;
- Netík, K., Netíková, D., Hájek, S.: *Psychologie v právu*. Praha: C. H. BECK, 1997, s. 14 – 15;
- Pavlovský, P.: *Soudní psychiatrie pro právníky*, Praha: Karolinum, 2001, s. 37 – 43;
- Porada, V. a kol.: *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001;
- Rohloff, s., Ruhländer, A.: *Entwicklungsmöglichkeiten in der polizeilichen Vernehmungspraxis*. *Kriminalistik*, 2004, 8 – 9, s. 518 – 522;
- Sajvera, J.: *Speciální farmakologie*, 1. část, Praha: vlastní náklad, 1997;
- Siuta, J., Wójcikiewicz, J.: *Hipnoza Kriminalna*. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sadowych, 1999;

- Soukup, J.: Sebeobviňování a nepravdivá doznání. Praha: Ústav kriminalistiky Právnické fakulty UK, 1973;
- Šourková, A.: SRN. Spolkový soudní dvůr: Detektor lži nemá v občanskoprávním řízení důkazní hodnotu. Právní rozhledy, 2004, 1, s. 45 – 46;
- Štraus, J.: Dějiny československé kriminalistiky. Praha: POLICE HISTORY, 2006;
- Tomaszewski, T.: Možnosti využití polygrafického vyšetření podle polského trestního práva. Československá kriminalistika, 1987, 1, s. 73 – 81;
- Undeutsch, U.: Forensische Psychologie. Köln: Verlag für Psychologie Dr. C. J. Hoegrefe in Göttingen, 1967;
- Válková, V.: Některé soudněpsychologické aspekty při polygrafickém vyšetřování. Československá kriminalistika, 1975, 4, s. 306 – 310;
- Vraná, J.: K některým možnostem využívání fyziodetekčních metod v bezpečnostní praxi. Kriminalistický sborník, 1989, 3, s. 127 – 129;
- Vymětal, Š.: Polygraf. Diplomová práce. Praha: Filozofická fakulta UK, 2000;
- Widacki, J.: K problematice uplatnění polygrafu při praktickém vyšetřování v Polsku. Československá kriminalistika 1974, 2, s. 127 – 131;
- Widacki, J.: Několik poznámek o zkoumání vlivu emocí na změny hlasu jako metody „zjišťování pravdy“, Československá kriminalistika. 1978, 2, s. 152 – 155;
- Widacki, J.: Diagnostická hodnota polygrafického zkoumání a její kriminalistický význam. Československá kriminalistika, 1978, 1, s. 156 – 159;
- Widacki, J.: Experimentální polygrafické vyšetřování v Institutu kriminalistiky na Jagellonské univerzitě, Československá kriminalistika, 1974, 2, s. 306 – 309;
- Zlobin, G. A., Jani, S. A.: Problém polygrafu. Československá kriminalistika, 1978, 3, s. 229 – 235;

VIII. SEZNAM POUŽITÉ OBRAZOVÉ DOKUMENTACE

- Obr. č. 1: Internet: <http://technet.idnes.cz>
- Obr. č. 2: Kohout, J.: K praktickému využití fyziodetekčního vyšetření.
Kriminalistický sborník, 1991, 5, s. 219 - 225
- Obr. č. 3: Kohout, J.: K praktickému využití fyziodetekčního vyšetření.
Kriminalistický sborník, 1991, 5, s. 219 - 225
- Obr. č. 4: Kohout, J.: K praktickému využití fyziodetekčního vyšetření.
Kriminalistický sborník, 1991, 5, s. 219 - 225
- Obr. č. 5: Kohout, J.: K praktickému využití fyziodetekčního vyšetření.
Kriminalistický sborník, 1991, 5, s. 219 - 225
- Obr. č. 6: Internet: <http://www.truthorlie.com>
- Obr. č. 7: Internet: <http://www.det.szm.sk>
- Obr. č. 8: Internet: <http://en.wikipedia.org>
- Obr. č. 9: Internet: <http://en.wikipedia.org>
- Obr. č. 10: Internet: <http://ao-institut.com>
- Obr. č. 11: Internet: <http://cs.wikipedia.org>
- Obr. č. 12: Internet: <http://cs.wikipedia.org>
- Obr. č. 13: Internet: <http://cs.wikipedia.org>
- Obr. č. 14: Internet: <http://cs.wikipedia.org>
- Obr. č. 15: Internet: <http://cs.wikipedia.org>
- Obr. č. 16: Internet: <http://cs.wikipedia.org>
- Obr. č. 17: Internet: <http://cs.wikipedia.org>

IX. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Zpráva o výsledku fyziodekčního vyšetření – zaslání dokumentace

Příloha č. 2: Program fyziodekčního vyšetření

Příloha č. 3: Zpráva o provedení výsledku fyziodekčního vyšetření

Příloha č. 4: Prohlášení o souhlasu s provedením fyziodekčního vyšetření

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY
KRIMINALISTICKÝ ÚSTAV PRAHA
pošt. schr. 62/KÚP, Strojnická 27, 170 89 Praha 7

Čj.: KÚP-

V Praze dne 19. listopadu 1996

Přílohy: 3/15

Policie České republiky
Krajský úřad vyšetřování
Středočeského kraje

P R A H A

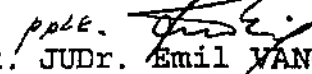
Věc: Zpráva o výsledku fyziodekčního vyšetření - zaslání
Vaše čj. ČVS: KVV- ze dne 13. 11. 1996

V příloze postupuji k dalšímu využití program a zprávu o provedení a vyhodnocení fyziodekčního vyšetření MUDr.

, nar. , v souvislosti s vyšetřováním vraždy
, nar. , který byl usmrčen v noci
z 2. na 3. 7. 1996 na rekreační chalupě v , okr.

Zároveň vracím písemný souhlas vyšetřované osoby s provedením fyziodekčního vyšetření.

Vedoucí odboru
rozvoje kriminalistických metod

pplk.
pplk. JUDr. Emil VANČO

V Praze dne 14. listopadu 1996

P R O G R A M

fyziodetekčního vyšetření MUDr. , nar.
, trv. bytem okr. , k případu
vraždy jejího manžela , nar.
který byl usmrčen v noci z 2. a 3. 7. 1996 v místě pobytu na je-
jich společné rekreační chalupě v , okr.

Ve spolupráci s pracovníkem dožadující součásti a na základě poskytnutých materiálů získaných dosud vyšetřováním a operativně pátrací činností, byla stanovena následující osnova fyziodetekčního vyšetření:

1. úvodní rozhovor (vysvětlení účelu, průběhu a podstaty fyziodetekčního vyšetření, seznámení s otázkami, které budou v rámci fyziodetekčního vyšetření pokládány, ověření souhlasu vyšetřované osoby s provedením fyziodetekčního vyšetření, sejmutí zdravotní anamnézy a současného zdravotního stavu k vyloučení případné kontraindikace k prováděnému úkonu, případně fixace spontánních údajů vyšetřované osoby k dané události).
2. Test ZOC (Zone of Comparison Technique) - 1. znění.
3. Diagnostický test formou otevřeného testu na číslo.
4. Test ZOC - 2. znění.
5. Jednotlivé série otázek, zaměřené na konkrétní cíle v souvislosti s předpokládanou činností pachatele a na ověření pravdivosti skutečností uváděných vyšetřovanou osobou.
6. Test R-I (relevantní a irelevantní otázky).

Test ZOC: - 1. znění

1. Jmenujete se
2. budete mi odpovídat pravdu na otázky, které se budou týkat usmrcení Vašeho manžela,
3. je dnes pátek,
4. věříte mi, že Vám budu pokládat pouze ty otázky, které Vám předem přečtu a vysvětlím,
5. máte trvalé bydliště v
- × 6. je Vám znám důvod usmrcení Vašeho manžela,
7. kouříte cigarety,
- 8. tajíte nějaké skutečnosti, které souvisí se smrtí Vašeho manžela,
9. je dnes 15. listopadu 1996,
- × 10. podezíráte nějakou konkrétní osobu z toho, že usmrtila Vašeho manžela,
11. víte s jistotou, kdo usmrtil Vašeho manžela;
- 12. usmrtila jste Vašeho manžela Vy sama?

Diagnostický test formou otevřeného testu na číslo.

Test ZOC: - 2. znění (tytéž otázky, které byly pokládány v 1. znění s pozměněným pořadím otázek).

Jednotlivé série otázek, zaměřené na konkrétní cíle podle 5. bodu osnovy:

I. série: Vůbec naposledy jste viděla svého manžela

1. v kuchyni Vaší chalupy,
2. v ložnici,
3. na verandě,
4. před Vaší chalupou, poblíž vrátek,
- 5. na dvoře poblíž verandy,
6. na přední zahradě,

7. v blízkosti kůlny,
8. na zahradě za kůlnou,
9. na nějakém jiném místě, než zde bylo jmenováno,
10. když jste naposledy viděla svého manžela - byl živý,
11. když jste naposledy viděla svého manžela - byl mrtvý,
12. lhala jste v některé odpovědi?

II. série: V souvislosti s Vaším posledním setkáním s Vaším manželem:

- X 1. s manželem jste byla naposledy v kontaktu při práci na zahradě,
2. s manželem jste byla naposledy v kontaktu těsně před jeho odchodem do hospody,
3. s manželem jste byla naposledy v kontaktu poté, co se vrátil z hospody,
4. při Vašem posledním kontaktu s manželem - došlo k nějaké neshodě mezi Vámi, která však nebyla vážného charakteru,
5. došlo k nějaké hádce mezi Vámi, kterou začal manžel,
6. došlo k tomu, že Vás manžel fyzicky napadl,
7. došlo k nějaké hádce mezi Vámi, kterou jste začala Vy,
8. došlo k tomu, že Vy jste fyzicky napadla manžela,
9. došlo k tomu, že Vám manžel něco vyčítal nebo Vám něčím vyhrožoval,
10. došlo k nějaké vážné potyčce, při které nejdříve manžel fyzicky napadl Vás a potom Vy jeho,
11. došlo k nějaké vážné potyčce, při které jste nejdříve Vy napadla manžela a potom on Vás,
12. průběh Vašeho posledního setkání s manželem byl zcela normální,
13. lhala jste v některé odpovědi?

III. série: Jak jste uvedla ve své výpovědi, byla jste v noci z 2. na 3. 7. t.r. fyzicky napadena v ložnici Vaší chalupy. Kromě tohoto napadení v ložnici, došlo mezi Vámi a osobou, která Vás napadla, k nějakému fyzickému kontaktu (zápasu) také:

1. na půdě domu,
2. v pokoji v 1. patře,
3. v kuchyni,
- 4. mezi dveřmi z kuchyně do předsíně,
5. mezi dveřmi z kuchyně do ložnice,
6. v předsíni,
7. na verandě,
8. na schodech do domu,
9. ve sklepě,
- 10. venku na přední zahradě,
11. mezi domem a plaňkovým plotem,
12. poblíž kůlny,
13. na zahradě za kůlnou,
- 14. někde na jiném místě, než zde bylo jmenováno,
15. lhala jste v některé odpovědi?

IV. série: V souvislosti se zraněními, která jste tuto noc utrpěla:

1. všechna zranění Vám způsobila osoba, která Vás napadla,
2. vznikla tato zranění pouze přitom, jak jste se bránila,
3. vznikla tato zranění také tak, že jste sama aktivně útočila,
4. vznikla také tím, že jste upadla,
- 5. vzniklo některé zranění tak, že jste si ho způsobila sama úmyslně,
6. vzniklo některé zranění tak, že Vás osoba, která Vás napadla, škrtila,
7. tak, že Vás pořezala nožem,
8. vzniklo některé zranění úderem lahví,
9. úderem dřevěnou židlí,
10. úderem čalouněným křeslem,
11. úderem lustrem,
12. úderem pěstí,

13. vzniklo některé zranění tak, že Vás tato osoba kopla,
14. tak, že Vás pevně svírala svými rukama,
- x 15. vznikla tato zranění ještě jiným způsobem, než zde bylo jmenováno,
16. lhala jste v některé odpovědi?

V. série: V zápětí poté, co skončil útok osoby, která Vás fyzicky napadla (a předtím, než jste opustila dům oknem v ložnici), byla jste:

1. v pokoji v 1. patře,
2. v předsíni,
3. v kuchyni,
- 4. na verandě,
- 5. pouze v ložnici,
6. ve sklepě,
7. venku na zahradě před domem,
8. v blízkosti kůlny,
- 9. na zahradě za kůlnou,
10. někde na jiném místě, než zde bylo jmenováno,
11. lhala jste v některé odpovědi?

VI. série: Víte o tom, že Váš manžel byl usmrčen:

1. mezi 19. a 22. hodinou dne 2.7. t.r.,
- x 2. okolo 22. hodiny dne 2.7.,
3. mezi 22. hodinou a půlnocí dne 2.7.,
4. okolo půlnoci,
5. mezi půlnocí a 2. hodinou dne 3.7.,
6. okolo 2. hodiny dne 3.7.,
7. mezi 2. a 3. hodinou dne 3.7.,
8. lhala jste v některé odpovědi?

VII. série: Víte o tom, že Váš manžel těsně předtím, než byl usmrčen:

1. luštil křížovku,
2. četl knihu,
- X 3. kouřil cigaretu,
4. popíjel pivo,
5. popíjel vodku,
6. jedl chleba,
7. byl na malé straně,
8. ležel v posteli,
9. prováděl něco jiného, než zde bylo jmenováno,
10. lhala jste v některé odpovědi?

VIII. série: Je Vám známo, že pachatel Vašeho manžela usmrtil:

1. v kuchyni chalupy,
2. v ložnici chalupy,
3. na verandě,
4. na zahradě před domem,
5. u plaňkového plotu, poblíž kůlny,
6. na zahradě za kůlnou,
7. poblíž vrátek,
8. na jiném místě, než zde bylo jmenováno,
9. lhala jste v některé odpovědi?

IX. série: Je Vám známo, že Váš manžel se na místo, kde bylo nalezeno jeho tělo, dostal tak, že:

1. pachatel ho tam donutil jít násilím nebo pod nějakou pohrůžkou,
2. na toto místo došel Váš manžel sám, pachatel ho zde svým příchodem překvapil a zde ho usmrtil,
3. na toto místo ho pachatel odtáhl za nohy již mrtvého,
4. na toto místo ho pachatel mrtvého přenesl,
5. na toto místo ho pachatel odtáhl za ruce již mrtvého,
6. na toto místo jeho tělo pachatel odvalil,

7. na toto místo ho pachatel pod nějakou záminkou vylákal a zde usmrtil,
8. na toto místo se Váš manžel dostal jiným způsobem, než zde bylo jmenováno,
9. lhala jste v některé odpovědi?

X. série: Víte o tom, že pachatel, který Vašeho manžela usmrtil, zanechal jeho tělo tak, že:

1. bundu, kterou měl na sobě, měl navlečenu pouze na jedné ruce,
2. oděv na horní polovině těla měl vykasán nahoru,
3. oděv z dolní poloviny těla měl shrnut ke kolenům,
4. byl normálně oblečen, ale měl zuté boty,
5. měl vykasán oděv na horní i dolní části těla,
6. měl sundanou bundu a tou byla přikryta jeho hlava,
7. víte dále o tom, že pachatel zanechal tělo v poloze - na zádech,
8. na břiše,
9. na boku,
10. lhala jste v některé odpovědi?

XI. série: V souvislosti s nálezem čepel nože v ložnici, je Vám známo, že:

1. tato čepel byla původně součástí nože, který si přinesl s sebou pachatel manželovy smrti,
2. tato čepel byla původně součástí nože, který patřil do Vaší domácnosti,
3. je Vám dále známo, že pachatel k usmrcení Vašeho manžela použil pouze čepel nože,
4. pachatel použil k usmrcení celý nůž, tedy i s rukojetí,
5. je Vám dále známo, že pokud byl vražedným nástrojem nůž, pokusil se pachatel tento nůž zničit v kuchyni,
6. v ložnici,
7. na verandě,
8. na schodech u vchodu do domu,
9. někde venku poblíž domu,
10. lhala jste v některé odpovědi?

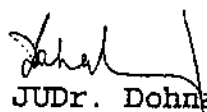
XII. série: V souvislosti s doklady, snubním prstýnkem a hodinkami, které se Vašemu manželovi ztratily:

1. víte o tom, že - všechny tyto věci pachatel nějakým způsobem zničil,
2. část těchto předmětů zničil a zbytek uschoval,
3. všechny tyto věci někde uschoval,
4. všechny tyto věci zahodil,
- X 5. část těchto věcí zahodil a část uschoval,
6. všechny nebo některou z těchto věcí předal nějaké osobě,
7. pokud pachatel všechny tyto věci nebo některou z nich uschoval, ukryl je - ve svém bytě,
8. v prostorách, kde je zaměstnán,
9. v nějakém jiném objektu,
10. někde je zakopal či zahrabal,
11. pokud tyto předměty nebo některý z nich někde zahodil, bylo to - poblíž Vaší chalupy,
12. někde poblíž železniční trati,
13. do nějaké popelnice či kontejneru,
14. do kanálu,
15. do vody,
16. v katastru obce
- X 17. mimo katastr
18. víte o tom, že tyto věci se nacházejí na nějakém jiném místě, než zde bylo jmenováno,
19. lhala jste v některé odpovědi?

Test R-I:

1. Cítíte již lehkou únavu,
2. je nyní po ¹¹ hodině,
- X 3. byla jste v době, kdy byl usmrcen Váš manžel, v jeho těsné blízkosti,
4. myslíte si, že Vám ještě položím nějakou otázku, na kterou nebudete připravena,
- X 5. uvedla jste pracovníkům policie pravdivě vše, co se týká noci, kdy byl Váš manžel usmrcen,
6. jste již hodně unavena,

- x 7. napadl Vás fyzicky v noci, kdy byl usmrčen Váš manžel, muž, kterého jste popsala ve své výpovědi na policii,
- x 8. pokud jde o usmrcení Vašeho manžela, věděla jste o tom, že je mrtvý dříve, než bylo nalezeno jeho tělo,
- 9. užíváte v současné době nějaké léky,
- 10. to Vy jste anonymně napsala na policii, kdo usmrtil Vašeho manžela,
- 11. odpovídala jste pravdivě na všechny otázky, které Vám byly dnes položeny?

zpracovala: npor. JUDr. Dohnalová

V Praze dne 18. listopadu 1996

Z P R Á V A

o provedení a výsledku fyziodetekčního vyšetření MUDr.

, nar. , trv. bytem , t.č.
ve výkonu vyšetř. vazby v NVÚ Praha 6 Ruzyně, k případu vraždy
jejího manžela , nar. , který byl
usmrčen v noci z 2. na 3. 7. 1996 v místě pobytu na jejich spo-
lečné rekreační chalupě v , okr.

Fyziodetekční vyšetření bylo provedeno dne 15. listopadu 1996 metodou polygrafického testování a hlasové analýzy na základě požadavku PČR, KÚV Středočeského kraje a dále písemného souhlasu vyšetřované osoby.

Předběžný písemný souhlas s provedením fyziodetekčního vyšetření ze strany vyšetřované osoby byl ještě před vlastním započatím ověřen, a to po vysvětlení účelu, průběhu a podstaty fyziodetekčního vyšetření.

Průběh fyziodetekčního vyšetření byl stanoven předem zpracovaným programem, který obsahuje otázky, jež byly vyšetřované osobě v rámci prováděného úkonu pokládány. Uvedený program je k této zprávě přiložen.

Níže uváděné závěry jsou analyzovány z obou použitých metod a popisovány v těch odpovědích na pokládané otázky, kde byly zjištěny atypické reakce, a to jak ve smyslu výskytu znaků, zpochybňujících pravdivost dané odpovědi, tak ve smyslu výskytu prvků výrazné nervozity, jejíž vznik souvisí s položením konkrétní otázky, případně ve smyslu výskytu jiných fyziologických změn ve snímaných hodnotách. Obraz v těch odpovědích na pokládané otázky, kde nebyly zjištěny atypické reakce, není popisován. Rovněž není popisován obraz v odpovědích na otázky typu "lhalo jste v některé odpovědi", které slouží pouze k účelům hodnocení.

K dotazu na současný zdravotní stav a zdravotní anamnézu vyšetřovaná uvádí, že v současné době se cítí zdráva, léky žádné neužívá. V souvislosti s fyzickým napadením její osoby v noci z 2. na 3. 7. 1996 prodělala lehčí otřes mozku, od té doby mívá bolesti hlavy, které však nejsou stálé. V souvislosti s tímto napadením dále hovoří o možném výpadku vědomí. Jinak neuvádí žádné potíže, které by činily překážku k provedení fyziologického vyšetření.

Výsledky jednotlivých testů:

Test ZOC:

Na otázky č. 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10 odpovídá vyšetřovaná "ano", na ostatní dotazy "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázky č. 6 a 10, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují pravdivost daných odpovědí. Přítomnost dalších tzv. aktivačních projevů v odpovědi na otázky č. 8 a 12 svědčí o tom, že útočností těchto dotazů se vyšetřovaná cítí ohrožena, či k nim něco tají.

I. série:

Na otázky č. 4 a 10 odpovídá vyšetřovaná "ano", na ostatní dotazy "ne".

V žádné této odpovědi nebyly zjištěny průkazné atypické reakce, které by zpochybňovaly pravdivost daných odpovědí, avšak přítomnost aktivačních projevů v odpovědi na otázky č. 5, 10, 11 svědčí o tom, že k těmto dotazům vyšetřovaná něco tají.

II. série:

Na otázky č. 1 a 12 odpovídá vyšetřovaná "ano", na ostatní dotazy "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázku č. 1, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují

pravdivost dané odpovědi. Další aktivační projevy v odpovědi na otázky č. 3, 6, 8, 10, 11, 12 svědčí o tom, že k těmto dotazům vyšetřovaná něco tají.

III. série:

Na všechny otázky této série odpovídá vyšetřovaná "ne".

V žádné této odpovědi nebyly zjištěny průkazné atypické reakce, které by zpochybňovaly pravdivost daných odpovědí, avšak přítomnost aktivačních projevů v odpovědi na otázky č. 4, 10, 14 svědčí o tom, že k těmto dotazům vyšetřovaná něco tají, či si není zcela jista.

IV. série:

Na otázky č. 4, 8, 9, 12 odpovídá vyšetřovaná "ano", na otázku č. 6 "nevím", na ostatní dotazy "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázku č. 15, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují pravdivost dané odpovědi. Další aktivační projevy v odpovědi na otázku č. 5 svědčí o tom, že k tomuto dotazu vyšetřovaná něco tají.

V. série:

Na otázku č. 5 odpovídá vyšetřovaná "ano", na ostatní dotazy "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázku č. 9, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují pravdivost dané odpovědi. Další aktivační projevy v odpovědi na otázku č. 4 a 5 svědčí o tom, že k tomuto dotazu vyšetřovaná něco tají.

VI. série:

Na všechny otázky této série odpovídá vyšetřovaná "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázku č. 2, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují pravdivost dané odpovědi. Další aktivační projevy v odpovědi na otáz-

ku č. 7 svědčí o tom, že k tomuto dotazu vyšetřovaná něco tají, či tuto možnost považuje za nejvíce reálnou.

VII. série:

Na všechny otázky této série odpovídá vyšetřovaná "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázku č. 3, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují pravdivost dané odpovědi. Další aktivační projevy v odpovědi na otázky č. 4 a 6 svědčí o tom, že k těmto dotazům vyšetřovaná něco tají, či tyto možnosti považuje za nejvíce reálné.

VIII. série:

Na všechny otázky této série odpovídá vyšetřovaná "ne".

V žádné této odpovědi nebyly zjištěny průkazné atypické reakce, které by zpochybňovaly pravdivost daných odpovědí, avšak přítomnost aktivačních projevů v odpovědi na otázky č. 2, 4, 5 svědčí o tom, že k těmto dotazům vyšetřovaná něco tají, či tyto možnosti považuje za nejvíce reálné.

IX. série:

Na všechny otázky této série odpovídá vyšetřovaná "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázky č. 3, 5, 6, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují pravdivost daných odpovědí. Další aktivační projevy v odpovědi na otázku č. 1 svědčí o tom, že k tomuto dotazu vyšetřovaná něco tají, či tuto možnost považuje za reálnou.

X. série:

Na všechny otázky této série vyšetřovaná odpovídá "ne".

V žádné této odpovědi nebyly zjištěny průkazné atypické reakce, které by zpochybňovaly pravdivost daných odpovědí, avšak přítomnost aktivačních projevů v odpovědi na otázku č. 2 svědčí o tom, že k tomuto dotazu vyšetřovaná něco tají, či tuto možnost považuje za nejvíce reálnou.

XI. série:

Na všechny otázky této série odpovídá vyšetřovaná "ne".

V žádné této odpovědi nebyly zjištěny průkazné atypické reakce, které by zpochybňovaly pravdivost daných odpovědí, avšak přítomnost aktivačních projevů v odpovědi na otázky č. 3, 4, 6, 9 svědčí o tom, že k těmto dotazům vyšetřovaná něco tají, či možnosti pod otázkou č. 6 a 9 považuje za nejvíce reálné.

XII. série:

Na všechny otázky této série odpovídá vyšetřovaná "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázky č. 5 a 17, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují pravdivost daných odpovědí. Další aktivační projevy v odpovědi na otázky č. 7, 10, 12, 14, 15 svědčí o tom, že k těmto dotazům vyšetřovaná něco tají, či tyto možnosti považuje za nejvíce reálné.

Test R-I:

Na otázky č. 1, 2, 4, 5, 7, 11 odpovídá vyšetřovaná "ano", na ostatní dotazy "ne".

Atypické reakce byly zjištěny v odpovědi na otázky č. 3, 5, 7, 8, kde většina snímaných hodnot vykazuje znaky, které zpochybňují pravdivost daných odpovědí. Další aktivační projevy v odpovědi na otázky č. 9 a 11 svědčí o tom, že k těmto dotazům vyšetřovaná něco tají.

zpracovala: npor. JUDr. Dohnalová

ČVS:KVV-

V Praze dne 15. listopadu 1996

P r o h l á š e n í :

Já MUDr. , nar. , r.č. , trv.
byt. , okr. , t.č. výkon vazby NVÚ Praha 6
Ruzyně,

p r o h l a š u j i,

že jsem ochotna se podrobit fyziodetekčnímu vyšetření k ověření pravdivosti údajů, které jsem uvedla k případu svého fyzického napadení v obci v noci z 2.7.1996 na 3.7.1996 a k případu vraždy mého manžela

Fyziodetekční vyšetření bude provedeno v Kriminalistickém ústavu Praha.

/...../

MUDr.